

Zarząd Województwa Dolnośląskiego

**Program
Edukacji
Ekologicznej
dla Dolnego Śląska**

Wrocław, listopad 2005

Niniejszy dokument powstał w wyniku prac koordynowanych przez Wydział Ochrony Środowiska Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego.

Prace nad Programem współfinansowane były przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej we Wrocławiu.

Skład zespołu redakcyjnego:

- Irena Krukowska – Fundacja Ekologiczna Zielona Akcja
- Maria Kuźniarz – Polski Klub Ekologiczny – Okręg Dolnośląski
- Jerzy Kuźmicki - Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych
- Krzysztof Smolnicki – Dolnośląska Fundacja Ekorozwoju

Dla potrzeb Programu wykorzystano materiały udostępnione m.in. przez:

- Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych
- Karkonoski Park Narodowy
- Park Narodowy Gór Stołowych
- Regionalną Dyрекcję Lasów Państwowych we Wrocławiu

Program Edukacji Ekologicznej dla Dolnego Śląska

Spis treści

1. Wstęp.....	6
1.1. Uwarunkowania ochrony środowiska na Dolnym Śląsku.....	6
1.2. Edukacja ekologiczna w programach międzynarodowych, krajowych i regionalnych	8
1.2.1. Uwarunkowania międzynarodowe / w tym dokumenty UE	8
1.2.2. II-ga Polityka Ekologiczna Państwa	9
1.3.3. Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej	10
1.3.4. Narodowy Program Edukacji Ekologicznej (projekt)	11
1.2.5. Program zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska województwa dolnośląskiego	12
1.2.6. Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami Województwa Dolnośląskiego	14
1.3. Cele i metodyka prac nad programem	16
2. Diagnoza bazy i zasobów edukacyjnych na Dolnym Śląsku	17
2.2. Badania ankietowe jednostek prowadzących edukację ekologiczną.....	17
2.2.1. Edukacja ekologiczna prowadzona przez jednostki oświatowe	18
2.2.2. Edukacja ekologiczna prowadzona przez samorządy	19
2.2.3. Edukacja ekologiczna prowadzona w jednostkach zarządzających cennymi przyrodniczo obszarami chronionymi.....	20
2.2.4. Edukacja ekologiczna prowadzona przez Organizacje Pozarządowe	25
2.2.5. Edukacja ekologiczna prowadzona przez inne podmioty	27
2.3. Ośrodki Edukacji Ekologicznej	28
2.4. System finansowania edukacji ekologicznej	28
3. Zidentyfikowane problemy edukacji ekologicznej.....	30
3.1. Problemy organizacyjne	30
3.2. Problemy z zakresu przepływu informacji i współpracy	32
3.3. Problemy finansowe	33
4. Mocne i słabe strony	34
4.1. Szkolnictwo.....	34
4.2. Jednostki zarządzające obszarami chronionymi i leśnymi.....	37
4.3. Samorząd i Administracja.....	40
4.4. Organizacje pozarządowe	42
4.5. Media informacyjne	44
5. Cele programu oraz ich realizacja.....	46
5.1. Cele i przesłanie programu.....	46
Cele główne programu:	47
5.2. Plan działań	49
5.2.1. Szkolnictwo	49
5.2.2. Jednostki zarządzające obszarami chronionymi i leśnymi.	56
5.2.3. Samorząd i Administracja	65
5.2.4. Organizacje pozarządowe.....	71
5.2.5. Media informacyjne.....	75

5.3. Zadania priorytetowe na lata 2006 - 2007 najbardziej istotne z punktu widzenia realizacji programu.....	80
6. Instrumenty realizacji programu.....	81
6.1. Instrumenty społeczne.....	82
6.2. Instrumenty infrastrukturalne.....	82
6.3. Instrumenty edukacyjne.....	84
6.4 Instrumenty promocyjne.....	84
6.5. Instrumenty finansowe.....	85
7. Zarządzanie i monitoring programu.....	86

1. Wstęp

1.1. Uwarunkowania ochrony środowiska na Dolnym Śląsku¹

Województwo dolnośląskie znajduje się w południowo-zachodniej części Polski. Sąsiaduje z województwami: lubuskim, wielkopolskim i opolskim oraz graniczy z Republiką Czeską i Niemcami. Zajmując powierzchnię 19 948 km² jest siódmym województwem w kraju pod względem powierzchni (6,4 % terytorium Polski).

Obszar województwa należy do gęsto zaludnionych, zamieszkuje go 2,904 mln. ludności, co oznacza 146 osób na km² (7,6 % ludności Polski). Dolny Śląsk jest wysoko zurbanizowanym regionem (71,3 % ludności mieszka w miastach).

W województwie dolnośląskim na tle rozwoju społeczno-gospodarczego wyodrębniły się regionalne problemy w zakresie ochrony środowiska, do których zaliczyć należy:

- przekształcanie terenów, emisja zanieczyszczeń do powietrza, wód i gleby związanych z przemysłem wydobywczo - przetwórczym miedzi,
- problemy związane z likwidacją kopalń w Dolnośląskim Zagłębiu Węglowym (odprowadzanie wód dołowych i przedostawanie się do gruntu i atmosfery metanu, przekształcone tereny, hałdy pokopalniane),
- problemy dużej aglomeracji wrocławskiej (komunikacja i hałas),
- zanieczyszczenie powietrza (emisja niska, emisja ze środków transportu, emisja zanieczyszczeń specyficznych),
- składowanie odpadów w stanie nieprzetworzonym ("dzikie wysypiska").

Emisja zanieczyszczeń do powietrza.

Województwo dolnośląskie nadal znajduje się w "czołówce" kraju pod tym względem, pomimo iż w latach 1990-2002 emisja zanieczyszczeń z największych zakładów Dolnego Śląska uległa obniżeniu (dla pyłów – o 91 %, dla dwutlenku siarki – o 80 %, dla tlenków azotu o – 29 %) Największy udział we wprowadzaniu zanieczyszczeń mają zakłady energetyczne. Innym istotnym problemem jest obserwowany wzrost poziomu stężeń tlenków azotu, tlenku węgla oraz benzenu w rejonie najbardziej obciążonych dróg i skrzyżowań spowodowany gwałtownym zwiększeniem się natężenia ruchu samochodowego. Nadal nierozwiązanym problemem pozostaje również emisja "niska" ze starych, nieefektywnych kotłowni komunalnych, zakładów usługowych oraz indywidualnych palenisk domowych.

Pomiary jakości powietrza na obszarach niezamieszkałych nie wykazały przekroczeń wartości dopuszczalnych ustalonych dla kryterium ochrony roślin. Od początku lat dziewięćdziesiątych obserwuje się spadek ilości zanieczyszczeń napływowych (pomiaru w stacjach położonych w południowej i zachodniej części województwa).

Obniża się ilość wprowadzanych do powietrza zanieczyszczeń, jednak nadal ich poziom jest wysoki. Główną przyczyną jest napływ zanieczyszczeń spoza województwa.

Gospodarka wodna

Województwo dolnośląskie jest jednym z najuboższych w zasoby wodne regionów kraju, ponadto obserwowany jest spadek zużycia wody i przez to obniżenie ilości powstających ścieków. Dużym problemem w województwie jest niski stopień skanalizowania jednostek osadniczych. Na wielu obszarach brak jest kompleksowych działań równoległej

¹ Na podstawie opracowania "Raport o stanie środowiska w województwie dolnośląskim w roku 2003", wykonanego pod kierunkiem Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu Waldemara Kulaszki. Biblioteka Monitoringu Środowiska, Wrocław 2004 oraz danych przekazanych przez Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody we Wrocławiu, Dolnośląski Urząd Wojewódzki

budowy systemów wodociągowych i kanalizacyjnych, co spowodowało dodatkowe obciążenie dla środowiska.

Stale obniża się poziom zanieczyszczeń większości rzek związkami organicznymi i biogennymi (głównie dzięki sprawnej pracy większości oczyszczalni ścieków i ich modernizowaniem w kierunku zwiększonego usuwania związków azotu i fosforu. Zaobserwowane maksymalne roczne stężenia azotanów kształtują się dużo poniżej poziomu 40 mg NO₃/l uznawanego za zagrożenie zanieczyszczeniem. Istnieje jednak kilka obszarów, na których tendencje zmian tego wskaźnika mogą stwarzać powody do niepokoju. Najwyższe stężenia azotanów odnotowano na rzece Baryczy, na jej ujściu do Odry. Wpływ mają na to dwa dopływy tej rzeki – Orla i Polski Rów, których zlewnie uznane zostały za wrażliwe na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych. Niepokojąco wysokie, zbliżone do poziomu zagrożenia, są stężenia azotanów w Cichej Wodzie, Strzegomce i Bystrzycy powyżej zbiornika Mietków.

Na zanieczyszczenie narażone są przede wszystkim wody pierwszego poziomu wodonośnego. Stwierdzono podwyższone wartości przewodnictwa elektrycznego, manganu, żelaza, baru, mętności, barwy, substancji rozpuszczonych, fosforanów, siarczanów, potasu, strontu, azotu amonowego, azotu azotanowego, azotu azotynowego oraz niskie wartości twardości ogólnej, wodorowęglanów i odczynu.

Środowisko glebowe

Wokół obiektów związanych z oddziaływaniem punktowych źródeł zanieczyszczeń występują w ich bezpośrednim sąsiedztwie gleby zanieczyszczone metalami ciężkimi, benzo(a)pirenem, siarką siarczanową i fluorem rozpuszczalnym.

Odpady stałe

Głównym źródłem odpadów stałych na terenie województwa dolnośląskiego są: przemysł, gospodarka komunalna i handel. Największym problemem w dalszym ciągu pozostaje brak systemu selektywnej zbiórki i powtórnego wykorzystania odpadów, utylizacji odpadów niebezpiecznych oraz likwidacja i rekultywacja składowisk. W naszym województwie podstawowym sposobem unieszkodliwiania odpadów jest ich deponowanie na składowiska, jednak wiele z nich nie spełnia wymogów ochrony środowiska i jest w szybkim tempie zapełnianych. Niektóre gminy nie podejmują jeszcze działań w kierunku minimalizacji odpadów przyjmowanych do składowania, jak też nie realizują funkcji nadzorczych w stosunku do jednostek eksploatujących składowiska.

Hałas

Staje się coraz większym zagrożeniem dla zdrowia człowieka. Najbardziej narażeni na hałas są mieszkańcy dużych miast oraz osiedli położonych wzdłuż ruchliwych tras komunikacyjnych i w pobliżu niektórych obiektów przemysłowych. Nie stwierdzono zmniejszenia uciążliwości związanych z hałasem, a na liście uciążliwych obiektów przemysłowych przybywa wciąż nowych.

Narastającym problemem jest hałas pochodzący z eksploatacji dróg – tras przelotowych, szczególnie w dużych miastach i przy głównych ciągach komunikacyjnych – badania na terenie powiatów: milickiego, trzebnickiego, wrocławskiego, legnickiego i bolesławieckiego wykazały przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu.

Ochrona przyrody

Dolny Śląsk jest jednym z najbardziej dotkniętych presją człowieka regionów Polski. Intensywna gospodarka rolna oraz wykorzystanie gospodarcze lasów spowodowały niemal całkowite przekształcenie pierwotnych siedlisk przyrodniczych, które zachowały się tylko, i to w zmienionych formach, w najwyższych partiach Karkonoszy, na izolowanych ostańcach skalnych i nielicznych już, niezdegradowanych torfowiskach.”

Większość najcenniejszych przyrodniczo obszary – możliwych do objęcia ochroną prawną, po uwzględnieniu uwarunkowań gospodarczych, ekonomicznych i społeczno-politycznych, mając także na uwadze potrzebę zrównoważonego rozwoju – została objęta ochroną w formie obszarowej, jako: parki narodowe, rezerваты, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, zespoły przyrodniczo - krajobrazowe oraz użytki ekologiczne.

Obszary i obiekty chronione (uznane aktami prawnymi wydanymi przez wojewodę) – dane powierzchniowe w ha													
Rezerваты przyrody		Parki krajobrazowe			Parki narodowe			Obszary chronionego krajobrazu		Użytki ekologiczne*		Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe*	
liczba	pow.	Liczba	pow.	otulina	Liczba	pow.	otulina	liczba	pow.	liczba	pow.	Liczba	pow.
65	10 320,95 0,52 %	12	207 545,1 10,40 %	76 172,7	2	11 918,93 0,6 %	21 781	17	177 908,3 8,92 %	17	2 340,86 0,12 %	1	32 87 0,002 %

* powyższe zestawienie nie obejmuje użytków ekologicznych i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych powoływanych przez gminy

1.2. Edukacja ekologiczna w programach międzynarodowych, krajowych i regionalnych

1.2.1. Uwarunkowania międzynarodowe / w tym dokumenty UE

Najważniejszym międzynarodowym dokumentem dotyczącym edukacji ekologicznej jest opracowana w ramach IEEP (the International Environmental Educational Programme) Międzynarodowa Strategia Edukacji Środowiskowej (International Strategy for Action in the Field of Environmental Education and Training for the 1990s”). Ostatecznie skompletowana na kongresie poświęconym edukacji ekologicznej w Moskwie w 1987 roku wersja tego dokumentu została podpisana przez 100 państw uczestniczących w kongresie, w tym przez państwa, które od 1992 roku integrują się w UE. ”Międzynarodowa Strategia Edukacji Środowiskowej” stała się podstawą dla kolejnych dokumentów dotyczących edukacji ekologicznej, w tym dokumentów Unii Europejskiej. Z dokumentów tych wynika, że edukacja ekologiczna w polityce ekologicznej UE ma obok informacji znaczenie priorytetowe.

W roku 1993 Parlament Europejski umocnił stanowisko UE wobec edukacji ekologicznej zobowiązując kraje członkowskie i Komisję Europejską do włączenia edukacji ekologicznej do wszystkich aspektów edukacji i wszystkich jej poziomów. Rezolucja Parlamentu Europejskiego podkreśla równocześnie fundamentalną rolę szkół i nauczycieli we wdrażaniu i rozwoju tej edukacji. Piąty Program Ochrony Środowiska UE (Fifth European Community Environmental Programme) zatytułowany “W stronę zrównoważonego rozwoju” powstał w czasie, kiedy uświadomiono sobie w pełni uzależnienie trwałego rozwoju gospodarczego od troski i dbałości o środowisko naturalne. Znalazło to swój wyraz w Traktacie z Maastricht. W traktacie tym wszelkie działania na rzecz środowiska naturalnego w tym edukacja ekologiczna traktowane są jako niezbędne dla rozwoju wspólnoty. W ramach

Piątego Programu rozwinęła się także współpraca na rzecz ochrony środowiska z krajami kandydującymi do członkostwa, a także na forum światowym. Powstawały, były realizowane i wspierane merytorycznie i finansowo międzynarodowe programy edukacji ekologicznej, do których zapraszano kraje niezrzeszone w tym Polskę.

Kolejny, szósty program działań w dziedzinie środowiska naturalnego "Środowisko 2010: Nasza przyszłość zależy od naszego wyboru" (Environment 2010: Our Future, Our Choice) na lata 2001-2010 opublikowany został w styczniu 2001. Komisja Europejska zaplanowała w nim jako priorytetowe przeciwdziałanie zmianom klimatycznym, ochronę bioróżnorodności, oszczędne wykorzystanie zasobów naturalnych połączone z rozwojem gospodarki odpadami oraz dbałość o wpływ środowiska na zdrowie (surowsze normy). Po raz kolejny akcentuje się fundamentalną rolę edukacji ekologicznej. Jej realizowanie zapewni wdrożenie prawa ekologicznego, bliską współpracę między różnymi sektorami w celu znalezienia najlepszych rozwiązań, usprawni przepływ informacji. Program edukacji ekologicznej dla województwa dolnośląskiego został opracowany w oparciu o te dokumenty.

1.2.2. II-ga Polityka Ekologiczna Państwa

II-ga Polityka Ekologiczna Państwa przyjęta została przez Sejm RP w lipcu 2001 roku. Pośród narzędzi i instrumentów realizacyjnych polityki wymieniono między innymi dostęp do informacji, edukację ekologiczną i udział społeczny. II Polityka Ekologiczna Państwa oraz jej Program wykonawczy na lata 2002 - 2010, zawierają m. in. wskazówki i wytyczne dla uwzględniania zagadnień ochrony środowiska w programach sektorowych, harmonogramy zadań wynikających z polityki ekologicznej państwa, zwłaszcza zadań nakładanych na administrację publiczną, a także szacunek kosztów osiągnięcia celów polityki ekologicznej.

Przewidziane w Programie Wykonawczym Polityki przedsięwzięcia dotyczące dostępu do informacji, edukacji ekologicznej i udziału społeczeństwa w działaniach na rzecz środowiska, obejmują zadania w zakresie:

- tworzenia, zgodnie z wymaganiami ustawy Prawo ochrony środowiska, publicznych rejestrów i elektronicznych baz danych o środowisku, ułatwiających dostęp obywateli do informacji gromadzonych i przechowywanych przez organa administracji;
- stworzenia uzgodnionych zasad współpracy pomiędzy instytucjami publicznymi i społecznymi organizacjami ekologicznymi.

Uzupełnieniem tych zadań ma być, zgodnie z "Narodową strategią edukacji ekologicznej", wsparcie finansowe, organizacyjne i techniczne udzielane przez instytucje publiczne działaniom edukacyjnym i promocyjnym realizowanym przez organizacje ekologiczne, usprawnianie przekazywania treści dotyczących środowiska i zrównoważonego rozwoju w ramach edukacji szkolnej o profilu ogólnym i zawodowym, a także rozwijanie edukacji ekologicznej przez placówki funkcjonujące przy jednostkach zarządzających cennymi przyrodniczo obszarami chronionymi (przede wszystkim parkami narodowymi i krajobrazowymi).

Wśród pierwszoplanowych przewidywanych na lata 2002- 2005 niezbędnych działań pozainwestycyjnych wymieniono:

- utworzenie w urzędach administracji publicznej systemów gromadzenia i upowszechniania informacji o środowisku i jego ochronie, w tym stworzenie systemu elektronicznych baz danych z tego zakresu
- wypracowanie i wdrożenie zasad dotyczących udziału pozarządowych organizacji ekologicznych w działaniach administracji publicznej na rzecz środowiska

Polityka Ekologiczna wśród przewidywanych zadań wymienia również dofinansowanie wybranych projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe zgodnie z obowiązującymi zasadami dofinansowania działań w dziedzinie edukacji ekologicznej oraz stałe podejmowanie działań informacyjnych, promocyjnych i edukacyjnych. W dokumencie zwrócono również uwagę na potrzebę zapewniania udziału społeczeństwa w procedurach ocen oddziaływania na środowisko przedsięwzięć, planów i programów.

1.3.3. Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej

Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej powstała w 1996r. W rok później została przyjęta przez Ministrów Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa oraz Edukacji Narodowej. W latach 1999 i 2000 podjęto prace nad jej aktualizacją.

Strategia została przygotowana jako dokument, który identyfikuje i hierarchizuje główne cele edukacji środowiskowej, wskazując jednocześnie możliwości ich realizacji.

Dokumentem wykonawczym strategii jest Narodowy Program Edukacji Ekologicznej (*patrz punkt 1.3.4*), który wskazuje zadania oraz podmioty odpowiedzialne za realizację. Nie został on ostatecznie przyjęty do wdrożenia i funkcjonuje jako dokument roboczy.

Podstawowe cele Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej są następujące:

- ◆ Upowszechnienie idei ekorozwoju we wszystkich sferach życia, uwzględniając również pracę i wypoczynek człowieka, czyli objęcie permanentną edukacją ekologiczną wszystkich mieszkańców Rzeczypospolitej Polskiej.
- ◆ Wdrożenie edukacji ekologicznej jako edukacji interdyscyplinarnej na wszystkich stopniach edukacji formalnej i nieformalnej.
- ◆ Tworzenie wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów edukacji ekologicznej, stanowiących rozwinięcie Narodowego Programu Edukacji Ekologicznej, a ujmujących propozycje wnoszone przez poszczególne podmioty realizujące projekty edukacyjne dla lokalnej społeczności.
- ◆ Promowanie dobrych doświadczeń z zakresu metodyki edukacji ekologicznej.

Szczególne znaczenie strategia nadała edukacji realizowanej w formalnym systemie kształcenia poprzez placówki oświatowe wszystkich poziomów nauczania. Ważną rolę w systemie edukacji ekologicznej mają także pełnić:

- wojewódzkie instytucje działające na rzecz ochrony środowiska,
- jednostki administrujące terenami przyrodniczo cennymi,
- organizatorzy wypoczynku i turystyki,
- organizacje społeczne,
- kościoły i związki wyznaniowe,
- zakłady pracy,
- media.

Podkreślono, że jednostki samorządowe powinny opracować i realizować lokalne programy edukacji ekologicznej wynikające z Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej przy współpracy z przedstawicielami społeczności lokalnych.

Podstawowym warunkiem realizacji Strategii Ekologicznej jest powszechna akceptacja zawartego w niej przesłania oraz głównych celów. Skuteczną realizację zapisów Strategii umożliwi:

- ◆ Przyjęcie Strategii jako dokumentu określającego kierunki rozwoju edukacji ekologicznej w Polsce przez odpowiednie władze państwowe.

- ◆ Rozpowszechnienie i promocja treści zawartych w Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej.
- ◆ Zapewnienie środków finansowych niezbędnych do przygotowania i wdrożenia Narodowego oraz regionalnych i branżowych programów edukacji ekologicznej.
- ◆ Powołanie przy Komitecie Zrównoważonego Rozwoju i Polityki Regionalnej Komisji Edukacji Ekologicznej. Do jej zadań należeć będzie m.in.: stymulowanie działań sprzyjających realizacji Strategii, regularne przygotowywanie raportów, dokonywanie kompleksowej oceny i wskazywanie sposobów uaktualniania Strategii.
- ◆ Utworzenie ogólnopolskiego ośrodka informacji o edukacji ekologicznej, będącego jednostką prowadzącą profesjonalną działalność informacyjno-promocyjną w zakresie edukacji ekologicznej.

Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej jest obecnie wdrażana głównie poprzez placówki oświatowe, uczelnie wyższe, organizacje pozarządowe, instytucje ochrony środowiska i jednostki samorządu terytorialnego.

1.3.4. Narodowy Program Edukacji Ekologicznej (projekt)

Narodowy Program Edukacji Ekologicznej powstał zgodnie z zapisami art. 5 Konstytucji RP uchwalonej w 1997 roku kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju. Dokument ten jest rozwinięciem i konkretyzacją zapisów Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej i jest podstawą tworzenia systemu edukacji ekologicznej określając zadania edukacyjne, podmioty odpowiedzialne za ich realizację i wskazując źródła finansowania.

Główne cele Programu to:

- wdrażanie zaleceń Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej z uwzględnieniem zmian zachodzących w procesie reformowania Państwa i integracji z Unią Europejską;
- stworzenie mechanizmów pozwalających sprostać wyzwaniom związanym z wdrażaniem idei i zasad w zrównoważonego rozwoju;
- zwiększenie efektywności edukacji ekologicznej przez promowanie najskuteczniejszych jej form, wskazywanie sposobów optymalnej alokacji środków finansowych i uporządkowanie przepływu informacji związanych z propagowaniem idei tego rodzaju edukacji.

Cele operacyjne programu ujęte są w wielu aspektach:

- aspekty polityczne to nadanie edukacji ekologicznej odpowiedniej rangi i włączenie jej do systemu kompleksowej edukacji obywatelskiej społeczeństwa;
- aspekty organizacyjne to umożliwienie koordynacji, korelacji i współdziałania w planowaniu i realizacji zadań z zakresu edukacji ekologicznej oraz stymulowanie i profilowanie jej rozwoju w zakresie poprawy stanu świadomości ekologicznej obywateli;
- aspekty materialne to wspomaganie instytucji i funduszy w trafnym finansowaniu edukacji ekologicznej, racjonalizacja wydatków i poszukiwanie nowych źródeł materialnego wsparcia edukacji ekologicznej;
- aspekty społeczne to przygotowanie społeczeństwa do realizacji zadań z zakresu ochrony środowiska w związku z dostosowywaniem Polski do standardów ekologicznych w Unii Europejskiej, promocja zachowań i postaw w procesach decyzyjnych na różnych szczeblach, stworzenie warunków do świadomego uczestnictwa społeczeństwa w przestrzeganiu zasad bezpieczeństwa ekologicznego oraz zapewnienie komplementarności wobec programów rządowych, regionalnych i samorządowych o zbliżonych celach także w stosunku do strategii, programów i planów lokalnych i regionalnych;

- aspekty edukacyjne to promowanie metodyki nauczania ukierunkowanej na rozwój zrównoważony, tworzenie warunków do rozwoju bazy edukacji ekologicznej oraz inicjowanie badań naukowych nad efektywnością edukacji ekologicznej.

Adresatami Narodowego Programu Edukacji Ekologicznej są:

- podmioty finansujące edukację ekologiczną, którym program ten pomoże planować budżet i określać celowość i efektywność wykorzystania środków;
- podmioty realizujące zadania z zakresu edukacji ekologicznej, które otrzymają wykaz priorytetowych zadań wraz ze wskazaniem potencjalnych źródeł finansowania.

Program zakłada trzy sfery wprowadzania zapisów Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej w życie:

- edukacja formalna to zorganizowany system kształcenia zgodny z określonymi zasadami sformułowanymi w odpowiednie akty prawne, który obejmuje system oświaty i szkolnictwa wyższego;
- ekologiczna świadomość społeczna, którą można określić jako stan wiedzy, poglądów i wyobrażeń ludzi o środowisku, jego zasobach oraz zagrożeniach wynikających z działalności człowieka, a także stan wiedzy o sposobach użytkowania i ochrony środowiska;
- szkolenia to zinstytucjonalizowane formy przekazywania wiedzy i umiejętności dla określonej grupy zawodowej lub społecznej służące podnoszeniu kwalifikacji niezbędnych w życiu zawodowym, działalności społecznej i dla potrzeb indywidualnych.

Wdrożenie Narodowego Programu Edukacji Ekologicznej powinno umożliwić pełną integrację tych trzech sfer w celu zwiększenia efektywności edukacji ekologicznej. Działalność w sferze edukacji formalnej powinna stymulować świadomość społeczeństwa w akcjach i kampaniach związanych z ochroną środowiska i z rozwojem zrównoważonym. Działania skierowane na wzrost świadomości ekologicznej powinny być prowadzone w taki sposób, by społeczeństwo zrozumiało potrzebę stałego kierowania środków na edukację ekologiczną. Działania w sferze szkoleń powinny zwiększać trafność decyzji na różnych szczeblach zarządzania środowiskiem, podnosić stopień profesjonalizmu w działaniach organizacji społecznych oraz mediów, a także pozytywnie wpływać na świadomość ekologiczną wszystkich obywateli.

Narodowy Program Edukacji Ekologicznej jest dokumentem, który powinien stać się podstawą tworzenia systemowych rozwiązań realizujących cele pożądane społecznie w zakresie skutecznej edukacji ekologicznej obywateli. Powinien wyeliminować działania pozorne i mało efektywne na rzecz inicjatyw, które umożliwią zachowanie zdrowego środowiska oraz jego walorów dla przyszłych pokoleń zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

1.2.5. Program zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska województwa dolnośląskiego

W Programie tym głównym założeniem jest “takie prowadzenie polityki i działań w poszczególnych sektorach gospodarki i życia społecznego, aby zachować zasoby i walory środowiska w stanie zapewniającym trwałe i niedoznające uszczerbku możliwości korzystania z nich zarówno przez obecne, jak i przyszłe pokolenia, przy jednoczesnym zachowaniu trwałości procesów przyrodniczych oraz naturalnej różnorodności biologicznej.” Program ma stanowić podstawę do podejmowania działań proekologicznych w województwie dolnośląskim do roku 2015.

Długoterminowa strategia do roku 2015 zakłada wzrost znaczenia edukacji ekologicznej, jako istotnego elementu ochrony środowiska. Za generalny cel strategiczny edukacji ekologicznej przyjęto podniesienie świadomości ekologicznej społeczeństwa.

W oparciu o cele zawarte w Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej określono strategię realizacji celu generalnego Programu przez:

- upowszechnianie idei ekorozwoju we wszystkich sferach życia,
- wdrożenie edukacji ekologicznej jako edukacji interdyscyplinarnej na wszystkich stopniach edukacji formalnej i nieformalnej,
- tworzenie wojewódzkiego, powiatowych i gminnych programów edukacji ekologicznej,
- promowanie dobrych doświadczeń z zakresu metodyki edukacji ekologicznej.

Strategia realizacji celów długoterminowych “Programu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska województwa dolnośląskiego” zakłada, że “edukacja ekologiczna powinna być prowadzona w sposób ciągły na wszystkich poziomach szkolnictwa, od szkół podstawowych po szkoły wyższe. Edukacja ekologiczna powinna być także realizowana na wszystkich poziomach administracji. Władze wojewódzkie mogą np. promować system segregacji odpadów, podczas gdy władze gminne – inicjatywy lokalne, jak np. nasadzenia drzew. Konieczne jest również edukowanie dorosłej części społeczeństwa. W województwie stworzony zostanie spójny organizacyjnie i metodycznie system ośrodków edukacji ekologicznej, które będą ze sobą współpracować. Powstanie Dolnośląski System Edukacji Ekologicznej.”

W prowadzeniu edukacji ekologicznej można wykorzystać potencjał pozarządowych organizacji ekologicznych. W województwie dolnośląskim istnieje wiele organizacji deklarujących proekologiczne cele działalności. Wiele organizacji prowadzi zakrojone na dużą skalę akcje informacyjne skierowane do szerokich kręgów społeczeństwa.

“Urząd Marszałkowski we współpracy z Urzędem Wojewódzkim będzie inicjował i wspierał działania zmierzające do podniesienia stanu świadomości ekologicznej mieszkańców oraz rozbudzenia ich współodpowiedzialności w procesie podejmowania decyzji i rozwiązywania problemów ekologicznych. Władze województwa, wspólnie z gminami i organizacjami pozarządowymi będą prowadziły kampanie informacyjno-edukacyjne w zakresie takich tematów, jak zapobieganie powstawaniu odpadów oraz sposobów i efektów ich segregacji, zmniejszenie zużycia wody, oszczędność energii, ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej. Wspierane będą wydawnictwa ekologiczne.”

Tworzenie programów takich, jak program edukacji ekologicznej powinno odbywać się metodami społecznymi. W “Programie zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska województwa dolnośląskiego” podkreśla się, że “komunikacja społeczna, której rola była niedoceniana przez wiele lat, uznawana jest coraz częściej za jedno z ważniejszych narzędzi ochrony środowiska.

Generalny cel strategiczny do roku 2015 “Programu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska województwa dolnośląskiego” to “otwarta i dwustronna komunikacja pomiędzy wszystkimi stronami zaangażowanymi w ochronę środowiska.”

W strategii realizacji tego celu zapisano m.in. “Organy administracji publicznej dołożą starań, aby jak największa część społeczeństwa została zaangażowana w konsultacje projektów aktów normatywnych, programów, polityk i decyzji.”

Komunikacja społeczna nabiera coraz większego znaczenia i należy się spodziewać, iż tendencja ta w najbliższych latach utrzyma się. Dotyczy to zarówno współpracy z organizacjami pozarządowymi, która bywa ustawowo nakazywana (np. samorząd województwa przy formułowaniu strategii i realizacji polityki rozwoju zobowiązany jest

współpracować m.in. z organizacjami pozarządowymi), jak i z przedstawicielami innych zainteresowanych stron. Przedstawiciele różnych środowisk powinni być zapraszani do współtworzenia ciał opiniodawczo-doradczych.

Strategia długoterminowa do roku 2015 “Programu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska województwa dolnośląskiego” stanowiła punkt wyjścia do sformułowania strategii krótkoterminowej do roku 2004. W myśl jej założeń powinno się tworzyć “sprawnie funkcjonujący system edukacji ekologicznej” dokonując “przeгляdu działań edukacyjnych” oraz promując “rozwój różnorodnych form edukacji ekologicznej w oparciu o instytucje zajmujące się edukacją”. Jako podmioty realizujące, nadzorujące i wspomagające realizację tych zadań wymieniono Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych, fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, Lasy Państwowe, organizacje pozarządowe, WIOŚ, szkoły, Kuratorium Oświaty, media.

W strategii krótkoterminowej zapisano również “rozwój i doskonalenie komunikacji społecznej” poprzez:

- realizację ustawy o dostępie do informacji o środowisku i jego ochronie oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
- wzrost wykorzystania mediów, takich jak prasa, telewizja, internet,
- wprowadzenie systemu “krótkich informacji” – wydawanie ulotek i broszur informacyjnych,
- zwiększenie ilości informacji w publikacjach,
- stworzenie systemu “łatwego dostępu” do informacji,
- włączenie organizacji pozarządowych i społeczności lokalnych w procesy decyzyjne i systemy zarządzania.

Jako odpowiedzialne za realizację tych zadań Program wymienia Dolnośląski Urząd Wojewódzki, Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, starostwa powiatowe, urzędy gminne, fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, środowiska naukowe.

1.2.6. Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami Województwa Dolnośląskiego

Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami Województwa Dolnośląskiego został przyjęty przez Urząd Marszałkowski w 2004 r.

Plan ma za zadanie prezentowanie nadrzędnych z punktu widzenia regionów działań z zakresu gospodarowania odpadami, które będą punktem odniesienia do tworzenia bardziej szczegółowych gminnych i powiatowych planów z zakresie rozwiązań dotyczących zbierania, transportu, odzysku i unieszkodliwiania odpadów. Plan zaleca także odpowiednie rozwiązania w gospodarce odpadami zgodnie z zasadami ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju. Wskazuje zasady udzielenia wsparcia finansowego inwestycjom w tym zakresie. “Ważnym działaniem, które bezpośrednio wpłynie na efekty realizowania zadań przedstawionych w wojewódzkim planie gospodarki odpadami jest edukacja ekologiczna w zakresie racjonalnej gospodarki odpadami obejmująca młodzież szkolną, ogół mieszkańców oraz przedsiębiorstwa i instytucje publiczne”.

Zaleca się, aby proces edukacji ekologicznej był prowadzony już od wieku przedszkolnego, poprzez szkołę podstawową i kolejne etapy edukacyjne. Ważną rolę przypisano placówkom oświatowym, które powinny:

- zachęcać do segregacji odpadów i korzystania z produktów pochodzących z recyklingu czy opakowań wielokrotnego użytku,
- wprowadzać ścieżki edukacyjne o charakterze ekologicznym poświęcone tej tematyce,

- uczestniczyć w krajowych i międzynarodowych programach edukacji ekologicznej,
- poprzez dzieci wpływać na świadomość rodziców,
- korzystać z kontaktów z władzami samorządowymi po to by łączyć edukację szkolną z porządkowaniem gospodarki odpadami na terenie gminy.

Ważne zadania przypisano młodzieży szkół średnich, która odpowiednio przygotowana może pełnić rolę edukatorów społeczeństwa. Trudna edukacja dorosłych powinna być realizowana w formie kampanii informacyjno-edukacyjnych, których działania będą kierowane do szerokich kręgów społecznych.

Rola takich kampanii to:

- tworzenie przychylnego klimatu związanego z wprowadzeniem systemów segregacji odpadów,
- docieranie do mieszkańców z informacjami w formie ulotek, broszur, folderów, plakatów, wykorzystanie mediów, prowadzenie konkursów proekologicznych, prowadzenie spotkań z przedstawicielami samorządów.

Ważną do spełnienia rolę mają pozarządowe organizacje ekologiczne. "Inicjują one i realizują liczne akcje i programy upowszechniające treści ekologiczne. Stawiają sobie konkretne zadania trafiając do konkretnej grupy społeczeństwa. Ich działania mogą być uzupełnieniem podstawowych kanałów informacji o proponowanym systemie gospodarki odpadami i jego etapach. Współpraca lokalnych władz z organizacjami może znacznie wspomóc proces edukacji ekologicznej, zwłaszcza wśród młodzieży, choć nie tylko. To organizacje mogą być odpowiedzialne za edukację dorosłej części społeczeństwa i przeprowadzić kampanie informacyjne o proponowanym systemie odpadami".

Edukacja ekologiczna powinna również zostać skierowana do wytwórców z sektora gospodarczego "Obok szczegółowych szkoleń prowadzonych przez specjalistów, ważną rolę w edukacji przedsiębiorców powinny spełniać organy administracyjne, to one w sposób przyjazny i czytelny powinny dostarczać informacji przedsiębiorcy, jakie działania powinien podjąć dla realizacji prowadzonych działań".

Ważną do spełnienia rolę przypisano Dolnośląskiemu Centrum Zarządzania Odpadami, które będzie:

- gromadziło dane o wytwarzaniu i gospodarowaniu odpadami na Dolnym Śląsku,
- opracowało raporty, zestawienia, analizy w tym zakresie,
- koordynowało działania związane z wymianą informacji o odpadach i urządzeniach przetwarzających oraz edukacji ekologicznej w tym zakresie.

Jeden z modułów danych będzie dostępny dla jednostek samorządowych, firm, instytucji, organizacji pozarządowych i mieszkańców Dolnego Śląska.

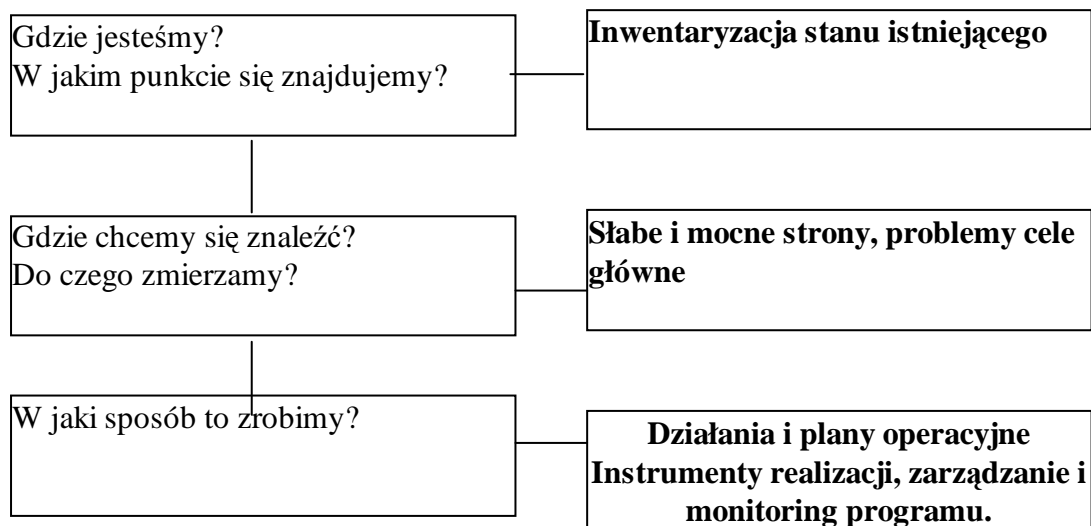
1.3. Cele i metodyka prac nad programem

Program Edukacji Ekologicznej dla Dolnego Śląska powstał jako konsekwencja realizacji “Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej” i ma swoje odniesienie do celów jej programu wykonawczego, jakim jest “Narodowy Program Edukacji Ekologicznej” a także w oparciu o “Program zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska województwa dolnośląskiego”- obydwie przedstawione wcześniej. Zasadnicze założenia Programu Edukacji Ekologicznej dla Dolnego Śląska są więc zbieżne z celami powyższych programów.

Prace nad programem prowadzone były metodą uspołecznioną przy udziale przedstawicieli różnych sektorów: administracji samorządowej, rządowej parków narodowych i krajobrazowych, uczelni wyższych, organizacji ekologicznych.

Uczestnicy procesu spotkali się w trakcie dwóch warsztatów przechodząc kolejne etapy planowania strategicznego począwszy od analizy obecnej sytuacji w edukacji ekologicznej skończywszy na wyznaczeniu celów i planów operacyjnych. Spotkania warsztatowe zostały poprzedzone zebraniem informacji z ponad 100 instytucji, ośrodków i organizacji prowadzących edukację ekologiczną na Dolnym Śląsku.

Schemat planowania strategicznego programu

Schemat Tworzenia Programu Edukacji Ekologicznej dla Dolnego Śląska

Etap I – Zgromadzenie danych i informacji na podstawie ankiet o zakresie działań edukacyjnych podejmowanych przez różne jednostki na terenie województwa.

Etap II – Warsztat I

- Diagnoza edukacji ekologicznej na Dolnym Śląsku
- Analiza słabych i mocnych stron

Warsztat II

- Wyznaczenie celów programu
- Opracowanie działań

Etap III – Ostateczne uzgodnienie treści dokumentu

Program Edukacji Ekologicznej dla Dolnego Śląska

Warsztaty prowadzone były metodami interaktywnymi, co pozwoliło na wymianę poglądów i wiedzy pomiędzy uczestnikami spotkań. Warsztaty zgromadziły od 25 do 40 osób przedstawicieli różnych środowisk zaangażowanych w edukację ekologiczną na Dolnym Śląsku.

Na podstawie zapisów z plansz, uzgodnień pomiędzy uczestnikami i konsultacji z różnymi gremiami (instytucje oświaty, samorządy lokalne, organizacje pozarządowe, Urząd Marszałkowski, Parki Krajobrazowe i Narodowe, administracja leśna) powstał plan działań na lata 2006 – 2015, zestawiony w formie tabel planów operacyjnych (rozdział 5.2). Zadania priorytetowe na lata 2006 – 2007 najbardziej istotne z punktu widzenia realizacji celów programu zastały opisane osobno w rozdziale 5.3 niniejszego dokumentu.

Plan działań w rozdziale 6 został wzbogacony w opis instrumentów realizacji programu: społecznych, infrastrukturalnych, edukacyjnych, promocyjnych, finansowych.

2. Diagnoza bazy i zasobów edukacyjnych na Dolnym Śląsku

2.2. Badania ankietowe jednostek prowadzących edukację ekologiczną

Badania ankietowe dotyczące prowadzonych działań z zakresu edukacji ekologicznej zostały przeprowadzone w 2002 i 2003 roku. Ankiety zostały rozesłane do wszystkich gmin i powiatów na terenie Dolnego Śląska, z prośbą o przekazanie ich również podległym jednostkom prowadzącym edukację ekologiczną (w tym w szczególności szkołom). Ankiety zostały również rozesłane do innych podmiotów zajmujących się edukacją ekologiczną: administracji jednostek zarządzających obszarami cennymi przyrodniczo, placówek naukowych i organizacji pozarządowych. Podmioty powyższe zostały zidentyfikowane na podstawie wykazu udzielonych w latach wcześniejszych dotacji na edukację ekologiczną z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz na podstawie bazy danych pozarządowych organizacji ekologicznych, udostępnionej przez Polską Zieloną Sieć.

Zakres tematyczny oprócz danych teledadresowych dotyczył, między innymi: posiadanej bazy edukacyjnej (kadra, lokal, zasoby informacyjno-sprzętowe, źródła finansowania) oraz realizowanych programów edukacyjnych. Ankietowani zostali poproszeni o rozpisanie każdego z programów oddzielnie i dołączenie – w miarę możliwości – załączników dokumentujących prowadzone działania edukacyjne.

W rezultacie przeprowadzonych badań ankietowych, wypełnionych i odesłanych do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego zostało **161** ankiet. W zestawieniu tym nie uwzględniono informacji przekazanych przez jednostki zarządzające obszarami przyrodniczo cennymi, które z uwagi na zakres realizowanych działań edukacyjnych przedstawione zostały w oddzielnym punkcie. Najwięcej wypełnionych ankiet dostarczyły:

- szkoły i zespoły szkół (86 ankiet)
- gminy (50 ankiet nadesłanych oraz 25 odpowiedzi negatywnych – informujących o nieprowadzeniu żadnych działań edukacyjnych)
- organizacje ekologiczne (12 ankiet)
- powiaty (6 ankiet)

- inne podmioty (biblioteki, ośrodki kultury, muzea)

Dane dotyczące organizacji ekologicznych zostały w pewnym stopniu uzupełnione w ramach zrealizowanej przez Dolnośląską Fundację Ekorozwoju bazy danych o działalności dolnośląskich organizacji ekologicznych (48 organizacji – baza danych udostępniona na stronie www.eko.org.pl/poe).

Przeprowadzone badania ankietowe wskazują na dużą różnorodność prowadzonych działań edukacyjnych i podmiotów edukacyjnych. Zwraca również uwagę często ich doraźny charakter oraz słaba współpraca pomiędzy podmiotami realizującymi edukację ekologiczną. Dla potrzeb Programu syntetyczne wyniki badań ankietowych przedstawione zostały według grup sektorów prowadzących edukację ekologiczną.

2.2.1. Edukacja ekologiczna prowadzona przez jednostki oświatowe

Zebrane ankiety prezentują przede wszystkim działania edukacyjne realizowane na poziomie szkół podstawowych i gimnazjalnych. Dużo rzadziej opisane były działania edukacyjne na poziomie szkół ponadgimnazjalnych, a nielicznie w przedszkolach publicznych.

W większości opisanych przypadków działania edukacyjne realizowane są poprzez:

- autorskie programy edukacji ekologicznej (funkcjonujące również w ramach ścieżek międzyprzedmiotowych),
- uczestnictwo w programach edukacyjnych przygotowanych i prowadzonych przez organizacje pozarządowe,
- akcje i działania incydentalne.

Edukacja ekologiczna w szkołach przybierała najczęściej formę:

- zajęć lekcyjnych,
- konkursów,
- wystaw i prezentacji,
- zajęć terenowych.

W prezentowanych w ankietach działaniach edukacyjnych zwraca uwagę profesjonalizm usług edukacyjnych przy jednoczesnym stymulowaniu zaangażowania uczniów (system ocen, konkursy). Pomimo dużej różnorodności form działań przeważają jednak działania schematyczne, często ograniczające się do przekazania wiedzy – przy czym znaczna uwaga poświęcana jest likwidacji skutków, a nie przyczyn. Działania edukacyjne realizowane poza szkołą mają często charakter doraźny i incydentalny (np. sprzątanie śmieci, festyny).

Przeważają bierne formy edukacji – stosunkowo rzadkie są przypadki gdy edukacja ekologiczna nosi znamiona działań dla społeczności lokalnych (i prób rozwiązywania ich konkretnych problemów). W dalszym ciągu niezbyt częste jest również prowadzenie rzeczywistej międzyprzedmiotowej edukacji ekologicznej.

Z drugiej strony szkoły otwarte są na zewnętrzne oferty i inicjatywy edukacyjne – w szczególności przygotowywane przez organizacje pozarządowe. Najczęściej wymienianym działaniem tego typu było uczestnictwo w corocznej akcji “Sprzątanie świata” organizowanej przez Fundację Nasza Ziemia. Jednocześnie zwraca uwagę stopniowe odchodzenie od współpracy incydentalnej do bardziej systemowych działań edukacyjnych. Spośród nich często wymieniane były programy:

- Program edukacyjny “Bocian” (PTPP pro Natura),
- Program “Szkoly dla Ekorozwoju” (Fundacja Zielona Akcja),
- Program “Społeczne Ostoje Przyrody” (Fundacja Zielona Akcja),
- Program szkolny Stowarzyszenia Eko – Idea
- Programy edukacji recyklingowej – najczęściej wskazywano na “Recykling Alu-puszek” Fundacji Recal

Uzupełnieniem zajęć szkolnych są zajęcia terenowe, przy czym zwraca uwagę stosunkowo słaba integracja edukacji ekologicznej z wyjazdami wielodniowymi w ramach tzw. zielonych szkół. Najczęstszymi formami wyjazdowymi są jednodniowe wycieczki. W tym kontekście stosunkowo często wymieniano współpracę z:

- Dolnośląskim Zarządem Parków Krajobrazowych (edukacja w oparciu o Centrum "Salamandra" w Myśliborzu)
- Karkonoskim Parkiem Narodowym i Parkiem Narodowym Gór Stołowych,
- Ligą Ochrony Przyrody

Odrębną kwestią jest edukacja prowadzona przez szkoły wyższe. W tym przypadku przeważają formy specjalistyczne skoncentrowane na szkoleniu kadr (studia zawodowe i podyplomowe), konferencjach o zawężonej tematyce i wysoce specjalistycznych opracowaniach metodycznych i naukowych. Edukacja ekologiczna prowadzona przez szkoły wyższe oferujące kształcenie o bardzo szerokim profilu ma duży wpływ także na poziom nauczania w oświacie. Chcący podnosić swoje kwalifikacje nauczyciele mają w czym wybierać bo oferta kursów i szkoleń jest bogata jednakże zdarza się, że wybrane formy nie spełniają pokładanych w nich oczekiwań – są zawężone tematycznie i nadto teoretyczne. Nie służą podnoszeniu kwalifikacji potrzebnych w aktywnym wdrażaniu zasad zrównoważonego rozwoju.

2.2.2. Edukacja ekologiczna prowadzona przez samorządy

Analiza ankiet nadesłanych przez samorządy wskazuje na rosnące zaangażowanie samorządów w prowadzenie edukacji ekologicznej. Z uwagi na posiadane środki oraz infrastrukturę samorządy gmin powiatów posiadają stosunkowo duże możliwości w zakresie prowadzenia działań edukacyjnych. Z większości ankiet otrzymanych od gmin i powiatów wynika, że ich działania edukacyjne koncentrują się na edukacji szkolnej oraz festynach i akcjach, spośród których najczęściej wymieniana była akcja Sprzątanie Świata. Wśród tematów prowadzonych działań edukacyjnych zdecydowanie dominują problemy gospodarki odpadami oraz promocja systemów recyklingu. Często tematem edukacji ekologicznej są również okoliczne walory przyrodnicze.

Część samorządów prowadzi kompleksowe programy edukacji ekologicznej. Na uwagę zasługują choćby:

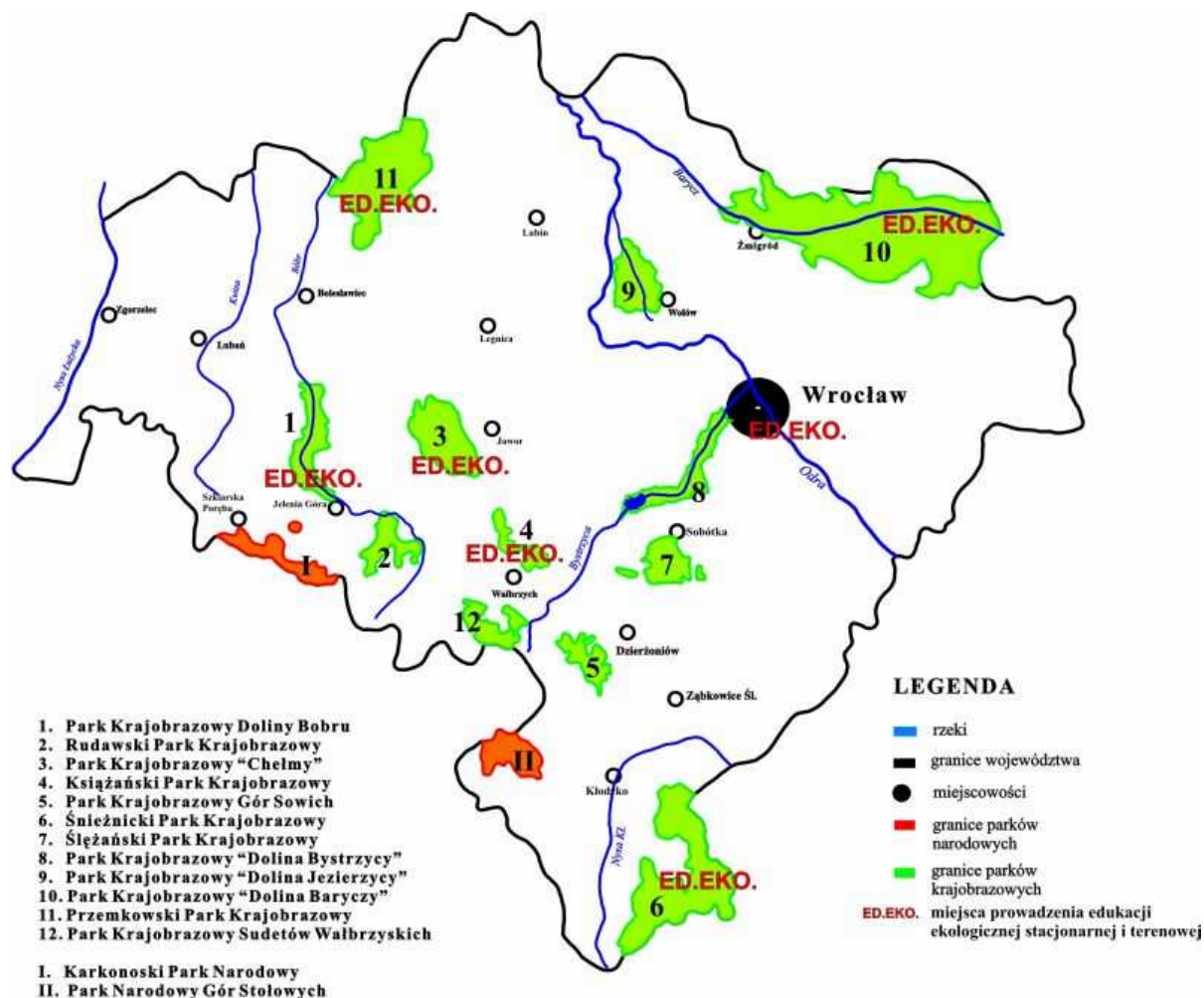
- Gmina Bolesławiec (działalność Miejskiego Centrum Edukacji Ekologicznej)
- Gmina Lubań (Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej)
- Gmina Gryfów Śląski,
- Gmina Oleśnica
- Powiat Kłodzki
- Miasto Wrocław

Warty odnotowania jest również fakt współpracy samorządów z organizacjami ekologicznymi przy tworzeniu kompleksowych programów edukacji ekologicznej. I tak np. Stowarzyszenie Eko-Idea współpracuje z samorządami: Wałbrzycha, Dzierżoniowa, Wrocławia, Świdnicy, Legnicy, Oleśnicy i Głogowa, PTPP „pro Natura” współpracuje z gminą Zgorzelec zaś Fundacja Zielona Akcja z gminami z obszarów: doliny Środkowej Odry, Pogórza Kaczawskiego, Wzgórz Dalkowskich, Przemkowskiego Parku Krajobrazowego. Stosunkowo rzadkie są natomiast międzygminne programy edukacji ekologicznej. Działania takie są jednak coraz częściej prowadzone – m.in. przez Związek Gmin Karkonoskich, czy też Partnerstwo Środkowej Odry.

2.2.3. Edukacja ekologiczna prowadzona w jednostkach zarządzających cennymi przyrodniczo obszarami chronionymi

Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych (DZPK)

Miejsca prowadzenia edukacji ekologicznej przez DZPK

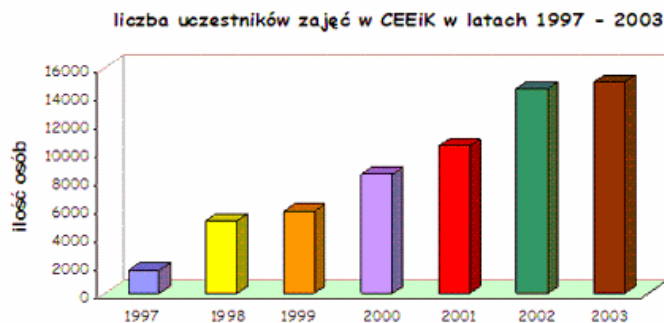
DZPK prowadzi zajęcia w zakresie edukacji ekologicznej w oparciu o bazę lokalową i infrastrukturę edukacyjną (ścieżki dydaktyczne) i informacyjno – turystyczną na terenie 12 Parków Krajobrazowych na Dolnym Śląsku. W siedzibie DZPK we Wrocławiu poza naradami pracowników administracji DZPK, szkoleniami pracowników, konferencjami i seminariami prowadzone są liczne zajęcia dla dzieci i młodzieży oraz warsztaty dla nauczycieli.

Edukacja ekologiczna na terenie poszczególnych Parków Krajobrazowych odbywa się w różnych formach i zakresie:

- ◆ Park Krajobrazowy "Chełmy". Edukacja ekologiczna na terenie tego parku odbywa się przede wszystkim w Centrum Edukacji Ekologicznej i Krajoznawstwa "Salamandra" w Myśliborzu. (Ścieżki dydaktyczne: 1. Archeologiczna, 2. Przyrodnicza "Wąwóz Lipy", 3. Przyrodnicza "Wąwóz myśliborski", 4. Przyrodnicza "Las Świniec", 5. Zabytki

Górnictwa i Hutnictwa “Synklina Leszczyny”, 6. Śladami Kopaczy). Realizowane programy edukacyjne obejmują:

- zajęcia terenowe, polegające na wnikliwej obserwacji zjawisk biologicznych, fizycznych i chemicznych oraz bardzo interesujących pomiarach;
 - zajęcia laboratoryjne, polegające na zaplanowaniu i przeprowadzeniu eksperymentu i na treningach umiejętności;
 - zajęcia seminaryjne w formie pogadanki, przedmiotowych i tematycznych dyskusji;
 - gry i zabawy dydaktyczne;
 - warsztaty ekologiczne;
 - plenery plastyczne i fotograficzne;
 - wykłady i prelekcje (niejednokrotnie z uczestnictwem prelegentów i wykładowców obcojęzycznych);
 - prezentacje filmów, zdjęć i eksponatów;
 - wycieczki naukowe i krajoznawcze;
 - wycieczki ścieżkami dydaktycznymi
- ◆ Park Krajobrazowy “Dolina Baryczy” – cykliczne zajęcia w szkołach gmin leżących na terenie Parku i w siedzibie DZPK oraz zajęcia terenowe (*ścieżki dydaktyczne: 1. Przyrodnicza “Karlów”, 2. Sławoszowice “Ruda Milicka - Godnowa”, 3. OWŚ Karlów – Wałkowa – OWŚ Karlów, 4. Postolin – Wzgórze Joanny – Postolin*)
 - ◆ Park Krajobrazowy “Dolina Bobru” (Jelenia Góra, aktualnie w fazie organizacji i modernizacji bazy lokalowej, w celu prowadzenia stacjonarnej edukacji ekologicznej).
 - ◆ Park Krajobrazowy “Dolina Bystrzycy” (Wrocław, siedziba DZPK, zajęcia w formie prezentacji i prelekcji)
 - ◆ Park Krajobrazowy “Dolina Jezierzycy” (warsztaty i prelekcje w siedzibie DZPK)
 - ◆ Park Krajobrazowy Gór Sowich
 - ◆ Książański Park Krajobrazowy (Wałbrzych – Mokrzeszów, narady, szkolenia, z wykorzystaniem dostępnej bazy lokalowej)
 - ◆ Przemkowski Park Krajobrazowy (*Zajęcia terenowe pt.: 1. Ekosystem lasu, 2. Formy ochrony przyrody na terenie PPK, 3. Rezerваты Przyrody PPK, 4. Wydmy Śródlądowe*)
 - ◆ Rudawski Park Krajobrazowy (*Trasy zajęć edukacyjnych: 1. Przyrodnicza “Przełom Bobru”, 2. Przyroda Góry Zamkowej, 3. Pominiki przyrody nieożywionej, 4. Dziki wąwóz, 5. Turystyka a ochrona przyrody, 6. Obiekty zabytkowe w krajobrazie*)
 - ◆ Park Krajobrazowy Sudetów Wałbrzyskich
 - ◆ Ślęzański Park Krajobrazowy – zajęcia prowadzone w szkołach oraz zajęcia terenowe prowadzone w rejonie Ślęzy, Wieżycy i Przełęczy Tapadła oraz na ścieżkach przyrodniczych (*1. na terenie rezerwatu florystycznego Łąka Sulistrowcka, 2. Sulistrowiczki – góra Radunia – ZPK Skalna*)
 - ◆ Śnieżnicki Park Krajobrazowy. (*Zajęcia terenowe połączone ze zwiedzaniem Jaskini Niedźwiedziej prowadzone w porozumieniu z Nadleśnictwem*)

Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych - RDLP

Baza edukacyjna LP na terenie Dolnego Śląska jest bogata, jeżeli wziąć pod uwagę naturalne bogactwo przyrodnicze i ilość obszarów chronionych, jednakże nieprzystająca do tego bogactwa jest oferta obiektów typowo edukacyjnych. Szansę stanowi powołanie (w połowie października 2004 roku) przez Dyrektora Generalnego LP na terenie RDLP we Wrocławiu Leśnego Kompleksu Promocyjnego "Sudety Zachodnie" (jednego z 17 w kraju), co dodatkowo uzasadnia potrzebę powstania Ośrodka Edukacji Leśnej z odpowiednim zapleczem środków i pomocy dydaktycznych do prowadzenia różnych zajęć edukacji grupowej i indywidualnej.

Na tle kraju sytuacja edukacji leśnej w RDLP we Wrocławiu przedstawia się następująco:

- brakuje ośrodków edukacji (przy 24 obiektach LP tego typu w Polsce),
- istnieją 3 izby edukacji (na 82 izby edukacji w Polsce),
- oznakowane są 22 ścieżki dydaktyczne (na 474 ścieżki w skali kraju),
- działa 26 punktów edukacyjnych (na ponad 250 punktów edukacyjnych w kraju).

Do edukacji ekologicznej na Dolnym Śląsku przystosowanych jest 16 (z 64) rezerwatów oraz kilka użytków ekologicznych i pomników przyrody. Sprawozdanie za 2003 wykazało istnienie na obszarach leśnych 95 obiektów LP wykorzystywanych do edukacji leśnej oraz 75 obiektów edukacji przyrodniczej prowadzonych przez inne podmioty.

Analiza dotychczasowego rozwoju obiektów wskazuje na dynamiczny wzrost ilości ścieżek dydaktycznych (w latach 2002-2003 wykonano ich aż 12) jako elementu widocznego w terenie i chętnie współfinansowanego przez samorządy lokalne oraz Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Obiektami coraz chętniej udostępnianymi do celów edukacji stają się szkółki leśne i sale edukacji w siedzibach poszczególnych nadleśnictw.

Na szczególną uwagę zasługuje izba edukacyjna w Nadleśnictwie Wołów, przyjmująca znaczną część grup dzieci i młodzieży z Wrocławia oraz Leśny Ośrodek Edukacji Ekologicznej w Międzygórzu, będący obiektem terenowym cieszącym się dużą popularnością, nieposiadający jednakże na razie Izby edukacyjnej. Jedno i drugie miejsce opiera się na prezentacji zarówno walorów okolicznych lasów, jak i szkółki leśnej.

Na terenie działania Regionalnej Dyrekcji LP we Wrocławiu w 2003 roku z edukacją leśną miało do czynienia prawie 44 tysiące ludzi. Prawie połowa (47%) to uczniowie szkół podstawowych, do nich też najczęściej były kierowane pogadanki i lekcje w lesie. Drugą grupą wiekową pod względem liczebności stanowią dorośli (22%), w dalszej kolejności uczniowie gimnazjów (16%), szkół średnich (9%) a na końcu dzieci przedszkolne (6%)

Z formy zajęć terenowych wykazanych w liczbie prawie 400 skorzystało w 2003 roku prawie 10 tysięcy osób. Wiodące nadleśnictwa przeprowadziły po 30-70 zajęć tego typu. Ponad 700 lekcji i pogadanek znalazło ponad 15,5 tysięczną rzeszę odbiorców. Liderzy spośród nadleśnictw odwiedzili w tym celu szkoły 20-65 razy. W terenie najliczniejszą grupą były dzieci szkół podstawowych (55%), najrzadziej pojawiali się tam dorośli (9%) i uczniowie szkół średnich (9%). Lekcje w szkole najczęściej dotyczą szkół podstawowych (70%). Ważną formą współpracy leśników z edukacją formalną stanowią wspólne inicjatywy LOP i pracowników biura RDLP w ramach, których realizowane są terenowe warsztaty dla nauczycieli.

Szacuje się, że w różnego rodzaju 158 akcjach i imprezach okolicznościowych z przekazywanej tam wiedzy leśnej miało możliwość skorzystać w roku 2003 ponad 12,6 tysięcy osób. Wśród realizowanych inicjatyw wymienić można program „opieki nad remizami leśnymi”, akcje „Sprzątanie Świata”, „Święto drzewa”, rajdy ekologiczne. Najaktywniejsze w tym względzie nadleśnictwa wykazały po ponad 20 tego typu zdarzeń. Nadleśnictwa i RDLP zorganizowały w roku 2003 również 37 różnego rodzaju konkursów oraz 19 wystaw

Park Narodowy Gór Stołowych - PNGS

- ◆ Edukacja ekologiczna prowadzona jest przez wysoko wykwalifikowane kadry stanowiące zespół Ośrodka Dydaktyczno – Muzealnego przy PNGS w Kudowie Zdroju działającego oficjalnie od 1996 roku.
- ◆ Edukacja na ścieżkach dydaktycznych:
 - „Ścieżka skalnej rzeźby”,
 - „Ekosystem lasu”,
 - „Płazy”
 - „Labiryntem Błędnych Skał” – przeznaczona dla osób niepełnosprawnych
 - rowerowa ścieżka edukacyjna T. Masaryka – przebiegająca przez masyw Skalnika
 - “Ekosystemy przyrodnicze PNGS”
 - ścieżka geologiczna “Białe ściany”
- ◆ Edukacja w formie warsztatów edukacyjnych z opracowanymi stałymi programami.
- ◆ Edukacja dla osób niepełnosprawnych (wieloletnia praktyka w pracy z osobami niepełnosprawnymi).
- ◆ Edukacja w formie szkoleń dla osób profesjonalnie zajmujących się ochroną przyrody.
- ◆ Edukacja poprzez tablice informacyjne
- ◆ Wystawy fotograficzne i malarskie, plenery fotograficzne
- ◆ Wydawnictwa edukacyjne.
- ◆ Współpraca z polskimi i zagranicznymi organizacjami pozarządowymi.
- ◆ Współpraca ze szkołami podstawowymi, gimnazjami i szkołami ponadgimnazjalnymi (podpisane porozumienia o współpracy).

Edukacja ekologiczna prowadzona jest z wykorzystaniem środków własnych oraz środków pozyskiwanych z WFOŚiGW i innych funduszy celowych

Projektowany jest system “Strzech Edukacyjnych” pn. Skalne Grzyby i Szczeliniec oraz kompleks “Błędne Skały”.

Karkonoski Park Narodowy - KPN

Karkonoski Park Narodowy realizuje działania edukacyjne w oparciu o:

- ◆ Karkonoskie Centrum Edukacji Ekologicznej KPN w Szklarskiej Porębie.
- ◆ Muzeum Przyrodnicze KPN,
- ◆ wytyczone w terenie i opracowane w formie przewodników ścieżki dydaktyczne,
- ◆ wydawnictwa (plakaty, ulotki, przewodniki),
- ◆ objęcie patronatem przez Park klas szkolnych o profilu ekologicznym i ekologiczno – turystycznym w szkołach podstawowych,
- ◆ stałą współpracę z przedszkolami, wybranymi gimnazjami i szkołami średnimi i wyższymi
- ◆ działanie Klubu Ekologicznego "Skalnica" przy Karkonoskim Parku Narodowym,
- ◆ wycieczki terenowe, spotkania z nauczycielami i przewodnikami oraz działania indywidualne pracowników KPN, współpracę z ODN i JODM
- ◆ warsztaty edukacyjne dla nauczycieli i przedstawicieli lokalnych samorządów,
- ◆ polsko-czeskie seminaria, warsztaty i inne działania w ramach bilateralnego rezerwatu biosfery,
- ◆ współpracę z działem edukacyjnym KRNAP (Czechy).
- ◆ współpracę z organizacjami pozarządowymi

Prowadzone są zajęcia na ścieżkach dydaktycznych, które są podstawową formą realizacji aktywnych metod edukacyjnych poprzez bezpośredni kontakt z przyrodą. Ich merytoryczny zakres jest bardzo urozmaicony i zmienia się w zależności od pory roku i pogody:

- Ścieżka dydaktyczna "Chojnik".
- Ścieżka dydaktyczna "Wokół Kotłów Wielkiego i Małego Stawu".
- Ścieżka dydaktyczna "Śląską drogą na Śnieżkę".
- Ścieżka dydaktyczna "We wschodniej części Karkonoszy".
- Ścieżka dydaktyczna po ekosystemach leśnych KPN.
- Transgraniczna ścieżka dydaktyczna "Polodowcowe dziedzictwo Karkonoszy".
- Ścieżka przyrodnicza "Na Górę Chojnik".
- Ścieżka dydaktyczna "Do Wodospadu Szklarki" – dostosowana dla osób niepełnosprawnych.
- Ścieżka dydaktyczna „Szrenica”

Programy realizacyjne:

- Program edukacyjny 4 x Park przeznaczony dla szkół i organizacji pozarządowych
- Program edukacyjny 3 x Park przeznaczony dla osób niepełnosprawnych
- Program edukacyjny 2 x Park realizowany w okresie zimowym
- Program edukacyjny 1xPark dla grup przyjeżdżających z daleka na jeden dzień w Karkonosze

2.2.4. Edukacja ekologiczna prowadzona przez Organizacje Pozarządowe

Organizacje pozarządowe posiadają szeroką i różnorodną ofertę programową. Zakres prowadzonych działań ekoedukacyjnych obejmuje m.in. tematy:

- przyrodnicze (np. PTPP „pro Natura”, Liga Ochrony Przyrody, Fundacja Zielona Akcja, Zachodniosudeckie Towarzystwo Przyrodnicze, Fundacja Karkonoska, Stowarzyszenie Ogrody Dolnośląskie),
- odpadowe (Dolnośląska Fundacja Ekorozwoju, Fundacja Zielona Akcja, Stowarzyszenie Eko-Idea, Fundacja Kultury Ekologicznej),
- energetyczne (Dolnośląska Fundacja Ekorozwoju, Polski Klub Ekologiczny, Stowarzyszenie na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju)
- rozwoju obszarów wiejskich (Polski Klub Ekologiczny, Dolnośląska Fundacja Ekorozwoju, Fundacja Zielona Akcja, ECEAT -POLAND Europejskie Centrum dla Rolnictwa Ekologicznego i Turystyki, PTPP „pro Natura”),
- zrównoważonej konsumpcji (Stowarzyszenie Eko-Idea),
- tworzenia zielonych miejsc pracy (Stowarzyszenie Eko-Idea),
- zrównoważonego transportu (Polski Klub Ekologiczny, Dolnośląska Fundacja Ekorozwoju, Fundacja Kultury Ekologicznej),
- edukacji prawnej (Centrum Prawa Ekologicznego),
- zdrowia (Fundacja Dzieci Zagłębia Miedziowego).

Spośród znaczących i ważnych w skali regionu i kraju programów edukacji ekologicznej wymienić należy w szczególności programy: „Bocian” (PTPP „pro Natura”), „Edukacja w przyrodzie” (Fundacja Zielona Akcja), „Szkoły dla ekorozwoju” (Fundacja Zielona Akcja), „Air pollution” (Polski Klub Ekologiczny), „Program energetyczny” (Polski Klub Ekologiczny), „Ekologiczna aktywizacja społeczności lokalnych” (Stowarzyszenie Eko-Idea).

Programy edukacyjne na Dolnym Śląsku prowadzone są również przez organizacje spoza regionu. Część z nich udostępnia gotowe programy edukacyjne (i scenariusze zajęć), które następnie realizowane są w szkołach. Wśród najbardziej popularnych programów tego typu wymienić należy: program edukacyjny o drapieżnikach (Komitetu Ochrony Orłów), program „Ptaki” (Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków), program „Zielony Pakiet” (Regionalnego Centrum Ekologicznego z Warszawy).

Oprócz organizacji działających w skali regionu, warte zauważenie są lokalne organizacje, które prowadzą edukację ekologiczną w zasięgu okolicznych gmin, jak choćby: Lubańskie Stowarzyszenie Ekologiczne AGENDA 21, Stowarzyszenie na Rzecz Edukacji Ekologicznej "Dolina Baryczy", Stowarzyszenie Zdanie, Stowarzyszenie Wspierania i Rozwoju Wsi "Ecoeurowieś", Towarzystwo Przyjaciół Ziębic "DUCATUS", Stowarzyszenie Na Rzecz Ekologii Humanistycznej EKOS, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Wińsko, Fundacja Rozwoju Miasta i Gminy Lubawka, Towarzystwo CROSS.

Działania edukacyjne prowadzą również organizacje pozarządowe, dla których ochrona środowiska jest celem dodatkowym. Spośród nich warto wymienić Związek Harcerstwa Polskiego, Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej, Polski Związek Wędkarski, Polskie Towarzystwo Turystyczno – Krajoznawcze.

Podobnie do różnorodności tematycznej charakterystyczna dla organizacji pozarządowych jest różnorodność form edukacji ekologicznej. Organizacje prowadzą ją między innymi w formie: kampanii, publikacji, konferencji, szkoleń, zajęć terenowych, konsultacji, interwencji, akcji, festynów, konkursów, szkolnych programów edukacyjnych, stron internetowych, a nawet programów radiowych i telewizyjnych.

Tak duża rozpiętość tematyki oraz form działania przy jednoczesnym braku stabilnej sytuacji finansowej jest często powodem chaotyczności prowadzonych działań oraz ich doraźności.

2.2.5. Edukacja ekologiczna prowadzona przez inne podmioty

Edukację ekologiczną prowadzą również placówki muzealno-naukowe. Najbardziej aktywnymi spośród nich są Muzeum Przyrodnicze z Jeleniej Góry oraz Ogród Botaniczny we Wrocławiu. Ich działania edukacyjne, koncentrujące się na tematach przyrodniczych przybierają formę wystaw tematycznych, publikacji, szkoleń, zajęć dla młodzieży szkolnej.

Bardzo ważną działalność edukacyjną prowadzą media.

Wydawane czasopisma mają różny charakter, profil tematyczny oraz odbiorców. Podzielić je można na 6 grup:

- czasopisma edukacyjne adresowane do nauczycieli i dzieci (Eko-Świat, Aura),
- czasopisma specjalistyczne (przyroda: Ptaki Śląska, technika: Ekoprofit, samorząd: Panorama Dolnośląska),
- czasopisma i biuletyny organizacji ekologicznych (Zielona Planeta, Kropla, Zielony Region),
- czasopism turystycznych (Turysta Dolnośląski, Na Szlaku),
- strony tematyczne w gazetach codziennych (dodatek ekologiczny w Nasz Region – Słowo Polskie Gazeta Wrocławska)
- wkładki i strony ekologiczne w pismach lokalnych (np. Ziemia Kłodzka, Kurier Gmin)

Edukacja ekologiczna w telewizji realizowana jest przede wszystkim w formie cyklicznych programów. Ośrodek Wrocławski TVP był pod koniec lat dziewięćdziesiątych znany w kraju z programu ekologicznego „Zielonym do góry”. Jego następcami są programy „Goniec regionalny”, „Goniec ekologiczny”, „Europa tu”. Wątki ekologiczne pojawiają się też w innych audycjach cyklicznych (Kowalski i Schmidt) oraz w bieżącej publicystyce i serwisach informacyjnych.

Edukacja ekologiczna w programach radiowych większości stacji sprowadza się do bieżącej działalności informacyjnej. Wyjątkiem jest Polskie Radio Wrocław, które prowadzi cykliczne audycje radiowe (np. Zielonym do Unii, Ptasie Radio) oraz Radio Rodzina.

2.3. Ośrodki Edukacji Ekologicznej

Kluczową rolę w edukacji ekologicznej w skali regionalnej mają ośrodki edukacji ekologicznej. W 2004 roku na zlecenie Ministerstwa Środowiska GRID przeprowadził badania ankietowe, których celem był wybór Kwalifikowanych Ośrodków Edukacji Ekologicznej KOEE. Wśród ankietowanych 239 ośrodków (nie jest to jeszcze lista KOEE – ta, bowiem opracowana zostanie na podstawie kryteriów ustalonych przez Ministerstwo Środowiska) znalazło się 17 ośrodków dolnośląskich, w tym:

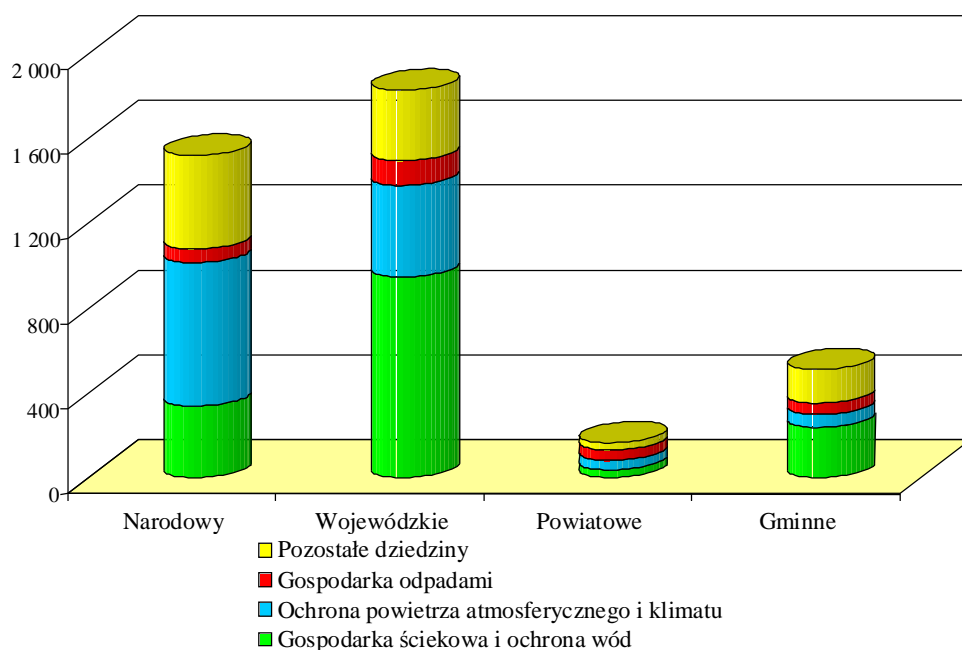
- Stowarzyszenie ECEAT-Poland Europejskie Centrum Rolnictwa Ekologicznego i Turystyki Oddział w Polsce w Lubawce,
- Polskie Towarzystwo Przyjaciół Przyrody "pro Natura" we Wrocławiu,
- Europejskie Centrum Zrównoważonego Rozwoju we Wrocławiu,
- Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy Komendy Chorągwi Dolnośląskiej ZHP w Sobótce,
- Leśny Bank Genów Kostrzyca,
- Fundacja Wolne Inicjatywy Edukacyjne – ośrodek w Świeradowie,
- Powiatowe Centrum Edukacji w Lwówku Śląskim,
- Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej w Lubaniu Śląskim,
- Starostwo Powiatowe w Legnicy,
- Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych – ośrodek w Sobieszowie,
- Centrum Edukacji Ekologicznej i Krajoznawstwa "Salamandra" w Myśliborzu (Gospodarstwo Pomocnicze DZPK w Oddziale Legnica),
- Park Narodowy Gór Stołowych - Ośrodek Dydaktyczno-Muzealny w Kudowie Zdroju,
- Międzynarodowe Centrum Informacji i Szkolenia Ekologicznego w Myślakowicach,
- Dolnośląska Fundacja Ekorozwoju we Wrocławiu,
- Fundacja Ekologiczna "Zielona Akcja" w Legnicy,
- Muzeum Przyrodnicze w Jeleniej Górze,
- Karkonoskie Centrum Edukacji Ekologicznej w Szklarskiej Porębie.

2.4. System finansowania edukacji ekologicznej

Jednym z najważniejszych w chwili obecnej źródeł finansowania zadań z zakresu edukacji ekologicznej na poziomie regionalnym jest Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska WFOŚiGW we Wrocławiu. Jego uzupełnieniem są środki gminnych i powiatowych funduszy ochrony środowiska, środki pochodzące z innych funduszy celowych oraz środki własne realizatorów edukacji.

Przygotowana przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej *"Zbiornicza informacja o gospodarowaniu środkami w narodowym, wojewódzkich, powiatowych i gminnych funduszach ochrony środowiska i gospodarki wodnej w 2003 roku"* wskazują na dominującą rolę, jaką w finansowaniu ochrony środowiska pełnią WFOŚiGW. W poniższym zestawieniu środki na edukację ekologiczną zostały włączone w kategorię pozostałe dziedziny.

Wielkości i struktura finansowania ochrony środowiska w 2003 r. przez fundusze wg dziedzin (mln zł)

W 2003 roku na dofinansowanie zadań z dziedziny edukacji ekologicznej WFOŚiGW we Wrocławiu wydatkował – 2.222,8 tys. zł tj. 1,57% wydatków statutowych. Środki przeznaczone przez fundusz z roku na rok rosną. Rośnie również ilość wniosków edukacyjnych rozpatrzonych pozytywnie – w 2001 roku było ich 66, w 2002 już 99, zaś w 2003 – 115.

Rok	Kwota przeznaczona na edukację ekologiczną	Procent wydatków Statutowych
2000	1.334.200	1%
2001	1.599.000	1,45 %
2002	1.930.400	1,96 %
2003	2.222.000	1,57%

Na przestrzeni lat 2001 – 2003 obserwuje się wzrost w dofinansowanych zadaniach udziału programów edukacyjnych (od 16,7% w 2001 roku do 26,9% w 2002 i 45,1% w 2003) przy jednoczesnym spadku udziału jednorazowych wydarzeń edukacyjnych oraz rozwoju bazy dydaktycznej (od 18,5% w 2001 roku do 13% w 2002 i 2,6% w 2003).

Począwszy od 2001 roku wnioski z zakresu edukacji ekologicznej były oceniane przez Komisję Konsultacyjną d.s. opiniowania wniosków z zakresu edukacji ekologicznej, powołaną w celu uspołecznienia i obiektywizacji procesu opiniowania poprzez wstępną ocenę wniosków według jednolitych i uzgodnionych w drodze konsultacji kryteriów. W pracach Komisji, liczącej od 7 do 10 osób, uczestniczyli przedstawiciele oświaty, organizacji pozarządowych, parków krajobrazowych i narodowych oraz pracownicy funduszu. Kryteria oceny projektów obejmowały (oprócz kryteriów formalnych): wartość merytoryczną, ponadlokalny charakter projektu, innowacyjność, programowy charakter projektu, zakres współdziałania z innymi organizacjami i instytucjami.

Mechanizmem wzmacniającym edukację ekologiczną są nagrody “Zielonego Liścia” dla dolnośląskich liderów edukacji ekologicznej przyznawane przez WFOŚiGW od 2002 roku. Nagroda przyznawana jest w 3 kategoriach: popularyzacja wiedzy ekologicznej, najlepszy ośrodek edukacji ekologicznej i najlepsza realizacja idei partnerstwa międzysektorowego na rzecz zrównoważonego rozwoju.

3. Zidentyfikowane problemy edukacji ekologicznej

Problemy są to stany negatywne mające istotny wpływ na skuteczność realizacji przedsięwzięć z zakresu edukacji ekologicznej. Problemy powinny wpływać negatywnie na stan świadomości ekologicznej oraz rozwój bazy i zasobów w tym zakresie. Ich rozwiązywanie powinno mieć decydujący wpływ na realizację programu edukacji ekologicznej.

W rozdziale 3 scharakteryzowano problemy w podziale na trzy grupy:

- problemy mające charakter organizacyjny,
- problemy z zakresu komunikacji i współpracy,
- problemy finansowe.

Taki podział uzgodnili uczestnicy warsztatów opracowujących Program Edukacji Ekologicznej dla Dolnego Śląska. Problemy zostały zidentyfikowane na podstawie przedstawionej diagnozy (rozdział 2) i analizy mocnych i słabych stron (rozdział 4) edukacji ekologicznej. Problemy poniżej opisane mają charakter ogólny i całościowy, odnoszą się do województwa Dolnośląskiego w skali subregionalnej, bez sektorowego podziału. Analiza mocnych i słabych stron zawarta w kolejnym rozdziale jest potraktowana bardziej szczegółowo w odniesieniu do sektorów prowadzących edukację ekologiczną w podziale na szkolnictwo, jednostki zarządzające obszarami chronionymi i leśnymi, samorząd i administracja, organizacje pozarządowe, media.

3.1. Problemy organizacyjne

Niedostateczne przygotowanie warsztatowe nauczycieli.

Edukacja dla ekorozwoju w skali powszechnej musi mieć swój rdzeń w szkolnictwie. Obowiązujące aktualnie i nas, jako członka Unii Europejskiej, dokumenty unijne poświęcone edukacji ekologicznej mocno podkreślają fundamentalną rolę szkoły i nauczycieli w rozwoju tej edukacji. W sposób zorganizowany powinna się zaczynać na najniższym stopniu edukacji i wychowania a więc już w przedszkolu i nie kończyć na etapie szkoły ogólnokształcącej lub technicznej/zawodowej. Takkształcony obywatel nie będzie obojętny na działania edukacyjne realizowane poza szkołą przez wspierające je lub współpracujące media, organizacje pozarządowe, administrację oraz na kształcenie wysoce specjalistyczne na poziomie akademickim.

Nie jest to łatwe w sytuacji, gdy istnieje niedostatek odpowiednio przygotowanych nauczycieli i to postrzega się jako poważny problem. Edukacja ekologiczna musi mieć charakter interdyscyplinarny a znaczna część dolnośląskich nauczycieli ma przygotowanie specjalistyczne, przedmiotowe i zmuszona jest uzupełniać swoje kwalifikacje. Wymaga to ich czasu a także odpowiednich programów podnoszących kwalifikacje nauczycieli. Problemem jest także fakt, że warsztat nauczycieli jest ubogi w działania opierające się na współpracy nauczycieli różnych przedmiotów. Kształcenie pedagogiczne nauczycieli często pomija metodykę pracy międzyprzedmiotowej, tak ważnej dla edukacji ekologicznej. Tak więc konieczne jest usprawnienie procesu przygotowywania kadr nauczycielskich dla edukacji

ekologicznej. Bardzo dobrym sygnałem są coraz liczniejsze inicjatywy samych nauczycieli, którzy organizują różne spotkania takie jak na przykład odbywająca się już tradycyjnie konferencja w Sułowie, wszechnica nauczycielska przy uniwersyteckim kole PKE i in.

Nadmierne zróżnicowanie poziomów programów edukacyjnych i nadmierny werbalizm w ich realizacji (mało zajęć w terenie).

Szkolnictwo jest zobligowane do realizacji edukacji ekologicznej, ale nie zostało wyposażone w dobre opracowania programowe. W tej sytuacji wielu nauczycieli sięga po potrzebne im do lekcji materiały tam gdzie ma najbliższej. Często przygotowuje je sam nie mając wystarczającego przygotowania nie tylko metodycznego, ale i merytorycznego. Skutkiem takiej sytuacji jest fakt, że poziomy programów edukacyjnych są bardzo zróżnicowane. Oprócz wyraźnie eksperckich opartych na wysoce profesjonalnej wiedzy i praktycznym doświadczeniu realizowane są programy amatorskie, których inspiracją jest przy braku wiedzy często tylko dobra wola albo służbowe polecenie. Wiele programów realizowanych jest w sposób teoretyczny, charakteryzuje je nadmierny werbalizm i brak zajęć terenowych. To, że tak niewiele zajęć odbywa się w terenie jest wypadkową napiętych programów nauczania, przy zminimalizowanej ilości przeznaczonych na realizację godzin, trudności organizacyjnych (plan lekcji – zastępstwa) oraz kosztów wyjazdu i przeprowadzenia zajęć. Zdarza się też, że nauczyciele zajęć terenowych się obawiają, gdyż nie są do nich wystarczająco przygotowani. Ich obawy wiążą się także ze świadomością odpowiedzialności, jaką na siebie biorą zabierając w teren coraz mniej zdyscyplinowanych uczniów.

Niedostateczna współpraca pomiędzy administracją Parków i Lasów i innymi sektorami prowadzącymi edukację ekologiczną.

Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych, Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych, Park Narodowy Gór Stołowych, Karkonoski Park Narodowy pełnia zadania w zakresie edukacji ekologicznej na podstawie przepisów ustaw i zarządzenia Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych. Jednostki te posiadają struktury organizacyjne oraz kadry do realizacji planów edukacji ekologicznej w ustawowym zakresie.

Parki Narodowe i Krajobrazowe realizują te zadania poprzez swoje ośrodki lub centra edukacji ekologicznej, Lasy Państwowe poprzez służby leśne i przygotowane plany edukacji leśnej. Edukację przyrodniczą realizują również organizacje ekologiczne w formie długoletnich programów („Lekcje w przyrodzie” Fundacji Ekologicznej „Zielona Akcja”; „Program Ochrony Białego Bociana i jego siedlisk PTPP „pro Natura”; działania edukacyjne „Ligi Ochrony Przyrody”) lub cyklicznych i jednorazowych przedsięwzięć związanych z promocją walorów przyrodniczych Dolnego Śląska. Dotychczasowa współpraca wymienionych instytucji i organizacji na tym polu ma charakter incydentalny związany z jednorazowymi wydarzeniami (konkursy, konferencje, warsztaty). Wypracowanie stałych i systematycznych form współpracy i wymiany doświadczeń umożliwiłoby stworzenie spójnego systemu edukacji przyrodniczej, który będzie się wzajemnie uzupełniał. Stworzenie tego systemu jest szczególnie istotne z uwagi na coraz większe zainteresowanie różnymi formami edukacji przyrodniczej.

Niska świadomość roli kreatora edukacji ekologicznej wśród przedstawicieli samorządu.

Samorządy gminne i powiatowe dysponując funduszami ochrony środowiska zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska mogą przeznaczać środki finansowe na edukację ekologiczną oraz przeprowadzanie działań proekologicznych i zasad zrównoważonego rozwoju. Na podstawie badań ankietowanych gmin oraz wniosków zespołu warsztatowego uznano, że niewiele samorządów gminnych i powiatowych pełni rolę kreatora edukacji

ekologicznej w swoim środowisku. Samorządy nie opracowały długofalowych form wsparcia działań ekologicznych. Środki finansowe przeznaczone są często na działania jednorazowe nie przynoszące określonych efektów. Beneficjenci pomocy nie są stymulowani do podnoszenia jakości działań i kontynuowania ich w przyszłości. Brak programowego podejścia do wykorzystania funduszy ochrony środowiska. Działania edukacji ekologicznej sztapowo potraktowane w gminnych i powiatowych programach ochrony środowiska nie stanowią istotnych wskazówek do konstruowania działań przez instytucje i organizacje prowadzące edukację ekologiczną.

Krótkofalowy charakter realizowanych programów i działań organizacji pozarządowych

Duża część organizacji ekologicznych koncentruje się na okazjonalnych działaniach – różnego rodzaju akcjach, kampaniach i wydarzeniach edukacyjnych. Tendencja taka charakterystyczna jest przede wszystkim dla organizacji o krótszym stażu działania, dysponującymi jeszcze słabym potencjałem organizacyjnym. Realizowane przez nie wydarzenia edukacyjne mają często charakter innowacyjny i są atrakcyjne dla mediów, z drugiej jednak strony często rozpraszają siły organizacji oraz utrudniają konsekwentne prowadzenie edukacji.

Brak trwałości działań organizacji

Większość działających na Dolnym Śląsku pozarządowych organizacji ekologicznych ma stosunkowo krótką historię. Tylko nieliczne z nich działały już przed zmianą ustrojem w 1990 roku. Organizacje, w porównaniu do jednostek administracji, szkół, czy mediów dysponują stosunkowo skromnymi zasobami finansowymi i materialnymi. Trwałość i kierunki działania organizacji częstokroć uzależnione są od polityki dotacyjnej sponsorów instytucjonalnych. Niedostateczna baza materialna, w tym braki lokalowe, sprzętowe oraz brak choćby minimalnego stałego źródła finansowania utrudniają prowadzenie skutecznej i konsekwentnej edukacji ekologicznej. Ważnymi przyczynami małej stabilności organizacji pozarządowych jest również ich koniunkturalne traktowanie przez elity polityczne oraz nierównoprawne traktowanie z innymi jednostkami w zakresie realizacji zadań publicznych.

Niedostateczne wykorzystanie potencjału kadrowego w organizacjach pozarządowych

Brak stabilności funkcjonowania organizacji utrudnia wykorzystanie ich wiedzy i istniejącego potencjału kadrowego. Niedostateczna baza materialna utrudnia prowadzenie długofalowych i strategicznych programów edukacyjnych, a tym samym utrudnia rozwój merytoryczny i specjalizację kadr. Brak stabilności finansowej powodować może odchodzenie części kadr np. w stronę sektora biznesu. Warunkowane identyfikacją nowych problemów oraz potrzebą poszukiwania nowych źródeł finansowania zmiany bieżących tematów działania organizacji bywają niekiedy powodem niewystarczającego przygotowania kadr do prowadzenia programów edukacyjnych. Otwartość na pracę wolontariuszy, która jest siłą organizacji pozarządowych, niesie w sobie jednocześnie ryzyko włączania się w działania edukacyjne osób nieprzygotowanych. Niedostateczne środki na rozwój strukturalny organizacji, w tym szkolenia merytoryczne kadr (pracowników, zespołu wolontariuszy, współpracowników i członków) skutkować mogą niewystarczającym profesjonalizmem działań edukacyjnych.

3.2. Problemy z zakresu przepływu informacji i współpracy

Brak trwałych form współpracy pomiędzy sektorami realizującymi edukację ekologiczną.

Poważnym problemem, jaki w ramach warsztatów został wielokrotnie artykułowany jest komunikacja i jakość współpracy pomiędzy poszczególnymi sektorami zaangażowanymi lub zobligowanymi do działania na polu edukacji ekologicznej. Niedostatek wypracowanych trwałych form i metod współpracy skutkuje tym, że często komunikacja ma miejsce tylko w przypadku zaistnienia jakiegoś problemu czy też wydarzenia a nie codziennie. Brakuje instytucjonalnych rozwiązań wspierających wymianę informacji a wiedza o wzajemnych kompetencjach jest wciąż zbyt mała. Poszukujący informacji spotykają się wciąż z problemem zarówno jej znalezienia jak i dostępności gdyż zapis o dostępie do informacji stosowany jest w zakresie niewystarczającym. Za istotną przyczynę niedostatecznej komunikacji i współpracy na polu edukacji ekologicznej uczestnicy warsztatów uznali także upartyjnienie władz samorządowych. Jemu właśnie przypisuje się blokowanie kontaktów ze społecznością lokalną i poszczególnymi szczeblami władzy. Edukacja ekologiczna powinna być czysta od trendów politycznych, powinna być realizowana apolitycznie.

Niedostateczny udział mediów publicznych w edukowaniu i informowaniu społecznym

Niedostateczny jest udział mediów publicznych zarówno w samej edukacji ekologicznej jak i w informowaniu o rozmaitych jej formach i działaniach.

Na terenie Dolnego Śląska jest bardzo dużo przykładów dobrych praktyk w dziedzinie edukacji ekologicznej, problemem jest jednak ich upowszechnienie. Wiąże się to zarówno z niedostateczną informacją o nich jak i swoistą rywalizacją pomiędzy podmiotami prowadzącymi edukację ekologiczną, która ich upowszechnianie ogranicza. Wciąż pokutuje zła praktyka, jaką jest mylne pojmowanie współpracy jako współzawodnictwa. Zbyt mały wpływ na promowanie rozwoju edukacji ekologicznej zarówno w jej sferze praktyczno-teoretycznej jak i finansowej mają społecznie uznane autorytety.

3.3. Problemy finansowe

Nieczytelne zasady dofinansowania działań ekologicznych i sztywne procedury przyznawania środków finansowych

Uczestnicy warsztatów programowych zidentyfikowali szereg problemów dotyczących form i zasad finansowania edukacji ekologicznej – przy czym uwagi te dotyczyły nie tylko WFOŚiGW, ale szerzej również funduszy na poziomie lokalnym.

Wśród głównych problemów wskazywano między innymi na nierównomierne traktowanie podmiotów oraz autorytarne i koniunkturalne traktowanie problematyki edukacji ekologicznej, a także niejawnie i nieczytelne zasady przyznawania dotacji (szczególnie na poziomie lokalnym). Realizację działań edukacyjnych utrudniają ograniczone możliwości wynagradzania pracy osób je realizujących, w tym instruktorów, nauczycieli, koordynatorów. Duże trudności sprawia również zapewnienie wkładu własnego oraz brak czytelnych zasad odnośnie jego naliczania. W kwestiach technicznych zwracano uwagę na częstokroć nadmiernie skomplikowaną procedurę składania i rozpatrywania wniosków oraz brak elastyczności w zakresie przyznawania środków na różne kategorie kosztów. Szczególnie chodzi tu o sytuacje, w których ograniczenie finansowania niektórych kategorii (przejazdy, wynagrodzenie moderatorów, wynagrodzenia autorskie itd.) uniemożliwia efektywną realizację projektów ekologicznych.

Słabe umiejętności przygotowania wniosków przez realizatorów edukacji ekologicznej

Uczestnicy warsztatów zauważali również braki po stronie beneficjentów, w tym nieumiejętność właściwego opracowania wniosków oraz nieraz słabe przygotowanie merytoryczne realizatorów programów edukacji ekologicznej.

Wnioski z warsztatów programowych wskazują na potrzebę:

- uczytelnienia procedur przyznawania dofinansowania oraz rozliczania zadań,
- większej elastyczności w zakresie kategorii wydatków możliwych do dofinansowania,
- wsparcia szkoleniowego w zakresie aplikowania o środki,
- powszechnej informacji o dostępnych środkach i przyznanym dofinansowaniu.

Szczególnie istotne jest również zwiększenie zdolności do wykorzystania na poziomie regionalnym środków finansowych pochodzących z różnych źródeł, a w szczególności wzmocnienie zdolności adsorpcji funduszy unijnych dla realizacji zadań z zakresu edukacji ekologicznej.

4. Mocne i słabe strony

Mocne i słabe strony podmiotów realizujących edukację ekologiczną to ocena obecnie istniejących czynników i uwarunkowań mających wpływ na powodzenie planu strategicznego.

Słabe i mocne strony potraktowane są tutaj jako wewnętrzne czynniki: istniejące zasoby ludzkie, organizacyjne i finansowe, na które poszczególne podmioty, decydenci i społeczność mają wpływ. Mocne strony to atuty, które należy wykorzystać w realizacji programu, słabe strony to wady, które należy przezwyciężyć.

Uczestnicy warsztatów dokonali analizy w podziale sektorowym na szkolnictwo, jednostki zarządzające obszarami chronionymi i leśnymi, samorząd i administrację, organizacje pozarządowe, media informacyjne. Nie przeprowadzono analizy możliwości i zagrożeń w przyszłości uważając, że największy wpływ na planowanie działań ma stan obecny edukacji ekologicznej.

4.1. Szkolnictwo

Mocne strony	Słabe strony
1. Rosnący zbiór dobrych praktyk edukacyjnych	1. Przygotowanie warsztatowe
2. Duży potencjał programowy i kadrowy w zakresie edukacji ekologicznej szkół wyższych	2. Duże zróżnicowanie poziomu programów edukacyjnych
3. Rozwój infrastruktury pozaszkolnej wspierającej edukację ekologiczną (centra i ośrodki edukacji)	3. Brak informacji i współpracy w zakresie wymiany dobrych praktyk edukacyjnych
4. Podstawa prawna/programowa dotycząca e.e. (Rozporządzenie MEN z dn. 19.02.99, Prawo o ochronie środowiska z	4. Nadmierny werbalizm w stosowanych formach (brak przełożenia programów teoretycznych na praktykę zajęć terenowych)
	5. Słabe powiązanie praktyczne szkół wyższych ze środowiskiem poza

dn.27.04.01)-nadanie systemowego charakteru e.e.	akademickim
5. Rosnące zainteresowanie programami/projektami “zielonych szkół”	6. Zbyt słaba współpraca nauczycieli różnych przedmiotów
6. Rosnące zainteresowanie kształceniem w zakresie ochrony środowiska	7. Niewystarczająca współpraca z innymi sektorami

Mocne strony

Bardzo ważnym faktem, jaki uznaje się za mocną stronę edukacji ekologicznej jest jej umocowanie prawne tak w “Prawie o ochronie środowiska” jak w Rozporządzeniu MEN z dn.19.02.99r. dotyczącym podstawy programowej dla edukacji ekologicznej. Wraz z nadaniem jej charakteru systemowego rośnie zainteresowanie projektami i programami oraz doskonaleniem zawodowym nauczycieli. Obserwuje się także wzrost zainteresowania kształceniem w zakresie ochrony środowiska. Uczelnie Dolnego Śląska charakteryzuje duży potencjał programowy i kadrowy, co też uważa się za mocną stronę edukacji ekologicznej.

Zwiększa się ilość dobrych praktyk edukacyjnych. W wielu szkołach realizowane są wieloletnie już programy skupiające się na edukacji ekologicznej w rozumieniu interdyscyplinarnym. Są szkoły, których tradycją jest uczestniczenie w programach ekologicznych o różnym zakresie: lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym. Działalność niektórych szkół w dziedzinie edukacji ekologicznej zyskała uznanie środowisk międzynarodowych (np.: XI LO w programie Globe, Ekola otrzymała Westfalską Nagrodę Pokojową, Wrocławską Szkoła Przyszłości ma osiągnięcia transgraniczne dzięki swoim Ekoramom).

Rośnie zainteresowanie zajęciami w terenie, coraz więcej szkół organizuje wyjazdy na tzw. “zielone szkoły”, przybywa też ścieżek dydaktycznych i ośrodków edukacyjnych, w których pod kierunkiem specjalistów uczą się nie tylko uczniowie, ale i ich nauczyciele. I choć nie wszystkie pobyty dzieci w tzw. zielonej szkole są równoznaczne z udziałem w zajęciach będących edukacją ekologiczną z prawdziwego zdarzenia to za mocną stronę przyjmuje się fakt, że rozbudowuje się infrastruktura pozaszkolna w formie różnych ośrodków edukacji ekologicznej, które są mocnym wsparciem dla szkół.

Mocną stroną w edukacji dla ekorozwoju na Dolnym Śląsku są również działania transgraniczne i programy międzynarodowe.

Słabe strony

Słabe strony edukacji ekologicznej w dużej mierze pokrywają się ze zjawiskami, jakie zostały wcześniej zdefiniowane jako problemy organizacyjne, problemy z zakresu komunikacji i współpracy a także jako problemy finansowe. W zbiorze dotyczącym słabych stron edukacji ekologicznej na Dolnym Śląsku znalazł się więc fakt słabego przygotowania warsztatowego nauczycieli.

Słabą stroną edukacji ekologicznej jest duże zróżnicowanie poziomu programów edukacyjnych, także tych realizowanych pod nazwą “zielonych szkół”. Są to często amatorskie programy terenowe, mające niewiele wspólnego z edukacją ekologiczną. Szkoda, bo uogólniając wnioski dotyczące miejsca gdzie programy edukacji ekologicznej powinny być realizowane podkreślano jako słabą stronę brak przełożenia programów teoretycznych na praktykę zajęć terenowych. Także przepływ informacji i zakres współpracy i wymiany

doświadczeń jest słabością edukacji ekologicznej w naszym regionie. Słabą stroną jest również współpraca międzysektorowa, niewystarczające powiązanie praktyczne szkół wyższych ze środowiskiem pozaakademickim oraz współpraca nauczycieli różnych przedmiotów.

Słabą stroną oferty szkół wyższych jest to, że w bogatej ofercie różnych form podnoszenia kwalifikacji w zakresie edukacji ekologicznej przeważają te, które w praktyce są albo zbyt zawężone specjalistycznie albo nie spełniają oczekiwań związanych z podnoszeniem kwalifikacji potrzebnych do aktywnego wdrażania zasad zrównoważonego rozwoju. Przyczyną tej ostatniej może być niedostatek dostępnych programów edukacyjnych integrujących różne przedmioty, co może zmienić się dzięki realizowanym coraz lepiej programom ścieżek międzyprzedmiotowych.

4.2. Jednostki zarządzające obszarami chronionymi i leśnymi

Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych (RDLP), Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych (DZPK), Park Narodowy Gór Stołowych (PKGS), Karkonoski Park Narodowy (KPN).

Mocne strony	Słabe strony
<ol style="list-style-type: none"> 1. Istniejąca i rozwijana infrastruktura przystosowana do prowadzenia edukacji ekologicznej, w tym ośrodki, centra, nadleśnictwa, izby, sale dydaktyczne, ścieżki dydaktyczne, 2. Obszary przyrodnicze chronione prawem w bezpośrednim zarządzie jednostek rozpoznane, zinwentaryzowane i opisane 3. Doświadczona kadra w zakresie prowadzenia edukacji ekologicznej dla dzieci, młodzieży, nauczycieli, dorosłych i wybranych –grup zawodowych. 4. Stałe programy na podstawie których prowadzona jest edukacja ekologiczna. 5. Relacje współpracy z instytucjami i organizacjami otoczenia społecznego, gospodarczego, kulturowego, określone ustawowym obowiązkiem. 6. Racjonalne gospodarowanie środkami finansowymi i pełna kontrola finansowa. 7. Doświadczenie w pozyskiwaniu środków pozabudżetowych: WFOŚiGW, NFOŚ, GFOŚiGW i inne fundusze celowe. 8. Prowadzona edukacja ekologiczna dla dzieci, młodzieży, dorosłych jest nieodpłatna. 9. Wydatkowane środki finansowe i rzeczowe są trwałym dobrem społecznym (majątkiem) z możliwością wielokrotnego wykorzystania. 10. Infrastruktura edukacyjna (funkcjonalna także dla turystyki) jest ogólnie dostępna dla społeczności lokalnych 11. Wypracowane formy informacji i promocji edukacji ekologicznej oraz współpracy z parkami krajobrazowymi w skali ogólnopolskiej. 12. Doświadczenia w zakresie kontaktów i stałej współpracy z partnerami instytucjonalnymi z zagranicy w zakresie dotyczącym zadań ustawowych. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ograniczenia budżetowe w możliwości finansowania prowadzenia edukacji ekologicznej Niewystarczające środki finansowe w stosunku do potrzeb. 2. Utrudnienia w zakresie komunikacji społecznej wynikające z podziału kompetencji, w negocjacjach z jednostkami terenowej władzy administracji państwowej i samorządowej 3. Niewystarczająca współpraca pomiędzy jednostkami a innymi sektorami w zakresie edukacji przyrodniczej. 4. Niedostatek bazy noclegowej w ośrodkach i centrach edukacji ekologicznej.

Mocne Strony

Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych jako jednostka terenowej administracji w zakresie ochrony krajobrazu i przyrody (Ustawa o ochronie przyrody z dn. 16.04.2004) wykonuje swoje ustawowe zadania na obszarach Parków Krajobrazowych Dolnego Śląska.

Struktura organizacyjna DZPK jako jednostki budżetowej (dysponent III stopnia) przystosowana jest do wykonywania zadań ustawowych w oparciu o corocznie zatwierdzany przez Wojewodę Dolnośląskiego budżet (plan finansowy) oraz poprzez gospodarstwa pomocnicze (Centrum Edukacji Ekologicznej i Krajoznawstwa w Myśliborzu). Na realizację zadań ustawowych DZPK pozyskuje środki pozabudżetowe z WFOŚiGW, NFOŚiGW, GFOŚiGW i innych funduszy celowych.

Podpisane porozumienia z Kuratorem Dolnośląskim, DCH ZHP i Caritas Archidiecezji Dolnośląskiej stanowią trwałe relacje ułatwiające współpracę w zakresie przedsięwzięć w zakresie edukacji ekologicznej. Uczestnictwo w przedsięwzięciach ogólnopolskich w szczególności Porozumienie Parków Krajobrazowych Polski w sprawie ochrony przyrody i edukacji przyrodniczej umożliwia wymianę doświadczeń i doskonalenie form edukacji ekologicznej. Daje to możliwość stosowania wzorców sprawdzonych i uznanych za właściwe w całej Polsce.

Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych we Wrocławiu posiada strukturę organizacyjną w pełni utrwaloną i zorganizowaną w postaci 33 Nadleśnictw na terenie Lasów Państwowych na Dolnym Śląsku. Doświadczenie kadr w zakresie edukacji przyrodniczo – leśnej, ekologicznej jest długoletnie i także w tym zakresie kadry są wysoce kompetentne, a prowadzone przez nich zajęcia są atrakcyjne i cieszą się dużym zainteresowaniem wśród dzieci i młodzieży szkolnej. Każde z 33 nadleśnictw posiada opracowany program edukacji leśnej, ekologicznej uwzględniający specyfikę poszczególnych obszarów leśnych. Obszar lasów podlegających poszczególnym nadleśnictwom ma swoją niepowtarzalną specyfikę.

Edukacja ekologiczna poprzez Nadleśnictwa może być prowadzona na bazie istniejącej infrastruktury z możliwością jej modernizacji na 22 ścieżkach dydaktycznych, w 2 izbach edukacji leśnej oraz w 26 punktach edukacyjnych.

RDLP prowadzi edukację leśną, ekologiczną, w oparciu o środki budżetowe i środki własne z Funduszu Leśnego. Istnieje możliwość rozszerzenia realizacji zakresu zadań edukacji ekologicznej – sprzyja temu utrwalona struktura organizacyjna oraz infrastruktura. Warunkiem wykorzystania infrastruktury jest pozyskanie środków finansowych i materialnych z funduszy pozabudżetowych

Park Narodowy Górze Stołowych prowadzi edukację ekologiczną na terenie Parku Narodowego Górze Stołowych jako obszaru chronionego o niepowtarzalnych i atrakcyjnych turystycznie walorach przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych jako jedną z form systemu ochrony przyrody. Teren parku umożliwia edukację w unikatowym środowisku przyrodniczym.

Karkonoski Park Narodowy prowadzi także edukację ekologiczną na obszarze chronionym o niepowtarzalnych i atrakcyjnych turystycznie walorach przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych jako jedną z form systemu ochrony przyrody. Teren parku umożliwia edukację w unikatowym środowisku przyrodniczym. Edukacja ekologiczna prowadzona jest przez wysoko kwalifikowane kadry w Karkonoskim Centrum Edukacji Ekologicznej KPN w Szklarskiej Porębie, i w Muzeum Przyrodniczym KPN. Od 1992 roku Karkonoski Park Narodowy i Krkonoski Narodni Park decyzją IUCN stanowią Bilateralny

Rezerwat Biosfery (MaB) Krkonoše-Karkonosze. Teren Parku umożliwia edukację w unikatowym środowisku przyrodniczym po obu stronach granicy.

Słabe strony

Wspólną słabą stroną DZPK, RDLP, PNGS, KPN, jeżeli przyjąć jako kryterium potencjalne możliwości realizacji przedsięwzięć z zakresu edukacji ekologicznej w skali i zakresie odpowiadającym zainteresowaniu (zapotrzebowaniu społecznemu w szczególności dzieci i młodzieży, także niepełnosprawnej i resocjalizowanej), są ograniczenia w możliwości finansowania prowadzenia edukacji ekologicznej. Środki budżetowe w niewystarczającym zakresie w stosunku do potrzeb otoczenia społecznego, a także potencjału (w rozumieniu uprawnień wyłącznych kompetencji, infrastruktury) wystarczają na pokrywanie kosztów w tym zakresie.

Rozszerzenie zakresu zadań edukacji ekologicznej mogłoby odbywać się pod warunkiem możliwości pozyskiwania środków finansowych i materialnych z funduszy pozabudżetowych, w ten sposób można by rozszerzyć zakres edukacji ekologicznej prowadzonej w szczególności dla dzieci i młodzieży.

DZPK wskazuje również na utrudnienia w zakresie komunikacji społecznej wynikające z podziału kompetencji, w negocjacjach z jednostkami terenowej władzy administracji państwowej i samorządowej a także wynikające ze stosowania odmiennych kryteriów instytucjonalno – prawnych przy podejmowaniu przedsięwzięć z zakresu edukacji ekologicznej, wymagają każdorazowych negocjacji warunków ich prowadzenia.

DZPK sygnalizuje również, że ma miejsce swoisty konkurencyjny układ - wytworzony przez inne jednostki organizacyjne (np. pozarządowe) realizujące edukację ekologiczną - instytucji i organizacji w zakresie pozyskiwania środków na edukację ekologiczną w sytuacji obowiązków ustawowych dotyczących realizacji zadań w zakresie edukacji ekologicznej przez DZPK, PNGS, KPN, RDLP (Zarz. Dyr. Gen. LP). PNGS sygnalizuje braki lokalowe do prowadzenia edukacji ekologicznej.

4.3. Samorząd i Administracja

Mocne strony	Słabe strony
<ol style="list-style-type: none"> 1. Łatwy dostęp do własnych środków finansowych 2. Szybka identyfikacja problemów 3. Wykwalifikowana kadra 4. Dobra baza lokalowa 5. Dostęp do informacji 6. Istniejąca struktura organizacyjna 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Duże zróżnicowanie w poszczególnych samorządach budżetów przeznaczanych na ochronę środowiska, brak równouprawnienia w dostępności środków finansowych i czytelnych kryteriów ich dystrybucji. 2. Fasadowość działań i programów 3. Nieumiejętność działania – “twórcza” interpretacja prawa 4. Brak jawności i otwartości 5. Brak świadomości kreatora działań e.e. 6. Słabość systematycznego wspierania e.e. 7. Słaba współpraca z innymi sektorami

Mocne strony

Niewątpliwymi atutami samorządu i administracji rządowej jest dostęp do środków finansowych którymi w ramach Gminnych i Powiatowych Funduszy Ochrony Środowiska powyższe instytucje zarządzają i dysponują. Środki te są jednym z ważniejszych źródeł finansowania edukacji ekologicznej na Dolnym Śląsku. Głównymi beneficjentami tych funduszy są instytucje oświatowe, ośrodki kultury, organizacje pozarządowe oraz ośrodki edukacji ekologicznej funkcjonujące w ramach gminy lub powiatu. W ten sposób środki te wydatkowane są na zadania o charakterze lokalnym, których zasięg można łatwo zidentyfikować i ocenić efekty. Są to nie tylko wydarzenia edukacyjne (konkursy, wystawy, happeningi) ale także działania informacyjno-edukacyjne służące podniesieniu świadomości mieszkańców w zakresie problematyki gospodarki odpadami, wodą, ochrony przyrody.

Zaletą tej grupy instytucji jest wykwalifikowana kadra specjalistów prowadząca sprawy ochrony środowiska, dysponująca bieżącym dostępem do informacji o zagadnieniach środowiskowych (internet, publikacje, periodyki, prasa fachowa, szkolenia) oraz dysponowanie dobrą bazą lokalową i sprzętową.

Samorząd i administracja rządowa to także zorganizowana struktura władzy lokalnej i regionalnej, która podejmuje decyzje mające bezpośredni wpływ na sposób korzystania ze środowiska. Uregulowania prawne dotyczące ochrony środowiska nakładają na te struktury określone obowiązki związane także ze wspieraniem edukacji ekologicznej, współpracą i pomocą organizacjom działającym na rzecz ochrony środowiska.

Słabe strony

Jak określono wyżej atutem jednostek samorządowych jest dysponowanie funduszami ochrony środowiska. Jednak istnieje duża rozpiętość pomiędzy ilością środków finansowych, którymi dysponują gminy miejskie w porównaniu do małych jednostek samorządowych szczególnie gmin wiejskich. Niektóre przychody gmin wiejskich na GFOŚiGW są tak niewielkie, że nie są w stanie wspierać nawet skromnych działań z zakresu edukacji ekologicznej.

Dodatkowymi słabościami są często niejasne kryteria dostępności tych środków a także słaba wiedza środowisk lokalnych o możliwościach korzystania z pomocy GFOŚiGW przy realizacji działań proekologicznych.

Na podstawie zebranych danych ankietowych widoczne jest także finansowanie i wspieranie incydentalnych, fasadowych działań nie zawsze mających swoją długofalową kontynuację bądź mierzalne oddziaływanie na stan środowiska lub stan świadomości społecznej. Zdecydowaną słabością jest także brak systematycznego wsparcia dla dobrych pod względem merytorycznym inicjatyw. Często słabe rozpoznanie możliwości lokalnych beneficjentów i przyznawanie środków z pominięciem reguł jawności i otwartości. Związane jest to z niewystarczającą współpracą z sektorem organizacji pozarządowych czy instytucji oświatowych i słabym rozpoznanem ich potrzeb i możliwości. Ma to istotny związek z brakiem planowania działań w tym zakresie w okresie dłuższym niż jeden rok budżetowy. Samorządy nie tworzą długofalowych, osobnych programów działań w zakresie edukacji ekologicznej, które mogłyby służyć dłuższej współpracy różnych sektorów i lepszemu wykorzystaniu ograniczonych zasobów finansowych i organizacyjnych na poziomie lokalnym.

Tymczasem samorządy gminne i powiatowe dysponując wieloma wymienionymi wcześniej atutami mogą pełnić rolę kreatora edukacji ekologicznej na poziomie lokalnym i ponadlokalnym np.: wspierając finansowo działania spełniające wysokie kryteria efektywności i oddziaływania na grupy docelowe, także tworząc i wspierając tworzenie ośrodków edukacji ekologicznej na poziomie powiatowym i gminnym. Podobnie kreującą rolę może pełnić Urząd Marszałkowski i Urząd Wojewódzki wspierając poprzez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej działania edukacyjne mające istotne znaczenie w skali województwa

4.4. Organizacje pozarządowe

Mocne strony	Słabe strony
<ol style="list-style-type: none"> 1. Aktywność – zaangażowanie ludzi i kapitału społecznego, jako uzupełnienia kapitału finansowego 2. Innowacyjność – różnorodność form i tematów oraz grup celowych 3. Efektywność w realizacji celów edukacyjnych 4. Potencjał rozwojowy – kreatywność 5. Zaangażowanie osobiste – wysoka motywacja etyczna i wrażliwość 6. Apolityczność - budowanie społecznego poparcia dla zrównoważonego rozwoju, w tym ochrony środowiska ponad podziałami politycznymi 7. Specjalizacja i zaplecze eksperckie (w przypadku większych organizacji) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Niedostatek długofalowych programów edukacyjnych. 2. Brak stałego wsparcia dla działań organizacji (w tym ze strony państwa i samorządu). 3. Słaba promocja działalności i osiągnięć (w przypadku mniejszych oraz lokalnych organizacji). 4. Skromne zasoby (baza materialna, infrastruktura, pomoce dydaktyczne). 5. Niewystarczające przygotowanie merytoryczne (w przypadku mniejszych organizacji). 6. Słaba współpraca i przepływ informacji pomiędzy organizacjami, a innymi sektorami (w tym administracją).

Mocne strony

Kluczowymi atutami organizacji pozarządowych jest zdolność do angażowania osób i instytucji w działania edukacyjne oraz bieżącego identyfikowania rzeczywistych potrzeb i problemów. Organizacje pozarządowe wykazują znaczne możliwości w zakresie kontaktu i współpracy ze społecznościami lokalnymi. Pełnić one mogą z jednej strony rolę komunikatora społecznego (szczególnie w sytuacjach konfliktowych) z drugiej strony zapewniają udział społeczny w procesie podejmowania decyzji.

Dzięki otwartości na ludzi, nowe idee oraz nowe metody organizacje pozarządowe często charakteryzują się znacząco kreatywnością oraz innowacyjnością. Wielokrotnie pełnią one rolę innowatorów społecznych poszukujących nowych metod rozwiązywania problemów. Charakterystyczna dla organizacji jest duża różnorodność adresatów, form oraz tematów działalności edukacyjnej.

Wymuszona brakiem stabilnej bazy materialnej aktywność w zakresie pozyskiwania środków jest ich kolejną mocną stroną. Organizacje wykazują nie tylko dużą zdolność w zakresie pozyskiwania środków, ale również umiejętności łączenia źródeł finansowania oraz podejmowania współpracy z wieloma sektorami. Organizacje są inicjatorami projektów edukacyjnych realizowanych na styku różnych sektorów, a nawet partnerstwa międzysektorowego. Potencjalnie to właśnie organizacje pozarządowe mogą być katalizatorem stymulującym zaangażowanie biznesu w aktywne realizowanie misji zrównoważonego rozwoju. Zdolność organizacji pozarządowych do przekraczania granic

sektorowych jest szczególnie istotna w przypadku ich współpracy z samorządami. Ich aktywny udział ułatwia niejednokrotnie współpracę ponad podziałami terytorialnymi i politycznymi.

Cechą charakterystyczną funkcjonowania organizacji jest również próba łączenia strategicznej wizji z podejściem projektowym. Projektowe podejście do problemów oraz zadań edukacyjnych zwiększa skuteczność działań, umożliwia ich monitoring i ewaluację. Dzięki temu organizacje pozarządowe charakteryzują się zdolnością do organicznego samorozwoju i samodoskonalenia.

Słabe strony

Brak stabilnego zaplecza materialnego organizacji jest często przyczyną chaotyczności działania, braku trwałości organizacji oraz możliwości realizacji długofalowych zadań edukacyjnych. Skromne zasoby ograniczają też często zasięg działania organizacji oraz utrudniają właściwe wykorzystanie ich zaplecza merytorycznego.

W przypadku mniejszych, a także nowopowstałych organizacji poważnym problemem, oprócz zasobów materialnych jest również niedostatek zaplecza eksperckiego, małe doświadczenia w zakresie współpracy z innymi podmiotami oraz trudności dotyczące promocji i wymiany informacji.

Szeroki profil tematyczny wielu organizacji, szczególnie tych, dla których tematem działalności jest zrównoważony rozwój, może być przyczyną rozpraszania sił i zmniejszenia efektywności edukacyjnej. Pewnym problemem bywa również występowanie przez organizacje jednocześnie w wielu rolach – obok działalności edukacyjnych pełnią one bowiem również często funkcje kontrolne w rozumieniu społecznego nadzoru nad ochroną środowiska. W wielu wypadkach z racji bezpośredniego kontaktu z lokalnymi społecznościami oraz zainteresowania przypadkami niszczenia środowiska naturalnego bywają one zaangażowane w konflikty. Sytuacje takie skutkować mogą utrudnieniami we współpracy z administracją a w sytuacjach skrajnych także zmniejszeniem zdolności do pozyskiwania publicznych środków na działania edukacyjne.

Pewne trudności w realizacji misji edukacyjnej przez organizacje pozarządowe wiązać się również mogą z występującym niekiedy wśród przedstawicieli administracji brakiem zrozumienia roli jaką pełnią one w społeczeństwie demokratycznym. Bywa bowiem, że organizacje pozarządowe traktowane są jako „wróg państwa” i jego struktur oraz konkurent w realizacji zadań publicznych. Znacznym krokiem naprzód w kierunku rozwiązań charakterystycznych dla społeczeństw obywatelskich, w tym subsydiarności będącej jedną z kluczowych zasad Unii Europejskiej jest uchwalona w 2003 roku *Ustawa o działalności pożytku publicznego*. Tworzy ona podstawy umożliwiające skuteczniejsze funkcjonowanie organizacji oraz wspieranie ich działań ze środków publicznych.

4.5. Media informacyjne

Mocne strony	Słabe strony
1. Profesjonalizm techniczny zespołów redakcyjnych i realizacyjnych.	1. Słabe przygotowanie merytoryczne do prowadzenia edukacji ekologicznej.
2. Zainteresowanie tematami ekologicznymi.	2. Powierzchowne traktowanie tematyki ekologicznej i zrównoważonego rozwoju.
3. Duży zasięg i siła oddziaływania oraz różnorodność form przekazu.	3. Niedostatek cyklicznych form informacyjno-edukacyjnych.
4. Atrakcyjność form przekazu informacyjno-edukacyjnego (szczególnie w przypadku TV).	4. Niedostateczna współpraca z podmiotami realizującymi edukację ekologiczną.
5. Otwartość na przekazywanie informacji pochodzących z innych sektorów, środowisk	5. Odchodzenie od misji mediów publicznych – komercjalizacja i promocja wzorców konsumpcyjnych.
6. Zdolność do kreowania postaw, mód i wzorców zachowań.	7. Niewystarczające środki przeznaczone na realizację misji edukacyjnej w temacie zrównoważonego rozwoju.
7. Związana z postępem technologicznym coraz większa dostępność do samodzielnych realizacji medialnych.	8. Brak podejścia interdyscyplinarnego – prowadzenie edukacji ekologicznej praktycznie wyłącznie w blokach i programach tematycznych.

Mocne strony

Media są obecnie w społeczeństwie głównym źródłem wiedzy na tematy ekologiczne – zarówno na poziomie lokalnym, regionalnym, jak i światowym. Jednocześnie odgrywają one znaczącą rolę w zakresie rozwoju świadomości ekologicznej i kształtowania proekologicznych postaw.

Telewizja, radio, prasa, a coraz częściej również internet i realizacje multimedialne (w tym gry komputerowe) stają się głównym kanałem informacyjnym we współczesnym społeczeństwie, a w szczególności wśród młodych ludzi.

Profesjonalizm, atrakcyjność form przekazu, duży zasięg odbiorców ułatwiają potencjalnie prowadzenie edukacji ekologicznej za pośrednictwem mediów. Dużym atutem mediów jest również ich różnorodność pod względem form komunikowania, grup odbiorców i zasięgu.

W sposób naturalny media nastawione są na poruszanie ważnych problemów i współpracę z lokalnymi liderami opinii. Obserwuje się również, na wzór krajów zachodniej Europy, coraz większe zainteresowanie tematami ekologicznymi.

Dzięki postępowi technologicznemu stopniowo zanika granica pomiędzy autorem przekazu, a jego odbiorcą, coraz większe stają się również możliwości samodzielnego kreowania przekazów medialnych przez inicjatywy społeczne. Zmiany te stać się mogą źródłem aktywności społecznej służącej również komunikacji i edukacji dla zrównoważonego rozwoju.

Na uwagę pod względem zasięgu prowadzonej edukacji ekologicznej w regionie dolnośląskim zasługują programy ekologiczne w TVP3 oraz dział ekologiczny w dodatku

Nasz Region (Słowo Polskie / Gazeta Wrocławska) – inicjatywy te zdobyły pierwsze miejsca w swoich kategoriach w rozstrzygniętym na początku roku 2005 konkursie Ministra Środowiska „Media Przyjazne Środowisku”.

Słabe strony

Główną słabością mediów jest obecnie niedostateczne przygotowanie merytoryczne przy jednoczesnej zbyt słabej współpracy z partnerami realizującymi edukację ekologiczną. Brakuje w szczególności mechanizmów stałej współpracy, wymiany informacji a także narzędzi wzmacniających zdolności komunikacyjne – choćby w formie szkoleń dla liderów edukacji ekologicznej dotyczących PR, komunikacji społecznej, promocji.

Zwrócić należy również uwagę na ograniczenia jakie niesie nastawienie na atrakcyjność i aktualność przekazu – które zawężają zainteresowanie mediów do tematów sensacyjnych i jednocześnie niejako wymuszają powierzchowność ich traktowania.

Rozwiązaniem mogłoby być uzupełnienie bieżącego przekazu o wątki cykliczne – zapewniające realizację misji edukacyjnej mediów. Przy czym wyjątkowo ważne jest aby przekaz edukacyjny nie zawężał się wyłącznie do formuły i pasma edukacji szkolnej a docierał do szerokiego ogółu społeczeństwa. Szczególnie istotne są realizacje medialne zapewniające połączenie przekazu wiedzy z praktycznymi możliwościami ich zastosowania – ze szczególnym uwzględnieniem dobrych praktyk zrównoważonego rozwoju.

Zagrożeniem dla skutecznej realizacji przez media misji edukacji ekologicznej jest ich komercjalizacja (w przypadku mediów prywatnych) oraz konflikt pomiędzy realizacją misji publicznej a potrzebą pozyskiwania środków zewnętrznych – w tym z reklam (w przypadku mediów państwowych). Promocja niezrównoważonych wzorców konsumpcji (przede wszystkim z racji na ich atrakcyjną formę i szerokie pasmo transmisji) skutecznie może bowiem zagłuszyć nieliczne przekazy o charakterze eko-edukacyjnym.

5. Cele programu oraz ich realizacja

5.1. Cele i przesłanie programu

Niniejszy program powstał jako konsekwencja realizacji Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej w oparciu o Program zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska województwa dolnośląskiego.

Przesłaniem programu jest wychowanie odpowiedzialnego za środowisko naturalne (w skali nie tylko lokalnej, ale i globalnej) mieszkańca Dolnego Śląska, który świadomie dąży do zrównoważonego rozwoju rozumianego jako jedynej drogi postępu w rozwoju społeczeństw przy równoczesnym zachowaniu dóbr przyrody dla przyszłych pokoleń.

Z uwagi na specyfikę zarówno społeczną jak i środowiskową województwa po przeprowadzeniu rozpoznania i konsultacji międzysektorowej sformułowano trzy cele główne Programu Edukacji Ekologicznej dla Dolnego Śląska:

- I. Rozwój świadomości ekologicznej mieszkańców Dolnego Śląska.
- II. System stałej współpracy międzysektorowej i dialogu społecznego.
- III. Racjonalne wykorzystanie i rozwój bazy służącej powszechnej edukacji ekologicznej.

Do powyższych celów sformułowano zostały konkretne zadania dla administracji oraz samorządów (w tym m.in. WFOŚiGW, PFOŚiGW, GFOŚiGW), szkolnictwa, jednostek zarządzających obszarami chronionymi i leśnymi, organizacji pozarządowych i mediów. Wymienione podmioty różni formą udziału w realizacji programu. Są wśród nich podmioty bezpośrednio edukację ekologiczną realizujące oraz podmioty ją wspierające i finansujące. Wszystkie podmioty w realizacji zadań powinny brać pod uwagę wykaz zadań priorytetowych będących częścią programu. Opisane w rozdziale 5.3 zadania priorytetowe na lata 2005-2006 są najpilniejsze do realizacji i mają decydujący wpływ na rozwiązanie problemów i osiągnięcie celów programu. Można powiedzieć, że realizacja tych zadań nada impet całemu programowi.

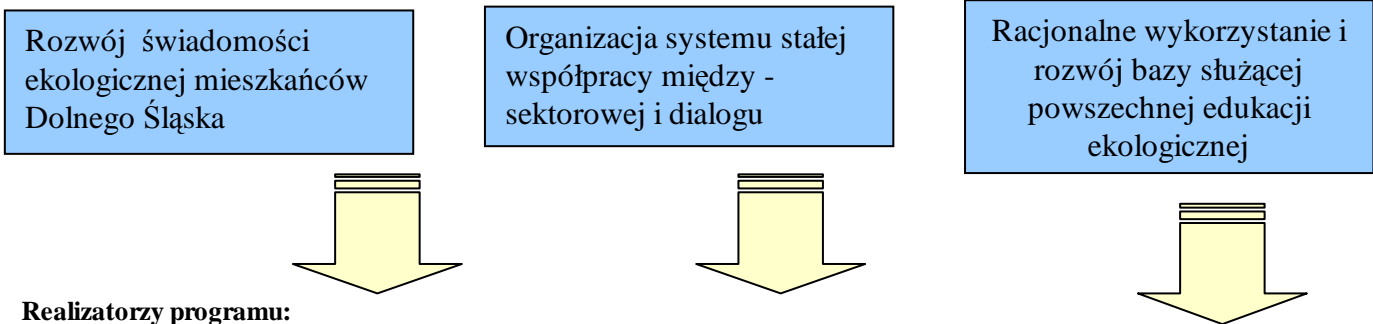
W niniejszym rozdziale działania przypisano do poszczególnych celów w podziale na sektory. Oznacza to, że każdy z sektorów: szkolnictwo, jednostki zarządzające obszarami chronionymi i leśnymi, samorząd i administracja, organizacje pozarządowe, media ma zestawione tabelarycznie działania do w.w. trzech celów. Takie zestawienie pozwoliło je lepiej uszczegółowić w tabelach i w opisie. Zadania priorytetowe wymienione są bez sektorowego podziału.

Schemat: Struktura celów programu na lata 2006 – 2015.

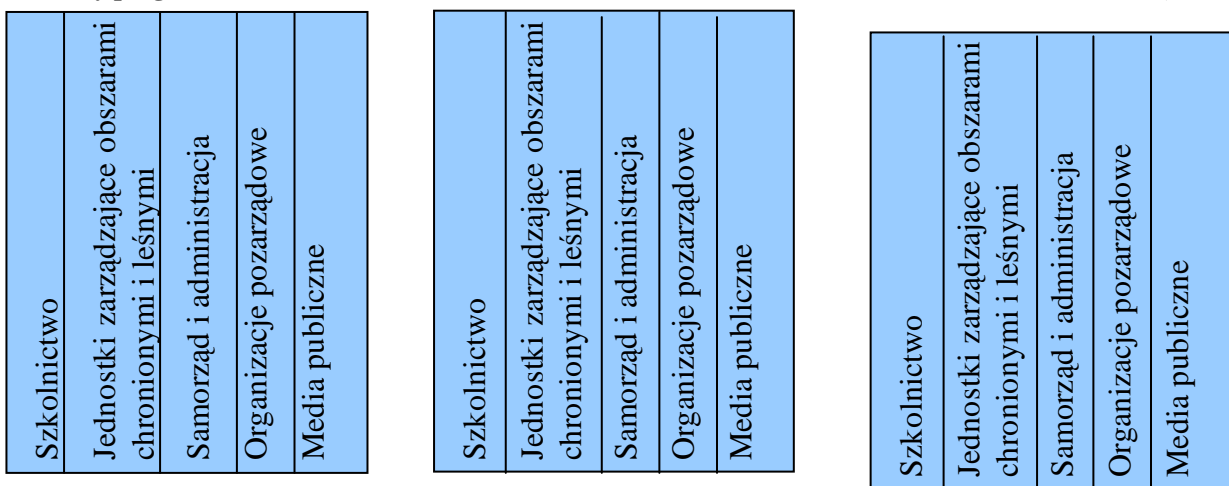
Przesłanie programu:

„Wychowanie odpowiedzialnego za środowisko naturalne mieszkańca Dolnego Śląska, który świadomie dąży do zrównoważonego rozwoju rozumianego jako jedynej drogi postępu w rozwoju społeczeństwa przy równoczesnym zachowaniu zasobów przyrody dla przyszłych pokoleń”

Cele główne programu:

Realizatorzy programu:

Lista zadań priorytetowych programu na lata 2006 – 2007.

5.2. Plan działań

5.2.1. Szkolnictwo

Cel I/: Rozwój świadomości ekologicznej mieszkańców Dolnego Śląska.

Działania	Termin realizacji	Odpowiedzialność	Źródła finansowania
1). Konsekwentne wprowadzanie do realizacji programów edukacji ekologicznej właściwych dla danego poziomu nauczania. Dotarcie poprzez te programy do rodziców i ogółu społeczeństwa.	2006-2007 2008-2015	Urząd Wojewódzki- Kuratorium Oświaty, Urząd Marszałkowski, Uczelnie Wyższe	Środki budżetowe WFOŚiGW PFOŚiGW GFOŚiGW Środki własne (częściowo w przypadku sektora prywatnego)
2. Zwiększenie szeregów odpowiedniej kadry dydaktycznej dla potrzeb szkolnictwa na wszystkich jego poziomach. Wprowadzenie elementów nauki o środowisku do wszystkich form kształcenia nauczycieli	2006-2007 2008-2015	Uczelnie Wyższe Ośrodki Metodyczne Kuratorium Oświaty Samorządy	Środki budżetowe WFOŚiGW GFOŚiGW Środki pomocowe Środki własne
3. Opracowanie programów edukacji ekologicznej dla szkół oraz uczelni niepodlegających resortowi oświaty.	2006-2007 2008-2015	Resortowe instytucje nadzorujące szkolnictwo ośrodki metodyczne	Środki budżetowe WFOŚiGW GFOŚiGW Środki pomocowe Środki własne
4. Stworzenie systemu zajęć terenowych prowadzonych w ramach edukacji ekologicznej w szkolnictwie. Przygotowanie odpowiednich materiałów dydaktycznych, objęcie nauczycieli edukacją w terenie (doskonalenie nauczycieli).	2006-2007 2008-2015	Urząd Wojewódzki – DZPK, Parki Narodowe LP, Wojewódzki konserwator przyrody Urząd Marszałkowski Urzędy Gminne Ośrodki metodyczne różnego szczebla Organizacje pozarządowe	WFOŚiGW PFOŚiGW GFOŚiGW Środki budżetowe Środki pomocowe
5. Zwiększenie zainteresowania szkół międzynarodowymi programami z zakresu edukacji ekologicznej zwłaszcza tymi, które łączą w sobie elementy ochrony środowiska lokalnego i globalnego.	2006-2007 2008-2015	Jednostki Administracji i Samorządu odpowiedzialne za współpracę międzynarodową KO – biuro EPE Sokrates Organizacje Pozarządowe	Środki pomocowe Fundusze unijne WFOŚiGW
6. Opracowanie i rozpowszechnianie przewodnika dla nauczycieli pt. "Jak uczyć o ochronie środowiska". Aktualizacja tego przewodnika w systemie cyklicznym -	2006-2007 2008-2015	Urząd Marszałkowski	Urząd Marszałkowski WFOŚiGW

Cel II/: Rozwój systemu stałej współpracy międzysektorowej i dialogu społecznego.

Działania	Termin realizacji	Realizatorzy	Źródła finansowania
1. Stworzenie warunków dla sprawnego i skutecznego przepływu informacji, wymiany doświadczeń i kompetencji tak wewnątrz sektora szkolnictwa jak i pomiędzy tym sektorem a organizacjami pozarządowymi, mediami a przede wszystkim z samorządem lokalnym i administracją.	2006 – 2007	Wszystkie sektory i jednostki	Środki własne
2. Powołanie odpowiednich platform wymiany informacji i doświadczeń.	2006-2007 2008-2015	Urząd Wojewódzki – Urząd Marszałkowski Kuratorium Oświaty Ośrodki metodyczne	WFOŚiGW Środki pomocowe
3. Opracowanie praktycznego poradnika z przykładami udanych projektów ścieżek edukacyjnych	2006 - 2007	Urząd Marszałkowski Kuratorium Oświaty Ośrodki metodyczne	Urząd Marszałkowski WFOŚiGW
4. Zorganizowanie roboczych spotkań przedstawicieli uczelni i nauczycieli praktyków służącego usprawnieniu form kształcenia i podniesienia standardów kształcenia w zakresie edukacji ekologicznej.	2006 - 2007	Urząd Marszałkowski	Urząd Marszałkowski WFOŚiGW

Cel III/: Racjonalne wykorzystanie i rozwój bazy służące powszechnej edukacji ekologicznej.

Działania	Termin realizacji	Realizatorzy	Źródła finansowania
1. Włączenie w realizację Programu Edukacji Ekologicznej Dolnego Śląska Dolnośląskiego Festiwalu Nauki.	2006-2007 2008-2015	Urząd Marszałkowski Uczelnie wyższe	WFOŚiGW Fundusze pomocowe
2. Dokonanie inwentaryzacji istniejących, służących formalnej edukacji ekologicznej ośrodków, ścieżek, zielonych szkół i programów. Przeprowadzenie ich ewaluacji i po zweryfikowaniu ich przydatności opracowanie łatwo dostępnej bazy danych informującej gdzie można przeprowadzić zajęcia terenowe związane z konkretnymi tematami.	2006 – 2007	Urząd Marszałkowski Urzędy gminne Wojewódzki konserwator przyrody DZPK DODN	Urząd Marszałkowski WFOŚiGW
3. Promowanie aktywnych na polu edukacji ekologicznej placówek oświatowych także niepaństwowych.	2006-2007 2008-2015	Urząd Wojewódzki, Urząd Marszałkowski Urzędy Gmin i Powiatów	Urząd Wojewódzki Urząd Marszałkowski WFOŚiGW PFOŚiGW GFOŚiGW

			Fundusze pomocowe
4. Wypracowanie formuły promowania i wspierania osobowego aktywnych na polu edukacji ekologicznej nauczycieli	2006-2007	Urząd Marszałkowski Kuratorium Oświaty	Środki budżetowe WFOŚiGW

Opis:

Cel I/: Rozwój świadomości ekologicznej mieszkańców Dolnego Śląska.

Działanie 1 Konsekwentne wprowadzanie do realizacji programów edukacji ekologicznej właściwych dla danego poziomu nauczania.

Zgodnie z Rozporządzeniem MEN z dn.19.02.199r., Narodową Strategią Edukacji Ekologicznej i jej programem wykonawczym a także "Programem zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska województwa dolnośląskiego" edukacja ekologiczna powinna być prowadzona w sposób ciągły na wszystkich poziomach szkolnictwa, od przedszkoli i szkół podstawowych po szkoły wyższe. Na Dolnym Śląsku w tej dziedzinie stwierdza się jednakże luki, które niniejszy program chce wypełnić. Trzeba doprowadzić do tego, aby obowiązek realizowania w szkołach programów ekologicznych ścieżek dydaktycznych stał się powszechny i profesjonalny. Koniecznym jest przegląd i weryfikacja realizowanych programów. Rynek wydawnictw wspomagających nauczycieli jest zasypany materiałami często przygotowywanymi po amatorsku i nauczycielom potrzebna jest fachowa pomoc w prawidłowym ich doborze. Program skupia także uwagę na szkołach przygotowujących do różnych zawodów gdyż w wielu z nich edukacja ekologiczna nie jest realizowana.

Działanie 2 Zwiększenie szeregów odpowiedniej kadry dydaktycznej dla potrzeb szkolnictwa na wszystkich jego poziomach. Wprowadzenie elementów nauki o środowisku do wszystkich form kształcenia nauczycieli.

Przy znacznej ilości wysokiej klasy specjalistów w dziedzinie ochrony środowiska brakuje nauczycieli, którzy w sposób kompetentny mogą realizować programy edukacji ekologicznej. Jest to konsekwencja strat czasowych, jakie ponieśliśmy w związku z tym, że w kształceniu powszechnym i nauczycieli elementy nauk o ochronie środowiska pomijano latami. Nauczyciele, których aktualnie obowiązek realizowania programów edukacji ekologicznej obowiązuje stają przed trudnościami nie tylko metodycznymi, ale merytorycznymi. Oprócz różnego typu form podnoszenia kwalifikacji już pracujących nauczycieli konieczne jest wprowadzenie elementów wiedzy z zakresu ochrony środowiska do bloków pedagogicznych realizowanych przy różnych kierunkach studiów, na różnych uczelniach.

Działanie 3 Opracowanie programów edukacji ekologicznej i wdrożenie ich do szkół oraz uczelni niepodlegających resortowi oświaty.

Placówki oświatowe podlegające MENiS są zobligowane do realizowania edukacji ekologicznej. Nie są tym obowiązkiem objęte wszystkie placówki podlegające innym resortom. Dotyczy to np. szkół artystycznych, szkół medycznych, wyznaniowych i in. Program zakłada opracowanie odpowiednich programów dla tych szkół i objęcie ich systematyczną edukacją ekologiczną.

Działanie 4 Stworzenie systemu zajęć terenowych prowadzonych w ramach edukacji ekologicznej w szkolnictwie. Zajęcia terenowe to bardzo skuteczna forma edukacji

ekologicznej, która niestety dotąd rozwijana jest często albo okazjonalnie albo po amatorsku. Koniecznym jest zebranie informacji o istniejących ośrodkach edukacyjnych, ścieżkach dydaktycznych i programach, które jako profesjonalne powinny być propagowane. W tym celu planuje się zorganizowanie pod patronatem Urzędu Marszałkowskiego i Dolnośląskiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli roboczego spotkania tych nauczycieli i instytucji/organizacji, które dysponują odpowiednimi narzędziami dydaktycznymi dla prowadzenia zajęć w terenie. Opracowana zostanie baza informacji o materiałach, z których potrzebujący będą mogli korzystać. Na zajęciach terenowych edukacja ekologiczna może się spotkać z edukacją regionalną, co dodatkowo podnosi jej wartość. Podjęte zostaną też działania w celu organizowania zajęć terenowych dla nauczycieli.

Działanie 5 Zwiększenie zainteresowania szkół międzynarodowymi programami z zakresu edukacji ekologicznej zwłaszcza tymi, które łączą w sobie elementy ochrony środowiska lokalnego i globalnego.

Szereg placówek oświatowych Dolnego Śląska współpracuje transgranicznie lub międzynarodowo, co podnosi znacznie świadomość ekologiczną naszego społeczeństwa. Dobre przykłady należy wykorzystać i rozszerzyć tę formę współpracy zarówno na inne placówki jak i na inne, nowe programy o znaczeniu międzynarodowym, które w swoim zakresie mają edukację ekologiczną. Należą do nich m.in. EPE Sokrates, Program Globe, programy Science across Europe/ Science across the World, 4H Project i in. Pożądane jest połączenie tego działania z działaniem nr.2 i zapoznanie z takimi programami studentów, którzy przygotowują się do pracy nauczycieli języków obcych np. w koledżach. Współdziałanie nauczycieli języków obcych w realizacji ekologicznej ścieżki dydaktycznej ma znaczenie podwójne: po pierwsze jest niezbędny dla osiągnięcia interdyscyplinarności w edukacji ekologicznej a po drugie jest pomocny w procesie realizowania programów obcojęzycznych.

Działanie 6 Opracowanie i rozpowszechnianie przewodnika dla nauczycieli pt. "Jak uczyć o ochronie środowiska". Aktualizacja tego przewodnika w systemie dwuletnim. Bardzo pomocny w realizacji edukacji ekologicznej na Dolnym Śląsku będzie opracowany przez znawców przewodnik dla szkół i nauczycieli. Zatytułowany "Jak uczyć o ochronie środowiska" obejmować będzie szereg podstawowych zasad, wskazówki metodyczne, adresy i informacje o placówkach służących tej edukacji a także przykładowe scenariusze zajęć, odsyłacze do literatury i stron internetowych, na których można zapoznać się z programami (np. międzynarodowymi). W celu profesjonalnego opracowania takiego przewodnika powołany zostanie kompetentny zespół, który oprze się na własnych doświadczeniach i wiedzy a także na materiale zebranym w regionie.

Cel II/: Rozwój systemu stałej współpracy międzysektorowej i dialogu społecznego.

Działanie 1 Stworzenie warunków dla sprawnego i skutecznego przepływu informacji, wymiany doświadczeń i kompetencji tak wewnątrz sektora szkolnictwa jak i pomiędzy tym sektorem a organizacjami pozarządowymi, mediami a przede wszystkim z samorządem lokalnym i administracją.

Wielką stratą dla procesu podnoszenia świadomości ekologicznej jest “gubienie” cennych pomysłów, praktyk, informacji tak wewnątrz poszczególnych sektorów jak pomiędzy nimi. To samo dotyczy braku dialogu społecznego. Program zakłada stworzenie warunków dla sprawnego i skutecznego przepływu informacji. Konkretnym przykładem jest powstające przy Kuratorium Oświaty Dolnośląskie Forum Ekologiczne, którego zadaniem ma być tworzenie sieci szkół promujących ekorozwój pod hasłem “*Ziemia dla wszystkich*”. Do powołanej struktury przyjęli zaproszenie DODN, Wydział Edukacji Urzędu Miejskiego Wrocławia, Wydział Ochrony Środowiska i Rolnictwa Urzędu Miejskiego Wrocławia, WODN, DZPK i kilka przodujących w edukacji ekologicznej szkół. Organem Forum będzie odbywająca się w cyklu dwuletnim konferencja. Pierwsza pod nazwą I Dolnośląska Konferencja Ekologiczna odbyła się w czerwcu 2004.

Działanie 2 Powołanie odpowiednich platform wymiany i doświadczeń.

Pod pojęciem “platforma” wymiany informacji i doświadczeń rozumie się różne formy kontaktowania się stron zainteresowanych tak przekazaniem jak i zebraniem informacji lub doświadczeń. Jako przykład może posłużyć planowane na wiosnę 2005r. pod patronatem Wydziału Edukacji Urzędu Marszałkowskiego i DODN-u, robocze spotkanie nauczycieli, którzy mają coś do zaoferowania w dziedzinie edukacji ekologicznej swoim kolegom. Doradcy metodyczni i wizytatorzy często spotykają się z bardzo ciekawymi praktykami, wartymi powielenia, dla których nie ma dotąd miejsca w naszym systemie kształcenia. Będzie to też miejsce dla wymiany doświadczeń dotyczących współpracy z samorządem lokalnym i administracją, pozyskiwaniem funduszy na realizację projektów a także metodami ewaluacji projektów.

Działanie 3 Opracowanie praktycznego poradnika z przykładami udanych projektów ścieżek edukacyjnych.

Dużą nadzieją dla rozwoju interdyscyplinarnej edukacji ekologicznej było wprowadzenie do szkół obowiązku realizowania ekologicznej ścieżki edukacyjnej. Od momentu jej wprowadzenia do chwili obecnej realizowanie tego obowiązku budzi wiele emocji i wątpliwości. Często jest tak, że funkcjonuje jedynie na papierze, nauczyciele się skarżą, że dużo czasu poświęcają na pisanie programów i sprawozdań a jak chcą naprawę realizować program to potykają się o trudności takie jak zgoda dyrekcji na zabranie uczniów w teren, zorganizowanie zastępstwa, znalezienie dodatkowego opiekuna, otrzymanie delegacji czy jakichkolwiek funduszy na realizację programu. Konieczna jest rzeczowa dyskusja nad tym jak usprawnić realizację tej ścieżki, jak nauczycielom pomóc.

Działanie 4 Zorganizowanie roboczych spotkań przedstawicieli uczelni i nauczycieli praktyków służącego usprawnieniu form doksztalcania i podniesienia standardów kształcenia w zakresie edukacji ekologicznej.

Przygotowywanie kadr dla potrzeb oświaty i innych sektorów związanych z ochroną środowiska i edukacją ekologiczną odbywa się głównie na poziomie uczelni wyższych. Odbywa się to w ramach pełnowymiarowych studiów dziennych i wieczorowych oraz różnych form podnoszenia kwalifikacji na uczelniach państwowych i niepaństwowych. Równoległe do bogatej oferty kształcenia na poziomie wyższym dotyczącym zagadnień o tematyce wysoce specjalistycznej zauważa się niedostatek propozycji o charakterze ogólniejszym, służącym aktywnemu wdrażaniu zasad zrównoważonego rozwoju w powszechnej edukacji ekologicznej. Brak takich form zgłaszają nauczyciele, którym nie jest potrzebne uszczegółowianie wiedzy w wąskim zakresie, ale uaktualnianie wiedzy ogólnej dotyczącej ochrony środowiska oraz zdobywanie wyższych kwalifikacji we wdrażaniu tej wiedzy w praktyce szkolnej. Robocze spotkania przedstawicieli

uczelniami wyższymi z nauczycielami praktykami to bardzo potrzebna forma współpracy, która może zaowocować skutecznym wykorzystaniem potencjału wiedzy, jaką reprezentuje świat nauki i zwiększeniem zainteresowania nauczycieli oferowanymi przez uczelnie wyższe formami dokształcania. Koniecznym jest też wsparcie finansowe tych form tak by zminimalizować koszty ponoszone przez uczestników. Dla podniesienia poziomu edukacji ekologicznej cenny jest już sam prywatny czas poświęcany przez nauczycieli, którzy chcą się dokształcać.

Cel III/: Racjonalne wykorzystanie i rozwój bazy służące powszechnej edukacji ekologicznej.

Działanie 1 Włączenie w realizację Programu Edukacji Ekologicznej Dolnego Śląska Dolnośląskiego Festiwalu Nauki Uczelnie wyższe Dolnego Śląska dysponują wysokiej klasy specjalistami w dziedzinie ochrony środowiska a festiwal nauki zyskał sobie ogromną popularność. W bardzo bogatym programie festiwalu tematyka związana z ochroną środowiska poruszana jest co roku ale zapotrzebowanie jest znacznie większe. Dlatego w ramach programu będzie się rozwijać współpraca szkolnictwa z festiwalem mająca na celu zwiększenie ilości służących edukacji ekologicznej wydarzeń.

Działanie 2 Dokonanie inwentaryzacji istniejących, służących formalnej edukacji ekologicznej ośrodków, ścieżek, zielonych szkół i programów. Pilnie potrzebna jest informacja dotycząca ilości i jakości ośrodków edukacji ekologicznej, z których można korzystać w województwie. Rośnie ilość "zielonych szkół" zachęcających do korzystania z ich programów, powstają nowe centra edukacji, do różnych funduszy składane są wnioski o finansowanie kolejnych. W tej sytuacji zachodzi potrzeba dokonania zarówno ich inwentaryzacji jak i kompetentnej oceny. Lista ośrodków po przeprowadzeniu oceny ich przydatności będzie dostępna zarówno nauczycielom, którym ułatwi wybór jak i funduszom pomocowym w celu zorientowania ich w potrzebach.

Działanie 3 Promowanie aktywnych na polu edukacji ekologicznej placówek oświatowych także niepaństwowych. Placówki oświatowe, które są poważnie zaangażowane w edukację ekologiczną mogą służyć jako wzory zwłaszcza, gdy zostaną wsparte finansowo w takich działaniach jak wyposażenie w kontenery na surowce wtórne, zakładanie kompostowników, modernizacja oświetlenia lub systemu grzewczego na energooszczędny a nawet montowanie baterii słonecznych. W szkołach takich mogą odbywać się pokazy tych instalacji służąc środowisku podwójnie. Bardzo ważnym jest też bezpłatna niezbędna pomoc takim placówkom w procesie przygotowywania wniosków.

Działanie 4. Wypracowanie formuły promowania i wspierania aktywnych na polu edukacji ekologicznej nauczycieli. Bardzo ważnym elementem sukcesu edukacji ekologicznej w szkolnictwie jest właściwa motywacja nauczyciela. Doceniony nauczyciel chętnie podejmuje nawet trudne zadania, wymagające ponadnormatywnego czasu pracy. Znane są przypadki, kiedy nagrodę (książki, poradniki, odczynniki, przyrządy itp.) będącą owocem pracy konkretnego nauczyciela dyrekcja szkoły przejmując do wspólnego użytku całej szkoły, co czasem prowadzi do sytuacji w której nagrodzony nauczyciel nie może korzystać z nagrody. Jest to wysoce zniechęcające. W przypadku zaś zmiany miejsca pracy nagroda nie idzie w ślad za nauczycielem, który ją zdobył tylko pozostaje i bywa, że leży

niewykorzystana. Dotyczy to także różnych pomocy zdobytych przez nauczycieli od sponsorów. Problem ten sygnalizuje wielu nauczycieli, dlatego konieczne jest znalezienie odpowiedniej formuły wspomagania także konkretnego nauczyciela a nie tylko szkoły, w której uczy.

5.2.2. Jednostki zarządzające obszarami chronionymi i leśnymi.

Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych (RDLP), Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych (DZIK), Park Narodowy Gór Stołowych (PNGS), Karkonoski Park Narodowy (KPN)

Cel I: Rozwój świadomości ekologicznej mieszkańców Dolnego Śląska.

Działania	Termin realizacji	Odpowiedzialność	Źródła finansowania
1. Realizacja zadań Ustawowych w zakresie edukacji ekologicznej.	2006-2007 2008-2015	DZPK RDLP KPN PNGS	Budżet środki własne możliwe do pozyskania środki pozabudżetowe WFOŚiGW, NFOŚiGW, GFOŚiGW, inne.
2. Coroczne przygotowanie planów edukacji ekologicznej oraz ich aktualizacja.	2006-2007 2008-2015	DZPK RDLP KPN PNGS	Budżet środki własne możliwe do pozyskania środki pozabudżetowe WFOŚiGW, NFOŚiGW, GFOŚiGW, inne.
3. Edukacja ekologiczna dzieci, młodzieży (w tym niepełnosprawnej i podlegającej resocjalizacji) i dorosłych w Centrach i Ośrodkach Edukacji Ekologicznych.	2006-2007 2008-2015	DZPK RDLP KPN PNGS	środki własne możliwe do pozyskania środki pozabudżetowe WFOŚiGW, NFOŚ, GFOŚiGW, inne.
4. Organizowanie corocznych i cyklicznych konkursów, konferencji, warsztatów (w tym warsztaty terenowe i kameralne dla nauczycieli), seminariów, (przedsięwzięć promocyjnych na rzecz ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju).	2006-2007 2008-2015	DZPK RDLP KPN PNGS	środki własne możliwe do pozyskania środki pozabudżetowe WFOŚiGW, NFOŚ, GFOŚiGW, inne.
5. Upowszechnianie informacji i promocja edukacji ekologicznej prowadzonej poprzez publikacje, opracowania, strony internetowe i inne.	2006-2007 2008-2015	DZPK RDLP KPN PNGS	środki własne możliwe do pozyskania środki pozabudżetowe WFOŚiGW, NFOŚ, GFOŚiGW, inne.

Cel II. Rozwój systemu stałej współpracy międzysektorowej i dialogu społecznego.

Działania	Termin realizacji	Odpowiedzialność	Źródła finansowania
1. Udostępnienie terenów objętych ustawą ochronie przyrody w zakresie delegowanych uprawnień na cele edukacji ekologicznej zgodnie z zakresem wskazanym w ustawie, w tym infrastruktury i zaplecza edukacyjnego.	2006-2007 2008-2015	DZPK RDLP KPN PNGS	WFOŚiGW, NFOŚiGW, Ekofundusz, fundusze pomocowe Środki własne wg. Uzgodnień
2. Współpraca, współorganizowanie, partycypacja w organizowaniu przedsięwzięć edukacji ekologicznej w formie zajęć dla grup dzieci, młodzieży i dorosłych, warsztatów ekologicznych dla nauczycieli i grup zawodowych.	2006-2007 2008-2015	DZPK RDLP KPN PNGS	Środki własne Możliwe do pozyskania środki pozabudżetowe WFOŚiGW, NFOŚ, GFOŚiGW, inne.
3. Współpraca w zakresie i formach określonych przepisami ustaw z otoczeniem społecznym, gospodarczym, instytucjonalnym, kulturowym – społecznością lokalną, władzami terenowej administracji państwowej i samorządowej, organizacjami stowarzyszeniami zajmującymi się ochroną środowiska i edukacją ekologiczną.	2006-2007 2008-2015	DZPK RDLP KPN PNGS	Środki własne Możliwe do pozyskania środki pozabudżetowe WFOŚiGW, NFOŚ, GFOŚiGW, inne.
4. Współpraca z instytucjami i organizacjami medialnymi (prasa, radio, telewizja).	2006-2007 2008-2015	DZPK RDLP KPN PNGS	Środki własne Możliwe do pozyskania środki pozabudżetowe WFOŚiGW, NFOŚ, GFOŚiGW, inne.
5. Współpraca w celu rozwoju, wymiany doświadczeń i doskonalenia metod edukacji ekologicznej w skali ogólnopolskiej.	2006-2007 2008-2015	DZPK RDLP KPN PNGS	Środki własne Możliwe do pozyskania środki pozabudżetowe WFOŚiGW, NFOŚ, GFOŚiGW, inne.

Cel III. Racjonalne wykorzystanie i utrzymanie bazy służącej powszechnej edukacji ekologicznej.

Działania	Termin realizacji	Odpowiedzialność	Źródła finansowania
1. Rozwój, modernizacja i utrzymanie obiektów oraz infrastruktury edukacyjnej w wymaganym standardzie technicznym (w tym tzw. terenowe „zielone klasy” i punkty edukacyjne).	2006-2007 2008-2015	DZPK RDLP KPN PNGS	Środki własne Możliwe do pozyskania środki pozabudżetowe WFOŚiGW, NFOŚ, GFOŚiGW, inne.
2. Systematyczne uzupełnianie wyposażenia w pomoce dydaktyczne, naukowe, sprzęt i materiały do prowadzenia edukacji ekologicznej.	2006-2007 2008-2015	DZPK RDLP KPN PNGS	Środki własne Możliwe do pozyskania środki pozabudżetowe WFOŚiGW, NFOŚ, GFOŚiGW, inne.
3. Utrzymanie i modernizacja infrastruktury informacyjno-edukacyjnej w tym oznakowanie tablic informacyjnych.	2006-2007 2008-2015	DZPK RDLP KPN PNGS	Środki własne Możliwe do pozyskania środki pozabudżetowe WFOŚiGW, NFOŚ, GFOŚiGW, inne.
4. Udostępnienie bazy edukacyjnej w celu wspierania edukacji nauczycieli w formie	2006-2007 2008-2015	DZPK RDLP	Wg. Uzgodnień Środki własne

warsztatów ekologicznych, seminariów.		KPN PNGS	Możliwe do pozyskania środki pozabudżetowe WFOŚiGW, NFOŚ, GFOŚiGW, inne.
5. Udostępnianie bazy edukacyjnej i infrastruktury dla potrzeb społeczności lokalnej, szkół, władz terenowej administracji państwowej i samorządowej.	2006-2007 2008-2015	DZPK RDLP KPN PNGS	Wg. Uzgodnień Środki własne Możliwe do pozyskania środki pozabudżetowe WFOŚiGW, NFOŚ, GFOŚiGW, inne.

Opis:

Cel I: Rozwój świadomości ekologicznej mieszkańców Dolnego Śląska.

Działanie 1. Realizacja zadań ustawowych w zakresie edukacji ekologicznej.

Jednostki terenowej administracji państwowej ochrony przyrody wykonują zadania w zakresie edukacji ekologicznej w zakresie i formach określonych przepisami Ustaw – DZPK, PNGS, KPN i Zarz. Dyr. Gen LP – RDLP. Wszystkie zadania w zakresie edukacji ekologicznej wykonywane przez w/w jednostki organizacyjne, finansowane są ze środków budżetowych i ujmowane są w rocznych planach zatwierdzanych przez odnośne władze. Część działań w tym zakresie wykonywana jest poprzez gospodarstwa pomocnicze (DZPK). Potrzeby otoczenia społecznego, w szczególności szkół i ogólnospołeczne zainteresowanie edukacją ekologiczną wymagają pozyskiwania na ten cel środków pozabudżetowych. Szczególnie dobrze układa się współpraca w tym zakresie z WFOŚiGW, NFOŚ i GFOŚiGW oraz innymi funduszami celowymi. W przyszłości również planuje się pozyskiwanie środków z tych źródeł oraz funduszy unijnych.

Działanie 2. Coroczne przygotowanie planów edukacji ekologicznej oraz ich aktualizacja.

Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych, Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych, Park Narodowy Gór Stołowych, Karkonoski Park Narodowy są jednostkami organizacyjnymi wykonującymi zadania według corocznych planów, w tym planów finansowych (tzw. Budżet roczny podlegający zatwierdzeniu). W zakresie realizacji zadań edukacji ekologicznej opracowywane będą plany lub programy edukacji ekologicznej które w miarę potrzeb są one weryfikowane i aktualizowane. Będą się ona wpisywały w działania Programu Edukacji Ekologicznej dla Dolnego Śląska

Coroczne plany (programy) Edukacji Ekologicznej tak jak do tej pory uwzględniają przed wszystkim i w pierwszej kolejności zadania wynikające z przepisów Ustaw – DZPK, PNGS, KPN i Zarz.Dyr.Gen LP – RDLP tak, aby jednostki terenowej administracji państwowej ochrony przyrody mogły realizować pełny zakres zadań do których zostały powołane.

Uwzględniane będą w tych planach: różnorodny zakres form i metod prowadzenia edukacji ekologicznej, a także możliwa skala działania wynikająca przede wszystkim z doświadczeń i rozpoznania praktyki lat poprzednich oraz prowadzonych analiz potencjalnych potrzeb np. ze strony szkół i możliwości pozyskania środków finansowych i rzeczowych na ten cel. Chodzi o to aby na etapie planistycznym przedsięwzięć w zakresie edukacji ekologicznej, zachowane były kryteria racjonalności ekonomicznej .

Działanie 3 Edukacja ekologiczna dzieci, młodzieży (w tym niepełnosprawnej i podlegającej resocjalizacji) i dorosłych w Centrach i Ośrodkach Edukacji Ekologicznych.

Edukacja ekologiczna prowadzona będzie przez Dyрекcję Lasów Państwowych, Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych, Park Narodowy Gór Stołowych, Karkonoski Park Narodowy w obiektach przeznaczonych na te cele i odpowiednio do tego przygotowanych.

DZPK – Centrum Edukacji Ekologicznej i Krajoznawstwa w Myśliborzu – oraz zajęcia terenowe na ścieżkach dydaktycznych w poszczególnych 12 Parkach Krajobrazowych na terenie całego Dolnego Śląska.

RDLP – Poszczególne Nadleśnictwa (33 na terenie całego Dolnego Śląska), Izba Edukacyjna w Nadleśnictwie Wołów, Leśny Ośrodek Edukacji Ekologicznej w Międzygórzu – oraz zajęcia terenowe na 22 ścieżkach dydaktycznych i w 26 punktach edukacyjnych oraz z wykorzystaniem przystosowanych do edukacji 16 rezerwatów, użytków ekologicznych i pomników przyrody.

PNGS – Ośrodek Dydaktyczno-Muzealny przy Parku Narodowym Gór Stołowych w Kudowie Zdroju – oraz zajęcia terenowe na ścieżkach dydaktycznych.

KPN – Karkonoskie Centrum Edukacji Ekologicznej KPN w Szklarskiej Porębie oraz zajęcia terenowe na ścieżkach dydaktycznych.

Działanie 4 Organizowanie corocznych i cyklicznych konkursów, konferencji, warsztatów, seminariów, przedsięwzięć promocyjnych na rzecz ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju.

Jednostki zarządzające obszarami chronionymi i leśnymi będą realizować m.in. następujące przedsięwzięcia:

DZPK

- prezentacje filmów, zdjęć, eksponatów w salach edukacyjnych
- plenery plastyczne i fotograficzne
- konkurs Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski
- konkurs “Poznanawanie przyrody w mieście” na przykładzie parków miejskich
- konkurs “Poznanawanie przyrody w mieście” na przykładzie kompleksów leśnych Wrocławia

RDLP

- akcje edukacyjne i konkursy w szkołach (np. program “Opieka nad remizą leśną”)
- referaty na konferencje, seminaria, sejmiki
- wystawy fotograficzne i konkursy
- sprzątanie świata, rajdy ekologiczne, akcje, imprezy okolicznościowe

PNGS

- wystawy fotograficzne i plastyczne, np. Park Narodowy Gór Stołowych, Zagrożone Piękno, Polskie Parki Narodowe (wystawa pokonkursowa), W Królestwie Piaskowca.
- utrzymanie aktualności informacji i estetyki tablic informacyjnych i oznakowania
- warsztaty dla dzieci, młodzieży i nauczycieli w Ośrodku Dydaktyczno-Muzealnym
- naukowe spotkania, seminaria, konferencje ekologiczne

KPN

- wystawy fotograficzne i plastyczne
- punkty informacyjne na terenie KPN
- prelekcje o przyrodzie Karkonoszy na ścieżce dydaktycznej Szrenica
- akcje sadzenia drzewek w szkółkach
- konkurs ekologiczny dla szkół średnich
- międzyszkolny konkurs o KPN (dzieci I-III klasy)

Działanie 5 Upowszechnianie informacji i promocja edukacji ekologicznej prowadzonej poprzez publikacje, opracowania, strony internetowe i inne.

Dyrekcja Lasów Państwowych, Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych, Park Narodowy Gór Stołowych, Karkonoski Park Narodowy będą publikować albumy, książki, broszury, foldery, opracowania tematyczne (dotyczące specjalistycznych zagadnień w tym naukowych i popularnonaukowych) i monograficzne (dotyczące poszczególnych terenów, obszarów). DZPK, RDLP, PNGS, KPN będą także udostępniać posiadają zbiory biblioteczne publikacji krajowych i zagranicznych, Zainteresowanym osobom i instytucjom.

Na terenach będących w zarządzie jednostek terenowej administracji ochrony przyrody Dyrekcji Lasów Państwowych, Dolnośląskiego Zespołu Parków Krajobrazowych, Parku Narodowego Gór Stołowych, Karkonoskiego Parku Narodowego utrzymywany jest system oznakowania tablic informacyjnych i ostrzegawczych regulujących zakres dozwolonych i niedozwolonych zachowań na tych terenach. Jest to najbardziej podstawowy sposób edukacji w zakresie ochrony przyrody lasu i krajobrazu. Ustawodawca nakłada w tym zakresie obowiązek zastosowania tej formy informowania społeczeństwa.

DZPK, RDLP, PNGS, KPN prowadzą strony internetowe WWW oraz posiadają własne adresy poczty elektronicznej. W przyszłości planowany jest rozwój tych form informowania.

Cel II: Rozwój systemu stałej współpracy międzysektorowej i dialogu społecznego.

Działanie 1. Udostępnienie terenów objętych ustawą ochronie przyrody w zakresie delegowanych uprawnień na cele edukacji ekologicznej zgodnie z zakresem wskazanym w ustawie, w tym infrastruktury i zaplecza edukacyjnego.

Jednostki terenowej administracji państwowej ochrony przyrody realizują zadania w tym zakresie w sposób uregulowany przepisami prawa i wg procedur obowiązujących w KPA. Współpraca z otoczeniem społecznym odbywa się w tym zakresie po każdorazowym indywidualnym uzgodnieniu zasad korzystania z terenów i majątku będącego w zarządzie w/w DZPK, RDLP, PNGS, KPN.

Działanie 2 Współpraca, współorganizowanie, partycypacja w organizowaniu przedsięwzięć edukacji ekologicznej w formie zajęć dla grup dzieci, młodzieży i dorosłych, warsztatów ekologicznych dla nauczycieli i grup zawodowych.

Każda z w/w jednostek terenowej administracji ochrony przyrody DZPK, RDLP, PNGS, KPN w oparciu o nawiązane wcześniej kontakty, a także w miarę możliwości w trakcie realizacji rocznych planów w zakresie edukacji ekologicznej będzie partycypować w zakresie merytorycznym we współorganizowaniu przedsięwzięć edukacji ekologicznej na prośbę lub zaproszenie lokalnych organizacji, instytucji, stowarzyszeń, klubów, w formie: prelekcji, pogadanek, pokazów, wystaw, fundowania nagród, prowadzenia wykładów na seminariach i referatów na konferencjach. Niektóre przedsięwzięcia, akcje, imprezy lokalne o utrwalone tradycji (np. w szkołach) będą obejmowane patronatem, poprzez sponsorowanie, lub innymi dostępnymi sposobami wsparcia.

Działanie 3 Współpraca w zakresie i formach określonych przepisami ustaw z otoczeniem społecznym, gospodarczym, instytucjonalnym, kulturowym – społecznością lokalną, władzami terenowej administracji państwowej i samorządowej, organizacjami stowarzyszeniami zajmującymi się ochroną środowiska i edukacją ekologiczną.

DZPK, RDLP, PNGS, KPN planuje rozwijać współpracę z następującymi grupami, organizacjami i instytucjami:

DZPK m.in.:

- Kurator Oświaty
- Komenda Dolnośląskiej Chorągwi ZHP
- Caritas Archidiecezji Dolnośląskiej
- Powiatowy Ośrodek Metodyczny i Programowy w Miliczu
- Parki Krajobrazowe z terenu całej Polski
- Współpraca z partnerami zagranicznymi: Francja, Niemcy, w fazie uzgodnień Czechy

RDLP m.in.:

- rozwój współpracy z pozostałymi podmiotami terenowej administracji ochrony przyrody (parki narodowe i parki krajobrazowe)
- rozwój współpracy z pozarządowymi organizacjami ekologicznymi
- rozwój współpracy z lokalnymi samorządami
- rozwój współpracy z towarzystwami i klubami turystyki, zwłaszcza kwalifikowanej (np. PTTK)

PNGS m.in.:

- Przewodnicy turystyczni, towarzystwa i organizacje turystyczne
- Kadry związane z ochroną przyrody
- Turyści indywidualni i zorganizowani

KPN m.in.:

- Współpraca z samorządami – Związek Gmin Karkonoskich, Urząd Miejski w Szklarskiej Porębie
- Współpraca z organizacjami ekologicznymi:
- Przewodnicy turystyczni, towarzystwa i organizacje turystyczne
- Kadry związane z ochroną przyrody
- Turyści indywidualni i zorganizowani
- Współpraca zagraniczna

Działanie 4 Współpraca z instytucjami i organizacjami medialnymi (prasa, radio, telewizja).

Współpraca w tym zakresie ma obecnie charakter okazjonalny, tzn. wg potrzeb mediów i zakresu możliwości DZPK, RDLP, PNGS, KPN, a także w sytuacjach w których promocja, upowszechnianie przedsięwzięć podejmowanych przez w/w jest wyjątkowo ważne lub wartościowe z punktu widzenia edukacji ekologicznej społeczności lokalnych, grup społecznych (demograficznych, zawodowych) i całego społeczeństwa; problemów związanych z ochroną środowiska. W miarę potrzeb i możliwości publikowane są artykuły w prasie lokalnej, miesięcznikach, a także prasie specjalistycznej, w lokalnych programach radiowych i telewizyjnych. W przyszłości należy rozwinąć i wzbogacić te formy promocji działań Parków i Lasów Państwowych.

Działanie 5 Współpraca w celu rozwoju, wymiany doświadczeń i doskonalenia metod edukacji ekologicznej w skali ogólnopolskiej.

Planowany jest następujący zakres współpracy:

DZPK

- Porozumienie Parków Krajobrazowych Polski w sprawie ochrony przyrody i edukacji przyrodniczej.
- Porozumienie o współpracy z Kuratorium Oświaty we Wrocławiu
- Współpraca z Powiatowym Ośrodkiem Metodyczno-Programowym w Miliczu.
- Szkoły i uczelnie wyższe Wrocławia
- Współpraca zagraniczna Francja, Niemcy, w fazie uzgodnień Czechy.

RDLP

- LOP
- SITLiD (organizacja wchodząca w skład NOT)
- Wydział Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Wrocławskiego

PNGS

- Uczelnie wyższe
- Kurator Oświaty

KPN

- LOP
- Dolnośląska Fundacja Ekorozwoju
- Uczelnie wyższe
- Współpraca zagraniczna KRNAP – Czechy oraz z Holandią i Niemcami.

Cel III: Racjonalne wykorzystanie i utrzymanie bazy służącej powszechnej edukacji ekologicznej.

***Działanie 1* Rozwój, modernizacja i utrzymanie obiektów oraz infrastruktury edukacyjnej we właściwym – wymaganym standardzie technicznym.**

DZPK Rozwój, modernizacja i utrzymanie obiektów oraz infrastruktury edukacyjnej będzie dotyczyło następujących miejsc:

- Wrocław
- Jelenia Góra – modernizacja i uzupełnianie wyposażenia siedziby dyrektora Parku Krajobrazowego Dolina Bobru
- Wałbrzych – Mokrzeszów
- Myślibórz – CEEiK “Salamandra” oraz infrastruktura na terenie Parku Krajobrazowego Chełmy (ścieżki dydaktyczne)
- Milicz (zajęcia terenowe z wykorzystaniem infrastruktury edukacyjnej i turystycznej)
- Stronie Śląskie (zajęcia terenowe z wykorzystaniem infrastruktury edukacyjnej i turystycznej)
- Przemków (zajęcia terenowe z wykorzystaniem infrastruktury edukacyjnej i turystycznej)
- Sobótka (zajęcia terenowe z wykorzystaniem infrastruktury edukacyjnej i turystycznej)

RDLP

- Leśny Kompleks Promocyjny – zorganizowanie Ośrodka Edukacji Leśnej (w fazie podejmowania decyzji).
- Leśny Ośrodek Edukacji Ekologicznej w Międzygórzu.
- Izba Edukacyjna w Nadleśnictwie Wołów.

- Organizowanie izb edukacji leśnej przy wykorzystaniu (adaptacji) istniejących możliwości lokalowych.

Planowane jest dalsze organizowanie ścieżek dydaktycznych z wykorzystaniem obiektów przyrodniczych podlegających Ustawie o ochronie przyrody.

PNGS

- Wykorzystanie systemu tablic informacyjnych, ich estetyki i aktualizacji informacji.
- Etapowe przystosowanie architektoniczne obiektów edukacji ekologicznej dla ułatwienia dostępności dla osób niepełnosprawnych.
- Prace planistyczne (koncepcja, projekt programu działania) dotyczące możliwości zorganizowania Terenowej Stacji Edukacji Ekologicznej.
- Dalsze prace koncepcyjne nad projektem Strzechy Edukacyjnej.
- Wystawy fotograficzne i plastyczne w ODM PNGS w Szklarskiej Porębie.

KPN

- Wystawy fotograficzne i plastyczne dotyczące parku narodowego KPN.
- Cykliczna zmiana systemu informacji wizualnej parku.
- Wyposażenie KCEE w elektroniczny system edukacyjny.
- Prace koncepcyjne związane z perspektywą budowy ośrodka edukacyjno-informacyjnego w Karpaczu i Centralnego Ośrodka Dydaktyczno-Informacyjnego KPN w Sobieszowie.
- Stopniowe unowocześnianie bazy technicznej, potrzebnej do realizacji edukacji ekologicznej.
- Zorganizowanie w schroniskach na terenie KPN punktów informacyjnych.

Działanie 2 Systematyczne uzupełnianie wyposażenia w pomoce dydaktyczne, naukowe, sprzęt i materiały do prowadzenia edukacji ekologicznej.

Do poprawnego wykorzystania metod edukacji w szczególności dzieci (przedszkolnych i szkolnych) i młodzieży niezbędne będzie stosowanie pomocy dydaktycznych – sprzętu i materiałów wielokrotnego wykorzystania, a także jednorazowych przeznaczonych dla uczestników zajęć. Cały zestaw próbek okazów przyrody ożywionej i nieożywionej, slajdów, filmów wideo, serii zdjęć, programów komputerowych oraz artykułów biurowych, odczynników chemicznych i sprzętu laboratoryjnego uzupełniany będzie ze środków własnych oraz pozyskanych z zewnątrz.

Działanie 3 Utrzymanie i modernizacja infrastruktury informacyjno-edukacyjnej w tym oznakowania tablic informacyjnych.

Planuje się dalsze utrzymanie i modernizacja infrastruktury informacyjno – edukacyjnej w tym oznakowania tablic informacyjnych w tym okresową konserwację oznakowania i systemu tablic informacyjnych dla czytelności wizualnej, a także w celu aktualizacji informacji. Ważna jest w tym przypadku ogólnie akceptowana estetyka, o ile nie narusza ona standardu urzędowej powagi obiektów, których dotyczą administracyjne regulacje prawne.

Działanie 4 Udostępnienie bazy edukacyjnej w celu wspierania edukacji nauczycieli w formie warsztatów ekologicznych, seminariów.

Ta forma edukacji ekologicznej przeznaczona do podnoszenia i uzupełniania kwalifikacji i poszerzania wiedzy przez nauczycieli, a także wybrane – zainteresowane grupy zawodowe będzie nadal stanowiła najefektywniejszy pomost do szerszego w sensie ilości uczestników

(np. dzieci i młodzieży szkolnej) edukacji ekologicznej korzystania z w szczególności z obiektów i infrastruktury edukacji ekologicznej na terenach będących w zarządzie DZPK, RDLP, PNGS, KPN.

Działanie 5. Udostępnianie bazy edukacyjnej i infrastruktury dla potrzeb społeczności lokalnej, szkół, władz terenowej administracji państwowej i samorządowej.

Jest formą wspólnego identyfikowania się z zadaniami wykonywanymi przez DZPK, RDLP, PNGS, KPN na terenach objętych ich zarządem, które stanowią zarazem administracyjną przynależność do władz społeczności lokalnej.

Ta forma współpracy ze społecznością lokalną w bezpośrednim otoczeniu DZPK, RDLP, PNGS, KPN będzie najlepszą promocją dla jednostek terenowej administracji ochrony przyrody, co sprzyjać może akceptacji dla różnych przedsięwzięć, które są podejmowane w związku z realizacją zadań ustawowych DZPK, PNGS, KPN i Zarz.Dyr.Gen LP – RDLP (Nadleśnictwa), a jednocześnie może wzmacniać identyfikację społeczności lokalnej zarówno z obiektami, jak i strukturami organizacyjnymi DZPK, RDLP, PNGS, KPN oraz z metodami realizacji zadań. Wypracowane mogą być także wspólne inicjatywy korzystne dla realizacji zadań ustawowych DZPK, PNGS, KPN i Zarz.Dyr.Gen LP – RDLP (Nadleśnictw).

5.2.3. Samorząd i Administracja

Cel I/: Rozwój świadomości ekologicznej mieszkańców Dolnego Śląska.

Działania	Termin	Realizatorzy	Źródła finansowania
1 Przygotowanie gminnych i powiatowych programów edukacji ekologicznej lub uzupełnienie o tę część Programów Ochrony Środowiska. Systematyczna aktualizacja tych programów.	2006-2007 2008-2015	Gmina Powiat	GFOŚiGW PFOŚiGW
2 Wspieranie finansowe działań służących podnoszeniu świadomości ekologicznej mieszkańców realizowanych przez placówki oświatowe, kulturalne, organizacje pozarządowe i podmioty gospodarcze.	2006-2007 2008-2015	Urząd Marszałkowski Gmina Powiat	WFOŚiGW GFOŚiGW PFOŚiGW
3 Włączanie placówek oświatowych, kulturalnych i organizacji pozarządowych w regionalne, ogólnopolskie i międzynarodowe programy edukacyjne	2006-2007 2008-2015	Gmina, Powiat Urząd Marszałkowski	GFOŚiGW PFOŚiGW WFOŚiGW Fundusze Pomocowe
4 Przygotowanie publikacji edukacyjnych propagujących zachowania przyjazne środowisku i wiedzę o lokalnych i regionalnych walorach przyrodniczych.	2006-2007 2008-2015	Gmina Powiat Urząd Marszałkowski	GFOŚiGW PFOŚiGW WFOŚiGW Fundusze Pomocowe
5 Wspieranie długofalowych kampanii, programów i projektów edukacyjnych skierowanych do mieszkańców, realizowanych na poziomie województwa.	2006-2007 2008-2015	Gmina Powiat Urząd Marszałkowski Urząd Wojewódzki	Urząd Marszałkowski WFOŚiGW
6 Upowszechnianie informacji o stanie środowiska poprzez stworzenie łatwo dostępnej informacji na poziomie lokalnym, regionalnym i wojewódzkim.	2006-2007 2008-2015	Urząd Marszałkowski Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska	GFOŚiGW PFOŚiGW WFOŚiGW
7 Organizacja na poziomie powiatów i gmin Konkursów Małych Dotacji dla instytucji oświatowych i organizacji pozarządowych na poziomie powiatów.	2006-2007 2008-2015	Gmina, Powiat Urząd Marszałkowski	GFOŚiGW PFOŚiGW WFOŚiGW

Cel II/: Rozwój systemu stałej współpracy międzysektorowej i dialogu społecznego.

Działania	Termin	Realizatorzy	Źródła finansowania
1 Powołanie Dolnośląskiego Międzysektorowego Forum Ekologicznego	2006-2007 2008-2015	Urząd Marszałkowski	Środki własne WFOŚ i GW
2 Konsultowanie społeczne strategii, planów, polityki i decyzji dotyczących ochrony środowiska; powołanie instytucji mediatora społecznego.	2006-2007 2008-2015	Gmina Powiat Urząd Marszałkowski	Środki własne

3 Współpraca z organizacjami pozarządowymi, placówkami szkolnymi, liderami lokalnymi w zakresie realizacji edukacji ekologicznej.	2006-2007 2008-2015	Gmina Powiat, Urząd Marszałkowski	Środki własne
---	------------------------	---	---------------

Cel III/: Racjonalne wykorzystanie i rozwój bazy służącej powszechnej edukacji ekologicznej.

Działania	Termin	Realizatorzy	Źródła finansowania
1 Wspieranie zakupu sprzętu i pomocy i doposażenia placówek i organizacji prowadzących edukację ekologiczną.	2006-2007 2008-2015	Gmina Powiat	GFOŚiGW PFOŚiGW WFOŚiGW Fundusze Pomocowe
2 Wspieranie podnoszenia kwalifikacji edukatorów.	2006-2007 2008-2015	Gmina Powiat	GFOŚiGW PFOŚiGW
3 Upowszechnienie informacji wśród instytucji oświatowych organizacji pozarządowych i innych beneficjentów o zasadach korzystania z funduszy ochrony środowiska (gminnych, powiatowych, wojewódzkich, ogólnopolskich, unijnych).	2006-2007 2008-2015	Urząd Marszałkowski Gmina Powiat	Środki własne
4 Organizacja i finansowanie terenowej infrastruktury edukacyjnej oraz lokalnych ośrodków edukacji ekologicznej na poziomie powiatów i gmin.	2006-2007 2008-2015	Gmina Powiat	GFOŚiGW PFOŚiGW WFOŚiGW Fundusze Pomocowe

Cel I/: Rozwój świadomości ekologicznej mieszkańców Dolnego Śląska

Działanie 1. Przygotowanie gminnych i powiatowych programów edukacji ekologicznej lub uzupełnienie o tę część programów Ochrony Środowiska. Systematyczna aktualizacja tych programów.

Programy edukacji ekologicznej powinny stanowić część wykonawczą gminnych i powiatowych programów ochrony środowiska i planów gospodarki odpadami które były przygotowane w latach 2003 – 2004. Jest to konieczne ponieważ wielu zadaniom wpisanym w programy ochrony środowiska musi towarzyszyć edukacja ekologiczna mieszkańców szczególnie w zakresie problematyki odpadów, wody, ścieków i ochrony powietrza.

Programy edukacji ekologicznej pozwolą na wyznaczenie najistotniejszych kierunków w edukacji ekologicznej społeczności lokalnych, optymalne wykorzystanie środków finansowych i bazy edukacyjnej, zintegrowanie środowisk działających w tym zakresie. Powinny być one aktualizowane podobnie jak programy ochrony środowiska nie rzadziej niż co 4 lata.

Działanie 2. Wspieranie finansowe działań służących podnoszeniu świadomości ekologicznej mieszkańców realizowanych przez placówki oświatowe, kulturalne, organizacje pozarządowe i podmioty gospodarcze.

Na podstawie zaplanowanych działań edukacji ekologicznej gminy i powiaty powinny wspierać w sposób systemowy i uporządkowany przedsięwzięcia z zakresu edukacji ekologicznej mieszkańców. Potencjalni beneficjenci tych środków z GFOŚ i PFOŚ powinni dysponować jasną i przejrzystą informacją na jakich zasadach mogą z nich korzystać. Wskazany jest rozwój dotychczasowego systemu rozdysponowania małych dotacji (500-1000zł) wśród podmiotów które do tej pory zgłaszały się do Wydziału Ochrony Środowiska Urzędu Marszałkowskiego. System małych dotacji wspiera organizacje niewielkich przedsięwzięć z zakresu edukacji ekologicznej (konkursów, wyjazdów, wystaw), na które beneficjentom tych środków trudno składać wnioski do WFOŚiGW ponieważ są one zbyt małe. Wskazane jest aby inicjatywę w zakresie tworzenia, finansowania i zarządzania systemem małych grantów przejęły w miarę możliwości powiaty i gminy.

Działanie 3. Włączanie placówek oświatowych, kulturalnych i organizacji pozarządowych w regionalne, ogólnopolskie i międzynarodowe programy edukacyjne.

Bardzo ważnym elementem jest włączenie instytucji prowadzących edukację ekologiczną w dolnośląskie, ogólnopolskie czy międzynarodowe programy edukacyjne. Te programy które są obecnie realizowane i w kolejnych latach będą się rozwijać to: m. in.: „Szkoły dla ekorozwoju na Dolnym Śląsku”, „Kampania Recyklingu puszek aluminiowych”, „Program Ochrony Bociana Białego i jego siedlisk”, Ele, Sokrates, Program Globe, Science across Europe. Szereg placówek już je realizuje, ale z uwagi na brak szeroko dostępnej informacji o tych działaniach nie wszyscy zainteresowani mogą się w nie włączyć. Ważne aby samorządy przekazywały informacje, zachęcały do udziału w tych ważnych przedsięwzięciach oraz wspierały finansowo te instytucje i organizacje które chcą rozwijać współpracę regionalną i międzynarodową.

Działanie 4 Przygotowanie publikacji edukacyjnych propagujących zachowania przyjazne środowisku i wiedzę o lokalnych i regionalnych walorach przyrodniczych.

Ulotki, publikacje periodyki to jedna z ważnych form docierania z informacjami do mieszkańców. W przypadku prowadzenia działań dotyczących wdrażania selektywnej zbiórki odpadów czy sanitacji gminy tylko szeroka informacja społeczna umożliwi świadome włączenie się mieszkańców w segregację odpadów czy realizację przyłączy kanalizacyjnych. Gminne i powiatowe Wydziały Ochrony Środowiska powinny dbać o właściwe przygotowanie i upowszechnienie takich materiałów także z wykorzystaniem internetowych form komunikacyjnych. Urząd Marszałkowski w oparciu o zadania zapisane w Wojewódzkim Programie Ochrony Środowiska i Dolnośląskim Planie Gospodarki Odpadami także powinien szeroko udostępniać publikacje oraz plany i programy czy skróty tych dokumentów w formie drukowanej. Poszukiwane są także informacje dotyczące zasobów przyrodniczych Dolnego Śląska. One także powinny być łatwo dostępne w formie drukowanej lub na nośnikach elektronicznych. Przy czym istotne jest aby zasięg i forma promocji walorów przyrodniczych uzależniona była od ich wrażliwości na antropopresję. Szersza ich promocja powinna być poprzedzona określeniem polityki udostępniania wartości przyrodniczych

Działanie 5 Wspieranie długofalowych kampanii, programów i projektów edukacyjnych skierowanych do mieszkańców, realizowanych na poziomie województwa.

Należy tu szczególnie uwzględnić działania długofalowe które są realizowane w okresie jednego bądź kilku lat i stanowią ważne wsparcie dla działań samorządów związanych z porządkowaniem gospodarki odpadami, (np.: kampanie odpadowe), sanitację gminy (kampanie na rzecz czystości wód), ograniczenia ruchu samochodowego w obrębie miast

(kampanie na rzecz ścieżek rowerowych). Działania te realizowane są poprzez organizacje ekologiczne i szkoły często przy wykorzystaniu mediów. Z uwagi na szeroki zasięg i docieranie do szerokich grup odbiorców także powinny być wspierane poprzez środki Funduszy ochrony środowiska.

Działanie 6 Upowszechnianie informacji o stanie środowiska poprzez stworzenie łatwo dostępnej informacji na poziomie lokalnym i wojewódzkim.

Tego typu informacje są już dostępne na stronach www. Urzędu Marszałkowskiego czy Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska ale przeciętny mieszkaniec nie wie jak je wyszukać lub też są one podane w sposób zbyt fachowy. Brakuje informacji i stanie środowiska czy zasobach przyrodniczych na stronach www. gmin i powiatów. Konieczne jest stworzenie szeroko dostępnego i łatwego w odbiorze systemu informacji o stanie środowiska na Dolnym Śląsku skierowanego do mieszkańców województwa. W działania te powinny się włączyć administracja wojewódzka, instytucje badające i zbierające informacje o stanie środowiska m.in. WIOŚ, SANEPID, a także mające powstać Dolnośląskie Centrum Zarządzania Odpadami.

Działanie 7 Organizacja na poziomie powiatów i gmin Konkursów Małych Dotacji dla instytucji oświatowych i organizacji pozarządowych.

Wydział Ochrony Środowiska Urzędu Marszałkowskiego od 2001 roku wspierał finansowo niewielkimi dotacjami małych beneficjentów/głównie placówki oświatowe. Dotacje przeznaczane były na konkursy i wydarzenia, warsztaty edukacyjne, zakup literatury. Działania miały charakter lokalny i angażowały stosunkowo niewielkie środki finansowe. Tę formę wsparcia finansowego udzielanego przez Wydział Ochrony Środowiska Urzędu Marszałkowskiego należy rozwinąć na poziomie lokalnym – przy czym w miarę możliwości wskazane jest aby inicjatywę w zakresie tworzenia, finansowania i zarządzania systemem małych grantów przejęły powiaty i gminy.. Dla beneficjentów składających wnioski na małe kwoty procedura WFOŚiGW jest zbyt trudna i skomplikowana a w ten sposób wiele cennych pomysłów ma szansę realizacji. Konkursy Małych Dotacji powinny mieć opracowane czytelne i jawne zasady ubiegania się o środki finansowe, przyznawania dotacji oraz uznawania kosztów.

Cel II/: System stałej współpracy międzysektorowej i dialogu społecznego.

Działanie 1 Powołanie Dolnośląskiego Międzysektorowego Forum Ekologicznego.

Powołanie Dolnośląskiego Forum Ekologicznego to jeden z ważniejszych instrumentów tworzenia systemu stałej współpracy międzysektorowej i dialogu społecznego pomiędzy różnymi gremiami prowadzącymi działania w tym zakresie Forum będzie płaszczyzną wymiany poglądów, wiedzy, doświadczeń. Powinno odbywać się w formie: corocznych lub częściej organizowanych międzysektorowych konferencji, raz na dwa lata aktualizowania zapisów dolnośląskiego Programu Edukacji Ekologicznej. Opisywanie innych małych, subregionalnych dokumentów (programów, planów, strategii) pośrednio związanych z edukacją ekologiczną. Wypracowanie kompromisów w dotyczących edukacji ekologicznej czy ochrony środowiska. Inicjatorem powołania Forum powinien być Urząd Marszałkowski, za koordynację jego działań powinien odpowiadać wydział Ochrony Środowiska tegoż Urzędu.

Działanie 2 Konsultowanie społeczne strategii, planów, polityki i decyzji dotyczących ochrony środowiska

To działania zapisane w programie zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska województwa dolnośląskiego jako zadanie realizowane w ramach celu: “Wypracowanie mechanizmów komunikowania się i współpracy ze społeczeństwem”.

Udział społeczny w decyzjach dotyczących ochrony środowiska jest wymogiem ustawowym zapisanym w ustawie prawo ochrony środowiska. Jest niezbędny aby realizować politykę ochrony środowiska. W skali lokalnej i regionalnej pomaga zapobiegać konfliktom społecznym. Konsultowanie powinno polegać na udziale przedstawicieli różnych środowisk w opracowywaniu, planów, programów, zbieraniu opinii środowisk lokalnych, udostępnianiu informacji o stanie środowiska. W chwili obecnej nie jest to często praktykowany sposób konsultacji społecznych. Konieczne jest aby jednostki wypracowały własne procedury prowadzenia konsultacji społecznych. Wskazane jest aby konsultacje społeczne uzupełnione zostały działaniami edukacyjno-informacyjnymi skierowanymi na wzrost świadomości mieszkańców co do roli i oddziaływania publicznych inwestycji (w tym związanych m.in. z zagospodarowaniem i utylizacją odpadów).

Uczestnicy warsztatów zaproponowali także powołanie instytucji mediatora społecznego, która w przypadku trudnych konfliktów na tle ochrony środowiska wesprze prowadzenie mediacji pomiędzy stronami konfliktu. Może być to osoba lub zespół mediacyjny powoływany np. przez organizacje pozarządowe przy współpracy Wydziału Ochrony Środowiska Urzędu Marszałkowskiego na wniosek jednej ze stron konfliktu. Dla potrzeb instytucji mediatora społecznego wskazana jest potrzeba stworzenia katalogu (bazy danych) ekspertów i autorytetów mogących być potencjalnymi mediatorami.

Działanie 3 Współpraca z organizacjami pozarządowymi, placówkami szkolnymi, liderami lokalnymi w zakresie realizacji edukacji ekologicznej.

Działanie to polega nie tylko na wspieraniu finansowym instytucji, organizacji i osób prowadzących edukację ekologiczną. W przyszłości aby realizować zapisy programu należałoby pełniej włączyć te podmioty w planowanie działań związanych z edukacją ekologiczną na poziomie gminy, powiatu i województwa (np.: tworzyć gremia społeczne przy gminnych czy powiatowych komisjach rad zajmujących się sprawami ochrony środowiska), oraz mechanizmy szybkiego zasięgania opinii lub też wspólnego inicjowania działań edukacyjnych niezbędnych przy realizacji inwestycji ochrony środowiska (np.: budowy składowiska odpadów, oczyszczalni ścieków).

Cel III/: Racjonalne wykorzystanie i rozwój bazy służącej edukacji ekologicznej.

Działanie 1 Wspieranie zakupu sprzętu i pomocy i wyposażenia placówek i organizacji prowadzących edukację ekologiczną.

Konieczne jest podnoszenie poziomu prowadzonej edukacji ekologicznej, także poprzez wykorzystanie nowoczesnych pomocy edukacyjnych, wykorzystanie technik informatycznych, rozwijanie szkolnych pracowni i gabinetów ekologicznych, centrów lub ośrodków edukacji ekologicznej. Środki finansowe na te zadania powinny pochodzić z gminnych, powiatowych i wojewódzkich funduszy środowiska.

Działanie 2 Wspieranie podnoszenia kwalifikacji edukatorów.

Konieczna jest także pomoc tym grupom zawodowym (nauczyciele, personel organizacji pozarządowych), które na co dzień zajmują się prowadzeniem edukacji ekologicznej kierowanej do różnych grup odbiorców.

Ta grupa wymaga stałego podnoszenia kwalifikacji poprzez korzystanie z różnych form dokształcania i zdobywania wiedzy (kursy, studia podyplomowe, warsztaty, szkolenia).

Dolnośląskie jednostki samorządowe powinny rozważyć różne formy finansowego wsparcia rozwoju umiejętności swoich edukatorów.

Działanie 3 Upowszechnianie informacji o zasadach korzystania z funduszy ochrony środowiska.

Łatwy dostęp do tych informacji, oraz szkolenia związane z identyfikowaniem i pozyskiwaniem środków z różnych źródeł finansowania, także unijnych, to bardzo pilna potrzeba sygnalizowana przez środowiska szkolne i organizacje pozarządowe. Obecnie i w przyszłości będzie to jedna z ważniejszych umiejętności umożliwiająca prowadzenie działań z zakresu edukacji ekologicznej. Szkolenia te powinny być organizowane na poziomie lokalnym i regionalnym i finansowane z funduszy ochrony środowiska.

Działanie 4 Organizacja i finansowanie terenowej infrastruktury edukacyjnej oraz lokalnych ośrodków edukacji ekologicznej na poziomie powiatów i gmin

W ostatnich latach samorzady chętnie finansują tworzenie przyrodniczych ścieżek edukacyjnych oraz wspierają terenowe zajęcia prowadzone przez ośrodki edukacji ekologicznej. Zarówno odbiorcy jak i kreatorzy edukacji ekologicznej wskazują, że jest to jedna z efektywniejszych form edukacyjnych z której mogą korzystać dzieci i dorośli. Z uwagi na potrzebę edukowania o lokalnych i regionalnych walorach przyrodniczych Dolnego Śląska niezbędne jest kontynuowanie wsparcia finansowego samorządów dla rozwoju tego typu infrastruktury terenowej. Istotnym narzędziem prowadzenia edukacji ekologicznej powinny stać się również działające w środowiskach lokalnych ośrodki edukacji ekologicznej, które tworzyć powinny podstawę systemu edukacji ekologicznej. Należy dążyć aby ośrodki takie sprawnie funkcjonowały na poziomie powiatów a także docelowo gmin. Ośrodki edukacji ekologicznej mogą być prowadzone przez podmioty z różnych sektorów: administracji publicznej, samorządów oraz organizacji pozarządowych.

5.2.4. Organizacje pozarządowe

Cel I/: Rozwój świadomości ekologicznej mieszkańców Dolnego Śląska.

Działania	Termin	Realizatorzy	Źródła finansowania
1. Przygotowanie i prowadzenie zintegrowanych programów edukacji ekologicznej adresowanych do szerokiego ogółu społeczeństwa (w tym np. programów tematycznych dotyczących gospodarki odpadami, świadomej konsumpcji, sieci NATURA 2000, partnerstwa w zarządzaniu środowiskiem).	2006-2007 2008-2015	Organizacje pozarządowe (wsparcie samorządu)	Środki budżetowe WFOŚiGW PFOŚiGW GFOŚiGW Środki własne POE
2. Przygotowanie i wdrażanie programów edukacji ekologicznej dla szkół (ze szczególnych uwzględnieniem edukacji interdyscyplinarnej i terenowej).	2006-2007 2008-2015	Organizacje pozarządowe (wsparcie samorządu)	Środki budżetowe WFOŚiGW GFOŚiGW Środki własne POE
3. Organizacja publicznych imprez cyklicznych dla odbiorcy masowego (festyny, akcje, jarmarki, imprezy plenerowe).	2006-2007 2008-2015	Organizacje pozarządowe (wsparcie samorządu)	Środki budżetowe WFOŚiGW GFOŚiGW Środki pomocowe Środki własne
4. Prowadzenie działalności szkoleniowej dotyczącej rozwoju zrównoważonego i możliwości jego wdrażania (dla różnych grup m.in. dla samorządowców, rolników, przedsiębiorców).	2006-2007 2008-2015	Organizacje pozarządowe (wsparcie samorządu)	WFOŚiGW PFOŚiGW GFOŚiGW Środki budżetowe Środki pomocowe Fundusze strukturalne Środki własne
5. Prowadzenie działalności promującej wiedzę ekologiczną (wydawnictwa, programy radiowe i TV, olimpiady, konkursy wiedzy).	2006-2007 2008-2015	Organizacje pozarządowe	WFOŚiGW PFOŚiGW GFOŚiGW Środki budżetowe
6. Prowadzenie działalności monitorującej przestrzeganie prawa ochrony środowiska i wzmacnianie udziału społecznego.	2006-2007 2008-2015	Organizacje pozarządowe (wsparcie samorządu)	WFOŚiGW PFOŚiGW GFOŚiGW Środki budżetowe

Cel II/: System stałej współpracy międzysektorowej i dialogu społecznego.

Działania	Termin	Realizatorzy	Źródła finansowania
1. Wspieranie partnerstw międzysektorowych.	2006-2007 2008-2015	Wszystkie sektory i jednostki	WFOŚiGW, środki własne

2. Wspieranie współpracy pomiędzy POE a mediami, poprzez inspirowanie i stymulowanie działań w zakresie PR.	2006-2007 2008-2015	Urząd Marszałkowski, WFOŚiGW	WFOŚiGW Środki własne
---	------------------------	---------------------------------	--------------------------

Cel III/: Racjonalne wykorzystanie i rozwój bazy służące powszechnej edukacji ekologicznej.

Działania	Termin realizacji	Odpowiedzialność	Źródła finansowania
1. Rozwój ośrodków edukacji ekologicznej (subregionalnych i terenowych).	2006-2007 2008-2015	Organizacje pozarządowe Samorząd	WFOŚiGW Fundusze strukturalne
2. Rozwój terenowej infrastruktury edukacyjnej.	2006-2007 2008-2015	Organizacje pozarządowe Samorząd	WFOŚiGW Fundusze strukturalne
3. Wsparcie strukturalne dla POE – konkurs.	2006 – 2007 (faza pilotażowa)	WFOŚiGW	WFOŚiGW Środki własne POE
4. Rozwój bazy informacyjnej sektora pozarządowego (m.in. internet, bazy danych, multimedia).	2006-2007 2008-2015	Organizacje pozarządowe	WFOŚiGW, Środki własne

Cel I/: Rozwój świadomości ekologicznej mieszkańców Dolnego Śląska

Działanie 1 Przygotowanie i prowadzenie zintegrowanych programów edukacji ekologicznej adresowanych do szerokiego ogółu społeczeństwa.

Organizacje pozarządowe mają bogate i różnorodne doświadczenia w zakresie prowadzenia zintegrowanych programów edukacji ekologicznej adresowanych do szerokiego społeczeństwa. Ważne jest aby realizowane programy odpowiadały rzeczywistym problemom środowiska i społeczności lokalnych oraz aby łączyły wiedzę z praktycznym jej zastosowaniem. Istotną cechą programów powinno być aktywne zaangażowanie w ich realizację różnych środowisk i grup społecznych. Preferowane powinny być programy wykorzystujące różnorodne środki przekazu i kanały informacyjne, a także charakteryzujące się znacznymi możliwościami do multiplikacji. Szczególne istotne są programy dotyczące kluczowych dla zrównoważonego rozwoju tematów m.in. gospodarki odpadami, świadomej konsumpcji, sieci Natura 2000, partnerstwa w zarządzaniu środowiskiem.

Działanie 2 Przygotowanie i wspieranie realizacji programów edukacji ekologicznej dla szkół.

Jak wykazują przeprowadzone badania ankietowe na Dolnym Śląsku znaczna część programów edukacji ekologicznej prowadzonych przez szkoły realizuje lub czerpie inspiracje w programach zainicjowanych przez organizacje pozarządowe (Szkoły dla Ekorozwoju, recykling alu-puszek, Kampania Energetyczna, Zielony Pakiet, programy odpadowe). W krajobrazie edukacyjnym naszego regionu ważne miejsce zajmują też warsztaty edukacyjne, np. realizowane w ramach NATURAmy oraz programu Krąg. Należy dążyć do rozwoju możliwości realizacji programów już istniejących oraz rozwoju nowych – w tym w

szczegółności programów edukacji międzyprzedmiotowej oraz terenowej. Szczególną wagę przyłożyć należy do skuteczniejszego wykorzystania w szkolnych programach edukacyjnych możliwości jakie dają tzw. zielone szkoły.

Działanie 3 Organizacja publicznych imprez cyklicznych dla odbiorcy masowego.

Celowe jest dalsze wykorzystanie prowadzonych przez organizacje ekologiczne na Dolnym Śląsku tradycyjnie już publicznych imprez cyklicznych np. Sprzątanie Świata, Dzień Ziemi a także nowych imprez takich jak Dzień Bociana, Święto Drzewa. Przy czym szczególną uwagę poświęcić należy ich merytorycznemu rozwojowi i zdolności do wykorzystania jednorazowych imprez dla inicjowania skutecznej całorocznej i kompleksowej edukacji. Ważne jest również wsparcie imprez lokalnych takich jak ekologiczne jarmarki, festyny, imprezy plenerowe ze szczególnym uwzględnieniem imprez adresowanych do szerokiego odbiorcy, posiadających duże walory promocyjne i medialne, a także realizowanych cyklicznie – kilka razy w roku.

Działanie 4 Prowadzenie działalności szkoleniowej dotyczącej rozwoju zrównoważonego i możliwości jego wdrażania.

Należy kontynuować i wspierać rozwój działalności szkoleniowej prowadzonej przez organizacje pozarządowe, a w szczególności szkolenia prowadzone dla kluczowych dla zrównoważonego rozwoju sektorów, w tym samorządowców, rolników, przedsiębiorców. Dużą uwagę należy poświęcić możliwości wykorzystania działalności szkoleniowej dla tworzenia “zielonych miejsc pracy” – szczególnie na obszarach charakteryzujących się wysokim bezrobociem i słabym rozwojem gospodarczym. Adresatami tych szkoleń powinny być środowiska zagrożone bezrobociem oraz przedsiębiorcy – dla ich finansowania należy wykorzystać środki Europejskiego Funduszu Społecznego.

Działanie 5 Prowadzenie działalności promującej wiedzę ekologiczną.

Przydatne dla edukacji ekologicznej będzie wykorzystanie potencjału merytorycznego organizacji ekologicznych w zakresie działalności wydawniczej – w tym w szczególności wydawnictw o charakterze cyklicznym (biuletyny, czasopisma), publikacji książkowych oraz realizacji radiowych i telewizyjnych. Ważne jest również wsparcie cyklicznych form promujących wiedzę – w tym olimpiad, konkursów. Szczególnie wsparcia wymagają konkursy związane z wykorzystaniem wiedzy dla rozwiązywania problemów. Tematyka konkursów powinna uwzględniać kluczowe problemy w tym: gospodarkę odpadami, ochronę przyrody. Uwagę poświęcić należy zwłaszcza nowym tematom, rozwiązaniom i możliwościom w zakresie ochrony środowiska. Przy realizacji konkursów szczególnie istotna jest uwaga, aby bieżące nagrody nie przesłoniły celu działań, a zasada konkurencyjności nie pozostawiała na dalszym tle potrzeby współpracy. W związku z powyższym należy dążyć do zintegrowania olimpiad i konkursów z długofalowymi programami edukacyjnymi.

Działanie 6 Prowadzenie działalności monitorującej przestrzeganie prawa ochrony środowiska i wzmacnianie udziału społecznego.

Udział społeczny jest niezbędnym składnikiem zrównoważonego rozwoju. Należy wspierać organizacje pozarządowe w pełnieniu misji monitoringu przestrzegania prawa ochrony środowiska. W tym celu wsparcia wymaga poradnictwo prawne dla organizacji, nieformalnych grup oraz obywateli w zakresie przestrzegania prawa oraz możliwości jego wykorzystywania dla ochrony środowiska. Pomoc powinna dotyczyć zwiększenia dostępu do

informacji o środowisku – w tym udostępnienia narzędzi do rozpowszechniania oraz obróbki informacji.

Cel II/: System stałej współpracy międzysektorowej i dialogu społecznego

Działanie 1 Wspieranie partnerstw międzysektorowych.

Partnerstwo międzysektorowe jest jeszcze ciągle nową ideą, która potrzebuje większego wsparcia. Organizacje pozarządowe, jako ośrodki innowacyjne, zapewnić mogą skuteczny rozwój partnerstwa. Jednym ze skutecznych narzędzi wspierania partnerstwa może być konkurs połączony z promocją dobrych wzorców. Należy również na poziomie regionalnym wzmocnić krajowy i międzynarodowy transfer doświadczeń dotyczących wykorzystywania partnerstw dla zrównoważonego rozwoju – m.in. w temacie partnerstw LEADER – szczególnie na obszarach przyrodniczo wrażliwych.

Działanie 2 Wspieranie współpracy pomiędzy POE a mediami, poprzez inspirowanie i stymulowanie działań w zakresie PR.

Dla wzmocnienia innowacyjnej roli organizacji pozarządowych dla działań innych sektorów na rzecz zrównoważonego rozwoju istotne jest zapewnienie ich skutecznej współpracy z mediami. Temu celowi służyć mogą między innymi warsztaty komunikacji społecznej organizowane we współdziałaniu organizacji i mediów. Równie istotne jest wprowadzenie wymogu przedstawienia i wdrożenia media-planu przy realizacji kampanii edukacyjnych finansowanych ze środków WFOŚiGW.

Cel III/: Racjonalne wykorzystanie i rozwój bazy służącej edukacji ekologicznej.

Działanie 1 Rozwój ośrodków edukacji ekologicznej.

Wzmocnienie bazy, w tym rozwój ośrodków edukacji ekologicznej zwiększy skuteczność działań edukacyjnych. Efekt wzmocnienia i wykorzystania wspólnych zasobów osiągnąć można dzięki rozwojowi ośrodków, bazujących na potencjale wielu organizacji we Wrocławiu i miastach będących ośrodkami subregionalnymi (Legnica, Jelenia Góra, Wałbrzych, Kłodzko). Równie ważny jest rozwój terenowych ośrodków edukacji ekologicznej – szczególnie na obszarach o dużym potencjale przyrodniczym, a także położonych w bezpośrednim sąsiedztwie dużych aglomeracji miejskich. Terenowe ośrodki powinny w miarę możliwości łączyć w sobie funkcje edukacji szkolnej, zrównoważonej turystyki, a także promocji i dystrybucji zielonych produktów lokalnych. Z perspektywy ich rozwoju szczególnie istotne jest aby ośrodki prowadzone przez organizacje pozarządowe były pod względem komunikowania i finansowania równouprawnione z ośrodkami prowadzonymi przez inne podmioty. W dłuższej perspektywie czasu należy dążyć do finansowania ośrodków (przynajmniej w części) z usług przez nie świadczonych.

Działanie 2 Rozwój terenowej infrastruktury edukacyjnej.

Terenowa infrastruktura edukacyjna jest niezbędna dla prowadzenia terenowej edukacji. Rozwoju wymagają w szczególności te elementy infrastruktury, które posłużyć mogą jednocześnie rozwojowi potencjału edukacyjnego i turystycznego - n.p. wieże do obserwacji ptaków, ścieżki edukacyjne, tablice i punkty informacyjne, miejsca warsztatowe, pracownie.

Działanie 3 Wsparcie strukturalne dla POE – konkurs.

Jak wykazuje analiza słabych i mocnych stron organizacji pozarządowych jedną z głównych barier rozwoju ich oferty edukacyjnej jest niedostatek materialnej bazy działania. W związku z powyższym należy, wykorzystując doświadczenia działającego w NFOŚiGW od 2004 roku programu “Wspieranie działalności pozarządowych organizacji ekologicznych” należy umożliwić na Dolnym Śląsku wsparcie strukturalne organizacji pozarządowych działających na poziomie regionalnym i lokalnym. Program ten powinien mieć charakter cyklicznego konkursu.

Działanie 4 Rozwój bazy informacyjnej sektora pozarządowego.

Kluczowym elementem bazy służącej edukacji ekologicznej są narzędzia informacyjne. Ich użycie wzmacnia skuteczność działań edukacyjnych, ułatwia wymianę informacji pomiędzy innymi podmiotami edukacyjnymi, wreszcie zapewnia ich promocję. Niezbędny jest rozwój bazy informacyjnej – w tym baz danych dotyczących projektów edukacyjnych, podmiotów je realizujących, scenariuszy zajęć, narzędzi i pomocy edukacyjnych. Szczególną uwagę poświęcić należy wykorzystaniu nowoczesnych i interaktywnych technologii – w tym internetu i multimediiów.

5.2.5. Media informacyjne

Cel I/: Rozwój świadomości ekologicznej mieszkańców Dolnego Śląska.

Działania	Termin	Realizatorzy	Źródła finansowania
1. Realizacja i emisja cyklicznych programów ekologicznych o tematyce ekologicznej na antenie TV.	2006 – 2007 2008 – 2015	media	Środki własne (w tym abonament) wsparcie WFOŚiGW (konkurs)
2. Realizacja i emisja cyklicznych programów ekologicznych o tematyce ekologicznej na antenie radia.	2006 – 2007 2008 – 2015	media	Środki własne (w tym abonament) wsparcie WFOŚiGW (konkurs)
3. Realizacja cykli tematycznych dotyczących problematyki ekologicznej w prasie regionalnej oraz lokalnej, a także w wydawnictwach adresowanych do kluczowych dla ochrony środowiska grup odbiorców	2006 – 2007 2008 – 2015	media	środki własne wsparcie WFOŚiGW (konkurs)
4. Prowadzenie cyklicznej działalności wydawniczej (czasopisma, biuletyny) organizacji ekologicznych	2006 – 2007 2008 – 2015	Organizacje pozarządowe	środki własne, WFOŚiGW GFOŚiGW PFOŚiGW
5. Dofinansowanie zakupu czasopism specjalistycznych o tematyce ekologicznej dla potrzeb ośrodków edukacji ekologicznej i	2006 – 2007 2008 – 2015	WFOŚiGW	WFOŚiGW GFOŚiGW PFOŚiGW

szkół.			
--------	--	--	--

Cel II/: System stałej współpracy międzysektorowej i dialogu społecznego.

Działania	Termin	Realizatorzy	Źródła finansowania
1. Organizacja szkoleń dotyczących komunikacji społecznej i PR dla jednostek prowadzących edukację ekologiczną	2006 – 2007 (faza pilotażowa)	Media we współpracy z Urzędem Marszałkowskim i POE	Środki własne WFOŚiGW
2. Wsparcie merytoryczne dziennikarzy w zakresie tematyki ekologicznej (punkt informacyjny i baza kontaktów)	2006 – 2007 (faza pilotażowa)	Urząd Marszałkowski, Organizacje pozarządowe	Środki własne WFOŚiGW

Cel III/: Racjonalne wykorzystanie i rozwój bazy służące powszechnej edukacji ekologicznej.

Działania	Termin	Realizatorzy	Źródła finansowania
1. Wykorzystanie wydawnictw i publikacji medialnych dotyczących ekologii w ośrodkach edukacyjnych oraz punktach informacyjnych (czytelnie, mediateki, infopunkty)	2006 – 2007 2008 – 2015	ośrodki edukacji ekologicznej, punkty informacyjne	środki własne
2. Przygotowanie i aktualizacja bazy kontaktowej mediów dla potrzeb edukacji ekologicznej i monitoring informacji medialnych dotyczących tematów ekologicznych (w tym przegląd prasy)	2006 – 2007 (faza pilotażowa)	Urząd Marszałkowski (przy wsparciu organizacji pozarządowych)	środki własne i WFOŚiGW

Cel I/: Rozwój świadomości ekologicznej mieszkańców Dolnego Śląska

Działanie 1. Realizacja i emisja cyklicznych programów ekologicznych o tematyce ekologicznej na antenie TV

Cykliczne programy TV są jednym z najskuteczniejszych adresowanych do szerokiego odbiorcy narzędzi kształtujących świadomość ekologiczną i kreujących proekologiczne postawy. Ważne jest aby w programach w sposób zrozumiały prezentowano ważne problemy ekologiczne (w tym dotyczące m.in. tematyki odpadów oraz potrzeby ich zagospodarowania) i praktyczne metody ich rozwiązywania. Szczególnie istotne jest zagwarantowanie emisji w paśmie zapewniającym szeroki krąg odbiorców. Należy również wziąć pod uwagę łączenie tematów ekologicznych z innymi – w celu ograniczenia niebezpieczeństwa przekazu niszowego. Wsparcie finansowe audycji ze środków funduszy ochrony środowiska powinno być uzupełnieniem działalności związanej z realizacją misji publicznej TV (finansowanej z abonamentu i środków własnych) – wybór audycji powinien nastąpić w drodze konkursu.

Działanie 2. Realizacja i emisja cyklicznych programów ekologicznych o tematyce ekologicznej na antenie radia.

W przypadku audycji radiowych realizujących edukację ekologiczną szczególnie istotna jest podobnie jak w przypadku audycji TV realizacja cykli tematycznych. Przy czym z uwagi na formę, różnorodność nadawców oraz szerokie pasmo emisyjne ważne jest wyprofilowanie i dobranie właściwej grupy odbiorców. Audycje radiowe powinny mieć wyraźnego adresata. Tematyka ekologiczna powinna być prezentowana przy użyciu różnorodnych form dziennikarskich – reportażu, prezentacji eksperckiej, dyskusji w studiu – dużą uwagę poświęcić należy kontaktom ze słuchaczami oraz zapewnieniu atrakcyjnej promocji audycji na antenie. Wybór tematów prezentowanych w cyklach tematycznych powinien być zgodny z potrzebami w zakresie edukacji ekologicznej, z uwagi na jakość produkcji należy zapewnić swobodną konkurencję podmiotów gwarantujących emisję: publicznych, prywatnych, a nawet pozarządowych – wybór audycji powinien nastąpić w drodze konkursu.

Działanie 3. Realizacja cykli tematycznych dotyczących problematyki ekologicznej w prasie regionalnej oraz lokalnej, a także w wydawnictwach adresowanych do kluczowych dla ochrony środowiska grup odbiorców.

Wydawnictwa drukowane pozwalają na szersze przedstawienie tematyki ekologicznej oraz na dostęp do przedstawionych treści również w późniejszym czasie – cechy te są poważnymi atutami przemawiającymi za prowadzeniem edukacji ekologicznej w tej formie. Dla skutecznej realizacji celów Programu wskazane jest zaangażowanie w realizację misji edukacji ekologicznej prasy i czasopism zarówno na poziomie regionalnym jak i lokalnym. Z uwagi na możliwość przekazywania szerszych treści i trwałość przekazu ważna jest jakość merytoryczna publikowanych treści oraz ich profil tematyczny. Istotne jest również publikowanie treści ekologicznych w pismach profilowanych dla węższych kręgów odbiorców – w tym przypadku zwrócić należy uwagę przede wszystkim na grupy będące liderami opinii – kształtujące opinie szerokiego społeczeństwa – np. administracja, nauczyciele, przedsiębiorcy. Wybór publikacji powinien nastąpić w drodze konkursu.

Działanie 4. Prowadzenie cyklicznej działalności wydawniczej (czasopisma, biuletyny) organizacji ekologicznych

Wydawnictwa organizacji ekologicznych pełnią specyficzną rolę na rynku wydawniczym. Nie służą one bowiem działalności komercyjnej - ich zadaniem jest rozwój społecznego zaplecza dla ochrony środowiska, w tym aktywizowanie dla podejmowania praktycznych działań ekologicznych na zasadach wolontariatu. Z uwagi na posiadane zasoby, nakład i niekomercyjny charakter i pełnią misję wydawnictwa te nie mogą konkurować z wydawnictwami komercyjnymi – dlatego też ważne jest ich wsparcie finansowe, w ramach realizacji Programu. W ramach dofinansowania działalności wydawniczej czasopism organizacji ekologicznych należy zwrócić uwagę w szczególności na cykliczność i trwałość, merytoryczne zaplecze, Innowacyjność, a także wyraźnie ustalone kanały dystrybucji.

Działanie 5. Dofinansowanie zakupu czasopism specjalistycznych o tematyce ekologicznej dla potrzeb ośrodków edukacji ekologicznej i szkół.

Zakup specjalistycznych, w tym wyprofilowanych dla potrzeb edukacyjnych, czasopism wspomagających prowadzenia edukacji ekologicznej jest ważnym narzędziem w realizacji Programu. Wskazany jest dobór prenumerowanych czasopism do profilu edukacyjnego odbiorców oraz instytucji prowadzących edukację ekologiczną – przy czym jedną z głównych grup odbiorców powinny być szkoły. Celowa jest bieżąca aktualizacja bazy adresowej prenumeratorów – pisma powinny przede wszystkim docierać do podmiotów aktywnie zaangażowanych w działania ekoedukacyjne. Należy również przewidzieć możliwość

połączenia dostarczania zaprenumerowanych czasopism z dystrybucją innych materiałów edukacyjnych.

Cel II/: System stałej współpracy międzysektorowej i dialogu społecznego

Działanie 1. Organizacja szkoleń dotyczących komunikacji społecznej i PR dla jednostek prowadzących edukację ekologiczną.

Jedną z najpoważniejszych barier utrudniających skuteczną współpracę międzysektorową z udziałem mediów są zbyt małe umiejętności komunikacyjne i brak doświadczenia innych sektorów w zakresie PR. Dlatego też szczególnie istotne jest zorganizowanie praktycznych szkoleń zwiększających umiejętności w tym zakresie. Adresatami szkoleń powinny być przede wszystkim osoby odpowiedzialne za kontakt z mediami w ośrodkach edukacji ekologicznej, animatorzy edukacji ekologicznej (m.in. w szkołach, samorządach), liderzy organizacji pozarządowych. Szkolenia prowadzone powinny być przez praktyków zajmujących się komunikacją społeczną oraz dziennikarzy. W miarę możliwości szkolenia powinny się odbywać cyklicznie, w małych warsztatowych grupach. Dla zapewnienia rozwoju współpracy wskazany jest dobór uczestników warsztatów z różnych sektorów.

Działanie 2. Wsparcie merytoryczne dziennikarzy w zakresie tematyki ekologicznej (punkt informacyjny i baza kontaktów)

Dla podniesienia świadomości ekologicznej wśród dziennikarzy, a także ułatwienia im pozyskiwania informacji potrzebna jest organizacja punktu informacyjnego zajmującego się obsługą merytoryczną dziennikarzy. Niezbędnym narzędziem jakim powinien dysponować taki punkt powinna być baza kontaktów obejmująca instytucje oraz ekspertów mogących służyć wiedzą na podstawowe tematy ekologiczne. Punkt powinien być również wyposażony w podstawowe publikacje i raporty dotyczące stanu środowiska.

Cel III/: Racjonalne wykorzystanie i rozwój bazy służącej powszechnej edukacji ekologicznej.

Działanie 1. Wykorzystanie wydawnictw i publikacji medialnych dotyczących ekologii w ośrodkach edukacyjnych oraz punktach informacyjnych.

Należy zapewnić dostępność wydawnictw i publikacji dotyczących tematyki ekologicznej w ośrodkach edukacji ekologicznej oraz w punktach informacyjnych - czytelnie, mediateki, infopunkty. Czasopisma i publikacje medialne powinny być dostępne dla animatorów edukacji ekologicznej w szkołach, jednostkach zarządzających cennymi przyrodniczo obszarami chronionymi i organizacjach pozarządowych. W szczególności należy wprowadzić wymóg udostępniania publikacji dofinansowanych przez fundusze ochrony środowiska (głównie WFOŚiGW) – w tym czasopism oraz produkcji filmowych (z licencją do emisji dla potrzeb prowadzenia zajęć edukacyjnych).

Działanie 2. Przygotowanie i aktualizacja bazy kontaktowej mediów dla potrzeb edukacji ekologicznej i monitoring informacji medialnych dotyczących tematów ekologicznych (w tym przegląd prasy).

Dla umożliwienia skutecznego dostępu do mediów przez podmioty prowadzące edukację ekologiczną istotne jest przygotowanie i aktualizacja bazy kontaktowej mediów. Jednocześnie

wskazane jest monitorowanie informacji medialnych dotyczących tematów ekologicznych, w tym przygotowywanie przeglądu prasy.

5.3. Zadania priorytetowe na lata 2006 - 2007 najbardziej istotne z punktu widzenia realizacji programu.

- **Opracowanie gminnych i powiatowych programów edukacji ekologicznej lub uzupełnienie o tę część Programów Ochrony Środowiska jednostek samorządowych.** Programy powinny powstać przy udziale jednostek oświatowych oraz instytucji i organizacji prowadzących edukację ekologiczną.
Realizator zadania: Urzędy Gmin, Starostwa Powiatowe.
Źródła finansowania: GFOŚiGW, PFOŚiGW.
- **Wsparcie realizacji na szerszą skalę regionalnych, krajowych i międzynarodowych programów edukacji ekologicznej w placówkach oświatowych.**
Realizator zadania: Kuratorium Oświaty, Urzędy Gmin, Starostwa Powiatowe, Urząd Marszałkowski, szkoły.
Źródła finansowania: WFOŚiGW, GFOŚiGW, PFOŚiGW.
- Powołanie Dolnośląskiego Międzysektorowego Forum Ekologicznego
Realizator zadania: Wydział ochrony Środowiska Urzędu Marszałkowskiego
Źródła finansowania: środki własne, WFOŚiGW
- Rozwinięcie programu małych dotacji dla beneficjentów z różnych sektorów na małe inicjatywy z zakresu edukacji ekologicznej na poziomie powiatowym i gminnym
Realizacja zadania: Wydział Ochrony Środowiska Urzędu Marszałkowskiego
Źródła finansowania: WFOŚiGW, PFOŚiGW
- Wspieranie podnoszenia kwalifikacji osób prowadzących edukację ekologiczną poprzez system szkoleń, warsztatów, seminariów. Organizacja roboczej konferencji wymiany doświadczeń.
Realizator zadania: Kuratorium Oświaty, DODN, organizacje pozarządowe, uczelnie wyższe.
Źródła finansowania: środki własne instytucji oświatowych i uczestników, WFOŚiGW
- Przygotowanie różnych środowisk, szczególnie oświatowych i organizacji pozarządowych do korzystania z funduszy ochrony środowiska i funduszy pomocowych poprzez szkolenia, publikacje, wymianę informacji.
Realizator zadania: Urzędy Gmin, Starostwa Powiatowe, Kuratorium Oświaty, organizacje pozarządowe.
Źródła finansowania: WFOŚiGW, GFOŚiGW, PFOŚiGW, fundusze pomocowe.
- Rozwój terenowej infrastruktury edukacyjnej w formie organizacji ścieżek przyrodniczych, miejsc do edukacji terenowej oraz tworzenia ośrodków edukacji ekologicznej
Realizator zadania: Parki, Nadleśnictwa, organizacje pozarządowe, Urzędy Gmin, Starostwa Powiatowe,
Źródła finansowania: WFOŚiGW, GFOŚiGW, PFOŚiGW, PFRON, fundusze pomocowe.

- Stworzenie systemu szkoleń i doradztwa dotyczącego “zielonych miejsc pracy”
Realizator zadania: Urząd Marszałkowski
Źródła finansowania: Europejski Fundusz Społeczny, WFOŚiGW, środki budżetowe, środki własne
- Opracowanie bazy danych zawierających informacje dotyczące istniejących ośrodków edukacyjnych, ścieżek dydaktycznych, programów edukacyjnych (w tym międzynarodowych) oraz scenariuszy zajęć edukacyjnych (z licencją do wykorzystywania)
Realizator zadania: Wydział Ochrony Środowiska Urzędu Marszałkowskiego
Źródła finansowania: WFOŚiGW, Urząd Marszałkowski
- Powołanie zespołu, opracowanie i wydanie przewodnika dla nauczycieli “Jak uczyć o ochronie środowiska”
Realizator zadania: Kuratorium Oświaty
Źródła finansowania: WFOŚiGW, Urząd Marszałkowski
- Wspieranie rozwoju bibliotek publicznych, w tym uzupełnianie księgozbiorów nowościami wydawniczymi i prenumeratą czasopism o tematyce ekologicznej
Realizator zadania: Urząd Marszałkowski, samorządy, organizacje pozarządowe
Źródła finansowania: WFOŚiGW, samorządy wszystkich szczebli
- Opracowanie i wdrożenie konkursu dla mediów na dofinansowanie edukacji ekologicznej prowadzonej przez prasę, radio i TV
Realizator zadania: WFOŚiGW
Źródła finansowania: WFOŚiGW, środki własne wydawców
- Organizacja szkoleń dotyczących komunikacji społecznej oraz rozwój public relation dla inicjatyw edukacji ekologicznej
Realizator zadania: Urząd Marszałkowski, organizacje pozarządowe, media
Źródła finansowania: WFOŚiGW, środki własne
- Organizacja i funkcjonowanie punktu doradczo-informacyjnego dotyczącego udziału społecznego, prawa i dostępu do informacji o środowisku (w tym rozwój narzędzi internetowych)
Realizator zadania: organizacje pozarządowe
Źródła finansowania: WFOŚiGW, NFOŚiGW, środki własne

6. Instrumenty realizacji programu

Instrumenty realizacji programu to niezbędne czynniki i środki, które należy uruchomić aby program został efektywnie wdrożony. W przypadku Programu Edukacji Ekologicznej najważniejsze czynniki to instrumenty społeczne (współpraca międzysektorowa), edukacyjne (szkolenia, warsztaty, konferencje), infrastrukturalne (ośrodki edukacji ekologicznej,

infrastruktura w terenie), promocyjne (upowszechnienie programu), finansowe (zasady finansowania edukacji ekologicznej).

6.1. Instrumenty społeczne

Jednym z bardziej znaczących instrumentów wdrażających Program Edukacji Ekologicznej będzie **Dolnośląskie Międzysektorowe Forum Ekologiczne**, które powinno zostać powołane jako płaszczyzna współpracy i wymiany poglądów wszystkich sektorów realizujących zdania z zakresu edukacji ekologicznej. Forum Ekologiczne będzie miało charakter otwarty dla wszystkich instytucji i organizacji zainteresowanych współpracą (NGO, instytucje oświatowe, uczelnie, inne).

Zadania Forum byłyby realizowane w formie:

- corocznych lub częściej organizowanych międzysektorowych konferencji,
- cyklicznego aktualizowania Programu Edukacji Ekologicznej dla Dolnego Śląska,
- lobbowania, opiniowania innych ważnych dokumentów (programów, planów, strategii) pośrednio związanych z edukacją ekologiczną,
- wypracowanie kompromisów w kwestiach związanych z edukacją ekologiczną lub ochroną środowiska.

Forum będzie miało na celu większą integrację różnych środowisk wokół wymiany doświadczeń i poszukiwania wspólnych rozwiązań w ww. zakresie.

Jest to bardzo ważne zadanie ponieważ poszczególne sektory, a więc placówki oświatowe, uczelnie wyższe, organizacje pozarządowe mają wypracowane tradycje spotkań we własnym gronie poświęconych edukacji ekologicznej i ochronie środowiska. Brakuje natomiast podobnych spotkań o charakterze ponadsektorowym.

Za koordynację działalności Forum powinien odpowiadać Wydział Ochrony Środowiska Urzędu Marszałkowskiego.

6.2. Instrumenty infrastrukturalne

Szczególnie istotnym narzędziem prowadzenia edukacji ekologicznej są ośrodki edukacji ekologicznej, które tworzyć powinny podstawę systemu edukacji ekologicznej. Należy dążyć do efektywnego wykorzystania istniejących ośrodków edukacji ekologicznej oraz ich uzupełnienia z uwzględnieniem dostępności komunikacyjnej oraz zróżnicowanej oferty tematycznej. Ośrodki edukacji ekologicznej mogą być prowadzone przez podmioty z różnych sektorów: administracji publicznej, samorządów, organizacji pozarządowych. Dla rozwoju oferty edukacyjnej ważny jest wzrost ilości istniejących ośrodków oraz ich właściwe wykorzystanie. Należy dążyć aby ośrodki takie sprawnie funkcjonowały na poziomie powiatów a także docelowo gmin. Istotne jest aby ośrodki edukacyjne posiadały: wieloletni program działania, niezbędną infrastrukturę oraz stałą kadrę. Zwiększona powinna zostać dostępność infrastruktury edukacyjnej (w tym ośrodków edukacji oraz terenowej infrastruktury) dla osób niepełnosprawnych, należy również zorganizować ofertę edukacyjną (wraz z niezbędną infrastrukturą) dla potrzeb edukacji ekologicznej dzieci specjalnej troski.

Działalność ośrodków edukacji ekologicznej powinna być wspierana, m.in. ze środków funduszy ochrony środowiska. Kontynuować należy wsparcie finansowe ośrodków posiadających znaczny dorobek w dziedzinie edukacji ekologicznej oraz bazę w tym zakresie. Z drugiej strony wsparcie finansowe jest szczególnie istotne na etapie tworzenia infrastruktury edukacyjnej (w tym w szczególności m.in. w zakresie: remontu i wyposażenia budynków, zakupu pomocy dydaktycznych, tworzenia terenowej infrastruktury edukacyjnej – ścieżek

edukacyjnych i punktów obserwacyjnych). Dla skutecznego wykorzystania możliwych do pozyskania środków finansowych należy dążyć do współfinansowania przedsięwzięć z różnych źródeł, min. funduszy ochrony środowiska, funduszy strukturalnych, innych funduszy celowych oraz środków zewnętrznych.

W bieżącym funkcjonowaniu ośrodków należy uwzględnić możliwość wprowadzenia, choćby częściowej, odpłatności za prowadzone usługi edukacyjne – w celu uzyskania przez nie pewnego poziomu samofinansowania oraz stabilności finansowej. Warunkiem uzyskania dofinansowania dla rozwoju ośrodka edukacji ekologicznej powinno być przedstawienie przez ośrodek studium wykonalności, którego elementem powinien być między innymi plan finansowy uwzględniający źródła finansowania jego działalności w przyszłości. Przy wyborze ośrodków ekoedukacyjnych zasługujących na wsparcie należy uwzględnić m.in.: poziom merytoryczny, potrzebę działania, plan finansowy, dostępność komunikacyjną.

Wskazane jest aby w procesie wyboru wspieranych finansowo ośrodków zapewnić konkurencyjność ofert różnych podmiotów i sektorów przy jednoczesnym uwzględnieniu obowiązującej w UE zasady subsydiarności – czyli realizacji zadań publicznych na możliwie najbliższym społecznościom lokalnym poziomie.

Dla stworzenia kompleksowej oferty edukacyjnej wskazana jest również ich specjalizacja tematyczna. W szczególności system ekoedukacji tworzyć powinny ośrodki ukierunkowane na:

- edukację przyrodniczą,
- edukację technologiczną (odpadową, energetyczną, komunikacyjną...),
- edukację dla tworzenia zielonych miejsc pracy (szczególnie na obszarach wiejskich oraz w strefach strukturalnego bezrobocia).

Ośrodki edukacji przyrodniczej, najlepiej obecnie przygotowane do pełnienia swojej roli, powinny rozwinąć swoją ofertę z uwzględnieniem różnorodności prezentowanych środowisk przyrodniczych i typów krajobrazu oraz możliwościami rozwoju turystyki edukacyjnej (tzw. "zielone szkoły"). Ważny jest również równomierny rozkład przestrzenny systemu ośrodków umożliwiający ich współdziałanie, przy jednoczesnym zapewnieniu realizacji subregionalnych potrzeb edukacyjnych. Biorąc pod uwagę mapę rozmieszczenia obecnych ośrodków ekoedukacji oraz potencjał przyrodniczy Dolnego Śląska, w szczególności należy wesprzeć rozwój ośrodków w istotnych pod względem przyrodniczych dolinach rzecznych: w dolinie Odry (drugiej polskiej rzeki), a także Baryczy (wraz z kompleksem unikatowych na skalę europejską Stawów Milickich).

Wskazane jest, aby oprócz terenowych ośrodków edukacji ekologicznej rozwijały się również ośrodki powiązane z lokalnymi centrami aktywności (naukowymi, decyzyjnymi, społecznymi i medialnymi). W tym zakresie ważne są zarówno ośrodki lokalne (na poziomie gmin i powiatów), jak regionalne i subregionalne. Istotne jest aby nadal funkcjonował Regionalny Ośrodek Edukacji Ekologicznej w strukturze Wydział Ochrony Środowiska Urzędu Marszałkowskiego oraz został powołany ośrodek miejski w stolicy Dolnego Śląska – Wrocławiu. Znaczącą rolę w przypadku tworzenia miejskich ekoedukacyjnych ośrodków (zarówno regionalnych jak i subregionalnych) odegrać mogą konsorcja powstałe na bazie aktywnych pozarządowych organizacji ekologicznych. Z racji na lokalizację, kontakt z regionalnymi środowiskami opiniotwórczymi (w tym mediami) oraz zasięg oddziaływania można im powierzyć funkcję kluczowych promotorów zrównoważonego rozwoju w dolnośląskim regionie.

6.3. Instrumenty edukacyjne

Przekazywanie wiedzy i wymiana doświadczeń wymaga stosowania właściwych instrumentów, do jakich oprócz tradycyjnych form edukacji w szkołach i na uczelniach należą szkolenia, seminaria, konferencje, warsztaty i inne formy przekazu, jakie mają miejsce poza szkolnictwem. W dziedzinie edukacji ekologicznej największe znaczenie mają tu działania realizowane przez jednostki administracji powołane dla ochrony przyrody, organizacje pozarządowe i media.

Bardzo ważnym, mocno akcentowanym na Etapie II powstawania Programu, instrumentem edukacji będą różne formy zajęć terenowych. Na Dolnym Śląsku zajęcia terenowe dla młodzieży szkolnej a także dla dorosłych oferują w swoich programach: Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych, Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych, Park Narodowy Gór Stołowych, Karkonoski Park Narodowy oraz organizacje pozarządowe.

Dla wymiany doświadczeń Program przewiduje także spotkania robocze dla nauczycieli i edukatorów, podczas których uczestnicy będą mieć więcej niż na tradycyjnych konferencjach, czasu na koleżeńskie kontakty, których celem będzie dzielenie się doświadczeniem i problemami. Przewiduje się także włączanie duchowieństwa do realizacji Programu.

Bardzo ważnym we współczesnym świecie instrumentem edukacyjnym jest Internet, który będzie wykorzystywany w realizacji Programu zarówno jako medium w przekazie informacji jak narzędzie dydaktyczne w realizacji np. programów międzynarodowych (np. Science Across the World).

Szczególnie istotne dla realizacji celów Programu jest stworzenie systemu szkoleń dotyczących możliwości wdrażania zrównoważonego rozwoju. Nie mogą się one ograniczać wyłącznie do szkoleń dotyczących edukacji szkolnej. Równie ważnym adresatami szkoleń są oprócz środowisk nauczycielskich również działacze samorządowi, liderzy organizacji pozarządowych, ludzie związani z mediami.

Kluczowe dla realizacji Programu szkolenia powinny dotyczyć:

- praktycznych umiejętności pozyskiwania funduszy na przedsięwzięcia ekoedukacyjne (w zakresie między innymi: źródeł finansowania, pisania aplikacji, tworzenie konsorcjów, montażu finansowego, nadzoru finansowego i monitorowania oraz właściwego rozliczania dotacji, dobrych praktyk),
- komunikacji społecznej (w zakresie między innymi: tworzenia i wdrażania media-planów, współpracy z mediami, public relation),
- udziału społecznego i dostępu do informacji (w zakresie między innymi: uwarunkowań prawnych, tworzenia systemów konsultacji społecznych i udostępniania informacji).
- możliwości wdrażania zrównoważonego rozwoju na poziomie lokalnym (w zakresie między innymi: partnerstw lokalnych, tworzenia produktów i usług lokalnych na bazie walorów przyrodniczych, zielonych miejsc pracy).

Szkolenia w powyższych tematach powinny mieć charakter warsztatowy, łączący teorię z praktyką. W miarę możliwości należy dążyć, aby profil szkolonych grup miał charakter ponadsektorowy. Jednoczesny udział w szkoleniach przedstawicieli różnych sektorów umożliwi wzajemną wymianę doświadczeń oraz ułatwi współpracę międzysektorową dla zrównoważonego rozwoju.

6.4 Instrumenty promocyjne

Dla zapewnienia promocji Programu niezbędna jest jego publikacja, w formie wydawnictwa oraz stron internetowych – zadbać należy o właściwą dystrybucję – wskazane jest aby nakład oraz forma dystrybucji pozwoliła na trafienie dokumentu do wszystkich kluczowych partnerów prowadzących lub mogących prowadzić lub wspierać edukację

ekologiczną (gminy, powiaty, jednostki administracji odpowiedzialne za edukację, jednostki administrujące obszarami o dużych walorach przyrodniczych, organizacje pozarządowe).

Celowe jest również wsparcie medialne Programu na poziomie regionalnym – dla jego potrzeb wykorzystać można konkursy medialne i inne instrumenty wymieniane w punkcie 7.1. Wskazana jest również organizacja warsztatów z zakresu komunikacji społecznej i współpracy z mediami dla kluczowych podmiotów prowadzących edukację ekologiczną.

Na poziomie krajowym należy zadbać o skuteczną promocję Programu, m.in. korzystając ze współpracy z Ministerstwem Środowiska i NFOŚiGW.

6.5. Instrumenty finansowe

Dla zapewnienia skuteczności wydatkowania środków przeznaczonych na dofinansowanie działalności z zakresu edukacji ekologicznej wskazane jest przestrzeganie reguł: czytelności i jawności zasad przyznawania dofinansowania oraz ich promocja.

Jednym z kluczowych narzędzi ułatwiającym właściwe wykorzystanie środków na edukację ekologiczną na poziomie regionalnym powinna być działająca od 2001 roku przy WFOŚiGW **Komisja Konsultacyjna ds. opiniowania wniosków edukacyjnych**. Komisja powinna działać jako niezależne ciało doradcze. Opinia Komisji powinna być brana przez Zarząd WFOŚiGW pod uwagę w procesie podejmowania decyzji.

Celem Komisji powinno być uspołecznienie i obiektywizacja procesu opiniowania wniosków poprzez ich wstępną ocenę merytoryczną, będącą materiałem pomocniczym w procesie rozpatrywania wniosków przez Zarząd WFOŚiGW. Wstępnej ocenie Komisji powinny być poddawane wszystkie wnioski z zakresu edukacji ekologicznej. Skład Komisji powinien odzwierciedlać różnorodność sektorów zaangażowanych w realizację edukacji ekologicznej oraz ich potencjał merytoryczny. W pracach Komisji powinni w szczególności uczestniczyć pracownicy merytoryczni WFOŚiGW, przedstawiciele: Kuratorium Oświaty, organizacji pozarządowych, jednostek zarządzających obszarami przyrodniczo cennymi. Członek Komisji nie powinien brać udziału w ocenie wniosku zgłoszonego przez organizację lub instytucję, której jest pracownikiem, członkiem lub pełni funkcję w jej władzach. Kryteria oceny wniosków oraz końcowe rekomendacje Komisji powinny mieć charakter jawny, przy czym członkowie Komisji powinni być zobowiązani do nieujawniania treści rozpatrywanych wniosków.

Skład Komisji, zakres jej kompetencji, długość kadencji osób zasiadających w Komisji oraz formę ich wyboru precyzować powinien Regulamin Komisji przyjęty przez Zarząd WFOŚiGW. Z uwagi na zachowanie niezależności wskazane jest aby Komisję powoływał przedstawiciel organizacji ekologicznych w Radzie Nadzorczej Funduszu po zasięgnięciu opinii Dolnośląskiego Forum Ekologicznego oraz uzgodnieniu jej składu z Zarządem Funduszu

Do zadań Komisji powinno należeć opracowanie kryteriów i schematu oceny wniosków, ustalenia formy oraz częstotliwości pracy oraz ocena wniosków edukacyjnych, a także składanie Zarządowi sprawozdań z prac Komisji oraz proponowanie rozwiązań usprawniających dofinansowanie przedsięwzięć edukacyjnych – w tym wniosków dotyczących zmian Regulaminu Komisji.

Do zadań Komisji powinno należeć również przygotowywanie propozycji zmian formularzy wniosków dotacyjnych oraz propozycji dopracowania zasad przyznawania dofinansowania, w tym wykazu kosztów kwalifikowanych oraz formy uznawanego wkładu własnego beneficjenta.

Dla większej skuteczności edukacji ekologicznej prowadzonej przez media oraz wyboru najcenniejszych inicjatyw tego typu WFOŚiGW powinien przygotować kryteria i

formułę otwartego **konkursu dla mediów**. Konkurs obejmować powinien następujące kategorie:

- prasa regionalna,
- prasa lokalna
- cykliczne audycje TV,
- cykliczne audycje radiowe,

Konkurs powinien być organizowany raz do roku, w IV kwartale roku poprzedzającego.

Należy również w dalszym ciągu zachować organizowany przez **WFOŚiGW konkurs „Zielonego liścia”**, w którym nagradzane są najbardziej wartościowe inicjatywy z zakresu edukacji ekologicznej:

- ośrodki edukacji ekologicznej,
- programy edukacji ekologicznej,
- partnerstwa międzysektorowe.

Konkurs „Zielonego liścia” powinien być połączony z intensywną promocją nagrodzonych inicjatyw.

Dla wzmocnienia inicjatyw lokalnych, szczególnie na obszarach gmin dysponujących nikłymi środkami GFOŚiGW należy rozwinąć formułę **Programu Małych Dotacji na Edukację Ekologiczną szczególnie na poziomie lokalnym – przy czym w miarę możliwości wskazane jest aby inicjatywę w zakresie tworzenia, finansowania i zarządzania systemem małych grantów przejęły powiaty i gminy**. Do czasu rozwoju systemu Małych Dotacji na poziomie lokalnym podobnie jak w latach poprzednich środkami na małe dotacje dysponować powinien Urząd Marszałkowski. Przy czym w każdym przypadku wskazane jest wprowadzenie otwartej formuły konkursów, dopracowanie czytelnych zasad oceny wniosków, uznawania kosztów, rozliczania dotacji a także zapewnienie promocji konkursu i dofinansowanych przedsięwzięć.

Dla wzmocnienia sektora organizacji pozarządowych jako ważnych podmiotów prowadzących edukację ekologiczną celowe jest opracowanie zasad i wdrożenie przez WFOŚiGW **programu wsparcia strukturalnego** dla organizacji na poziomie regionalnym (wzorowanego na realizowanym przez NFOŚiGW począwszy od roku 2004 programie na poziomie krajowym (XVII Program NFOŚiGW). Należy również rozważyć możliwość wykorzystania wsparcia WFOŚiGW dla zwiększenia możliwości wykorzystania przez organizacje Funduszy Strukturalnych dla potrzeb rozwoju infrastruktury edukacji ekologicznej.

Na poziomie gmin i powiatów wskazane jest zapewnienie większej jawności procedur i czytelności kryteriów przyznawania środków przez fundusze ochrony środowiska. Dla potrzeb skutecznej realizacji Programu oraz właściwej alokacji środków celowe jest również **monitorowanie** przez Urząd Marszałkowski środków GFOŚiGW, PFOŚiGW, w tym wysokości środków przeznaczanych na edukację ekologiczną.

7. Zarządzanie i monitoring programu

Zarządzanie programem to tworzenie i doskonalenie systemu realizacji działań.

Monitoring polega na obserwacji celów i działań programu oraz zmian w warunkach realizacji programu.

- Odpowiednie formy instytucjonalne powinny zapewnić sprawny proces wdrażania i oceny postępów realizacji.

- Celem nadania większej rangi programowi powinien on zostać uchwalony przez Sejmik Samorządowy jako jeden z dokumentów wykonawczych Programu Zrównoważonego Rozwoju i Ochrony Środowiska Województwa Dolnośląskiego.
- Instytucją odpowiedzialną za koordynację działań zapisanych w programie będzie Wydział Ochrony Środowiska Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego.
- Nadzór nad realizacją programu będzie sprawować Członek Zarządu Województwa Dolnośląskiego odpowiedzialny za sprawy ochrony środowiska.
- Raz na dwa lata odbędzie się spotkanie Dolnośląskiego Forum Edukacji Ekologicznej poświęcone analizie postępów w realizacji programu, określeniu listy zadań priorytetowych na kolejne dwa lata, wniesieniu koniecznych zmian i uzupełnień.
- Jednym z elementów oceny realizacji celów Programu powinny być prowadzone cyklicznie badania ankietowe jednostek prowadzących edukację ekologiczną.
- Należy również rozpatrzyć możliwość badań panelowych społeczeństwa Dolnego Śląska (na reprezentatywnej próbie mieszkańców) mających na celu ocenę tendencji zmiany świadomości ekologicznej.
- Niezbędnym elementem systemu oceny powinien być wskaźnikowy system monitorowania, który na podstawie zebranych danych liczbowych od odpowiednich instytucji i organizacji pozwoli na sprawdzenie osiągniętych rezultatów.
- Gromadzenie informacji monitorujących wdrażanie projektu zajmie się Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej przy Wydziale Ochrony Środowiska Urzędu Marszałkowskiego

Wskaźnikowy system monitorowania programu.

Cel	Wskaźniki	Źródła informacji
Rozwój świadomości ekologicznej społeczeństwa.	<ul style="list-style-type: none"> • Nakłady przeznaczone na edukację ekologiczną przez GFOŚiGW, PFOŚiGW, WFOŚiGW 	Urzędy gmin, Starostwa Powiatowe, Urząd Marszałkowski.
	<ul style="list-style-type: none"> • Ilość osób korzystających z działań ośrodków edukacji ekologicznej 	Urzędy gmin, Starostwa Powiatowe, Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych, Parki Narodowe, N RDLP, szkoły
	<ul style="list-style-type: none"> • Ilość gminnych i powiatowych programów edukacji ekologicznej 	Urzędy Gmin, Starostwa Powiatowe,
	<ul style="list-style-type: none"> • Ilość programów edukacyjnych o zasięgu regionalnych oraz ilość ich odbiorców 	WFOŚiGW, Urząd Marszałkowski, Organizacje pozarządowe
	<ul style="list-style-type: none"> • Funkcjonujący system łatwo dostępnej informacji o stanie środowiska Woj. Dolnośląskiego. 	WIOŚ, Urząd Marszałkowski,
	<ul style="list-style-type: none"> • Ilość i zasięg lokalnych i regionalnych wydarzeń edukacyjnych (wystawy, 	Urzędy gmin, Starostwa Powiatowe, Organizacje pozarządowe

	konkursy, prelekcje, imprezy itd.)	
	<ul style="list-style-type: none"> Nakłady wydawnictwa poświęconych edukacji ekologicznej 	WFOŚiGW, Urzędy gmin, Starostwa Powiatowe, Organizacje pozarządowe
System stałej współpracy międzysektorowej i dialogu społecznego służący e.e.	<ul style="list-style-type: none"> Powołanie Dolnośląskiego Forum Ekologicznego 	Urząd Marszałkowski
	<ul style="list-style-type: none"> Ilość międzysektorowych konferencji i warsztatów wymiany doświadczeń poświęconych e.e. 	Kuratorium Oświaty, Wyższe Uczenie, Urząd Marszałkowski, Organizacje pozarządowe
	<ul style="list-style-type: none"> Powstanie bazy danych o działaniach w zakresie edukacji ekologicznej. 	Kuratorium oświaty, Organizacje pozarządowe
Racjonalne wykorzystanie i rozwój bazy służącej edukacji ekologicznej	<ul style="list-style-type: none"> Nakłady na działania ośrodków edukacji ekologicznej oraz ich wyposażenie 	Urzędy gmin, Starostwa Powiatowe, Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych, Parki Narodowe, RDLP
	<ul style="list-style-type: none"> Ilość przyrodniczych ścieżek edukacyjnych 	Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych, Parki Narodowe, RDLP, Organizacje pozarządowe
	<ul style="list-style-type: none"> Ilość ośrodków edukacji ekologicznej (dysponujących stałą kadrą i programem działania) 	Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych, Parki Narodowe, RDLP, Organizacje pozarządowe
	<ul style="list-style-type: none"> Ilość i jakość szkoleń podnoszących kwalifikacje osób prowadzących edukację ekologiczną 	Dolnośląski Ośrodek Szkolenia Nauczycieli, Kuratorium oświaty, Organizacje pozarządowe